استاد زیار

د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری

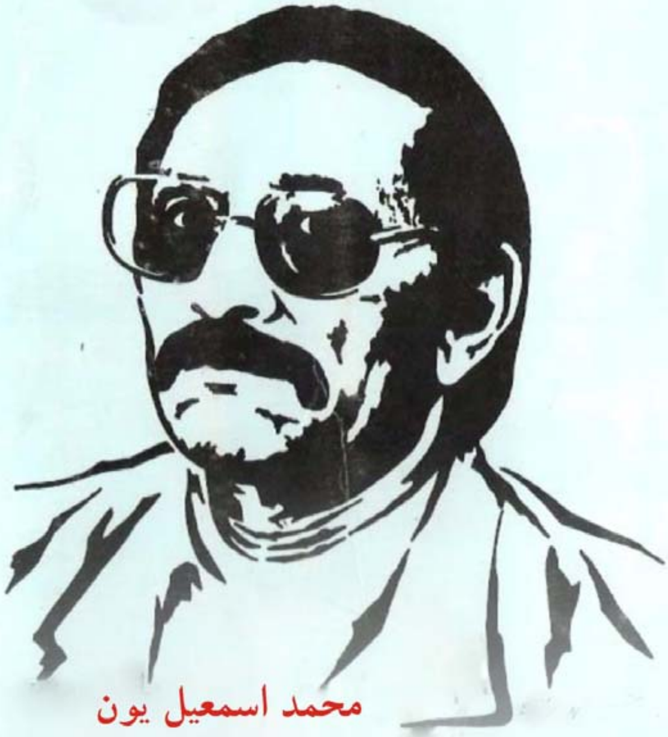

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار
د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری

لیکوال

محمد اسمعیل یون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

پخپله استاد زيار ته
چې د پښتنې مينې راکښون يې زما په
زړه کې د دغه اثر د کښلو هيله وروزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرندوی:	یون کلتوري یون
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
لومړی چاپ:	۱۳۷۸ل کال
دویم چاپ:	۱۳۸۷ل کال
د لیکوال پرله پسې نومره:	(۷)
د خپرندوی پرله پسې نومره:	(۷)
کمپوزر:	ضیاءالرحمن ضیاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سرلیک	مخ
ددې اثر دویم چاپ	۱
سریزه	۳
ژوندلیک	۷
ژورنالیست زیار	۲۱
شاعر زیار	۲۹
څېړنیال زیار	۵۸
کره کتونکی زیار	۸۰
داستان لیکونی زیار	۸۸
ژبپوهاند زیار	۹۹
ځانګړې ژبني چاپي او ناچاپي اثار	۱۱۳
ژباړونکی زیار	۱۳۷
یادښت (سریزه) لیکونکی زیار	۱۴۹
راډیویې مرکې	۱۵۸
تر هېواده دباندې	۱۵۹
یادونه (مرکه)	۱۲۲
ځانپېښې	۱۸۳
اخځونه	۲۰۰
د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه	۲۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې اثر دويم چاپ

دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی، ما د خپل تحصيل په بهير کې ليکلی دی. زه د پوهنځي د لومړي ټولګي محصل وم، چې دا کار مې پيل او تر څلورم ټولګي (۱۳۷۰ل کال) پورې مې بشپړ کړ، هغه وخت په کابل کې کتابتونو او ځينو نورو اخځونو ته لاسرسی څه ناڅه اسانه و، نو ځکه ما وکړای شول ګڼ شمېر اړتيا وړ مواد پيدا کړم. که هغه مهال مې دا کار نه وای کړی، نو په دې اثر کې، چې د کومو اخځونو يادونه شوې، تر ځګړو وروسته يې پيدا کول ناشوني وو. ددې کتاب هر څپرکی چې ما بشپړاوه، نو استاد زيار ته مې د بيا کتنې او تدقيق لپاره سپاره، هغه په کې زياتون او سمون راوسته او په پای کې ترې دغه اثر جوړ شو. کله چې څوک دا اثر لولي، نو ليکنې سبک کې به يې، د استاد زيار د ژبني سبک سيوری څه ناڅه حس کړي، ددې علت دا و، چې ددې اثر د کتنې پر وخت زيار صيب په کې ځينې کلمې اړولي را اړولي دي.

دا اثر بيا وروسته پر ۱۳۷۲ل کال په لاهور کې چاپ شو. ددې کتاب له ليکلو بيا تر اوسه (۱۳۸۷ل کال وروستۍ مياشت) پورې، نږدې شل کاله تېرېږي، د شلو کلونو په بهير کې استاد زيار ګڼ شمېر نور اثار هم ليکلي، لکه پښتو سيندګی، پښتو او پښتانه د ژبپوهنې په رڼا کې، پښتو ليکلار ښود او ځينې نور څېړنيز او تخليقي اثار، دغه راز د استاد نورې ګڼ شمېر ليکنې هم په چاپي او برېښنايي خپرونو کې خپرې شوې دي، چې ددې کتاب د دويم چاپ پر وخت پر هغو بحث او بيا دلته ددې بحث ځايونه ماته شوني نه وه، نو ځکه مې د دې کتاب د تېر شلکلن تاريخي اصالت له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې، په خپله بڼه د هغه بیا چاپ مناسب وګاڼه. زه دا یادښت نور نه غځوم، یوازې دومره یادونه کوم، چې ځوان لیکوال باید د خپلو مخورو او محسنو لیکوالو زیات قدر وکړي او که غواړي د هغو په باب څه ولیکي، نو ښه به دا وي، چې د هغوی د ژوند پر مهال، پر هغوی څه ولیکي، ددې ډول لیکنو ګټه داده، چې یو خو به زموږ مشران پر ژوندوني، خپل قدر او ارزښت ووینې او بله دا چې دا ډول لیکنه یا لیکنې به له خپل نظره تېرې کړي، د نیمګړتیاوو او غلطیو مخه به یې ونیسي او تېروتنې به یې په خپله سمې کړي.

د مړو ستاینې د زړې عنعنې د بدلانه، د ژوندي ستاینې د نوي دود د پیل په هیله.

په درنښت

پوهندوی محمد اسمعیل یون

ارګ، د جمهوري ریاست ودانۍ

کابل- افغانستان

د ۱۳۸۷ ل کال د سلواغې، ۲۲مه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

د خوشال قدر که اوس پر هېچا نه شته
پس له مرګه به یې یاد کا ډېر عالم

نن راته د هغه چا د احساس تاو قلم په ګوتو کې راکړی، چې ډېر کلونه د مخه ورسره په نا اشنایۍ کې اشنا وم، زه لا کوچنی وم، چې د هغه نوم مې اوربدلی و. خلکو به یې ډېره ستاینه کوله. له همغه مهاله مې په زړه کې د هغه مینې او پښتني ولولو ځای نیولی و. په زړه کې به مې دا هیله څو ځلې د خیال او خوب په شان وګرځېده، چې ګوندې داسې وخت راشي چې استاد زیار مې ښوونکی شي او د هغه له اورنیو پښتني ولولو څخه مې زړه تود وخه او فکر روښانتیا ومومي.

ډېر وخت تېر شوی و، خو هیله مې لا نه وه زړه شوې. یو وخت ما په خوشال خان لېسه کې زده کړه کوله، له شعر او ادبیاتو سره مې زیاته مینه پیدا شوې وه، کله کله به زه هم هغو فرهنګي ځانګو، چې ادبي غونډې او مشاعرې یې جوړولې، خبرولم.

یوه ورځ د افغانستان د لیکوالو انجمن له خوا د کره کتنې یوه غونډه جوړه شوې وه او د یوه شاعر پر شعرونو خبرې کېدلې. زه هم هلته تللی وم، له نېکه مرغه مې هلته استاد زیار هم ولید، چې له بهر څخه تر یو اوږده سفر وروسته تازه راغلی و، دده عالمانه لوښې او کمینۍ زما هیله لا پیاوړې کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو ورځې وروسته مې ورسره د ليکوالو انجمن د ځوانو شاعرانو او ليکوالو په کانون کې بيا وکتل، دا ځل ورسره پوره بلد شوم. خپله پته يې ماته راکړه، بيا نو زه ادبياتو پوهنځي ته ډېر ورتللم او خپلې ليکنې او شعرونه به مې وراوړل او ده به په ډېره سړه سينه راته اصلاح کول. زما هيله خو پوره شوې وه، ځکه چې هغه زما ښوونکی شوی و، يو ډېر خوږ او مهربانه ښوونکی.

خو زما هيلې هغه وخت لا پسې د خوښۍ په اوبو ولامبل چې زه د ژبو او ادبياتو پوهنځي محصل شوم، لومړی ټولګی و او لومړی ساعت، کله چې ټولګي ته ننوتم، پر يوې څوکۍ کېناستم، څو شېبې لا نه وې تېرې شوې، چې استاد زيار ټولګي ته راننوت او تر پېژندګلوۍ وروسته يې پر لوست پيل وکړ.

اوس نو چې زما هيله پوره شوې ده، پرځای بولم، چې د دغه پياوړي استاد د ژوند په باب د خپل توان په کچه يو څه وليکم. سره له دې چې دا کار بايد هغه ليکوال او څېړونکي کړی وای چې د ځواکمن قلم خاوند وای، خو هغه څه چې د استاد پر ما حق دی، بايد ادا يې کړم. سره له دې چې دا کار زما لپاره ډېر ګران دی او نه شم کولای څنګه چې ښايي، د استاد د ژوند او اثارو د څرنګوالي په باب وړنده معلومات وړاندې کړم او د هغه پر ټولو ادبي، هنري او علمي کارونو باندې په ټول ټال او کره ډول خپل ځان او نور خبر کړم.

زه دا کار ددې لپاره سرته رسوم، يو دا چې د استاد حق مې ادا کړی وي او بل دا چې تراوسه پورې پرته له (استثناتو) په پښتو ادب، فرهنګ او زموږ په ټولنه کې دا خبره باب ده، چې په ژوندونې د شاعر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادیب او هنرمند درناوی نه شته. هغه د افغان سید جمال الدین خبره چې وايي: ((په شرق کې ادیب د ژوند پر وخت مړ دی او تر مرګه وروسته ژوندی کېږي)). بېخي پرځای خبره ده (دوکتور عبدالحکیم طبیبي: تلاش های سیاسی سید جمال الدین افغان، ۱۳۵۵ل کال ۲۰ مخ).

زما موخه داده، چې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند په لړ کې د هغه پر اثارو لیکنه او د هغه پر ژوند لیکنه به له څو اړخونو څخه غوره او مثبته پرېوځي.

یو دا چې شاعر یا لیکوال او یا هنرمند به په ژوندوني د خپل کار ثمره په خپلو سترګو ویني، دویم دا چې لیکوال به د خپلې دغې ثمرې د لیدلو په پایله کې لا نور هم ددې زغم او ځواک پیدا کړي، چې خپلې پنځونې او نوښتونه لا پسې زیات کړي، درېیم دا چې موږ به د لیکوال او هنرمند حق ادا کړی وي او څلورم دا چې موږ به په څېړنو او لیکنو کې له تېروتنو سره مخامخ نه شو او که مخامخ هم شو، هغه به ډېرې کمې وي.

خو اوس دا خبره باب ده، چې کله شاعر یا لیکوال له نړۍ څخه سترګې پټې کړي، بیا ټول د قلمونو څوکې تېرې کړي او متې راونغاړي او تر هغه چې یې له لاسه کېږي، زړونه تش کړي او داسې شیان ولیکي، چې ارواښاد په ګور کې نا ارامه کړي.

په ځینو ځایو کې خو لا داسې هم لیدل شوي دي، چې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند او مرګ نېټې دمعلوم ولو په باب کتابونه لیکل شوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسالې کښل شوي، خو بیا هم په بشپړ او جوت ډول د هغه د ژوند یا مرګ نېټه نه ده زباته ((ثابته)) شوې.

په دې توګه به ښه دا وي، چې په خپله د لیکوال په ژوندوني د هغه د ژوند او اثارو په باب څه ولیکل شي او د تېروتنو پر وخت په خپله له هغه څخه مرسته وغوښتل شي. بیا به نو ددې اړتیا نه وي، چې یوازې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند او مرګ نېټې د جوتیا لپاره کتابونه او رسالې ولیکو. بېخرته غونډې پرې جوړې کړو او له دې سره سره پرې بېځایه لګښتونه وکړو.

دا زما لومړنی کار دی، چې ښایي نیمګړتیاوې به ولري، خو زما هیله دا ده، چې نور لیکوال په دې برخه کې په پوره ځیرتیا کار وکړي او د خپلو مشرانو او نوښتګرو لیکوالو حق ادا کړي. زه په دې لیکنه کې د استاد زیار د ژوند او اثارو په باب غږېږم، هیله ده، هغه څه چې مې راټول کړي دي، څه ناڅه د استاد له اندو ژوند سره سمون ولرلای شي.

په پښتنه مینه

اسمعیل یون

د ژبو او ادبیاتو پوهنځي محصل

۱۳۶۸ل کال، پسرلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند لیک

پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار د عجب ګل زوی پر ۱۳۱۴ل کال د سپین غر د مزینې رود پر غاړه د اخون کلي په یوه بېوزله او بې ځمکه بزګره کورنۍ کې وزېږېد. د ښوونځي په درېیم ټولګي کې یې د یوازینې ګټندوی پلار سیوری له سره پرېوت. پاتې درې ټولګي یې له کوچاني بېوزله ژوند سره د یو بل په مزدورۍ پای ته ورسول. تر څلور کلنې خوارۍ مزدورۍ وروسته ورته د کابل د لیلیه ښوونځي چانس برابر شو، له ۱۳۳۵ تر ۱۳۳۲ کال یې د زده کړې ترڅنګ د هلمند په ناوه کې کار کوه.

پر ۱۳۳۷ کال یې دولس کلنې زده کړې پای ته ورسولې او پر ۱۳۳۸ کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې پر زده کړه بوخت شو. پر ۱۳۴۱ل کال یې له دغې څانګې څخه لیسانس واخیست او د همدغه پوهنځي په کدر کې پر تدریس او ژبنیو څېړنو بوخت شو.

پنځه کاله یې د هېواد په غرو، رغو، ځنګلو، میرو، کلیو او بانډو کې د ۱۴ ژوندیو او نیم ژوندیو ژبو ۱۰۴ ټوکه ګړدودي څېړنې ترسره کړې. بیا سویس ته واستول شو او هلته یې د ((برن)) پوهنتون د ژبپوهنې، ادب پوهنې او ګړپوهنې په څانګه کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

علومو دوکتورا واخیسته. په ۱۳۵۱ل کال یې هېواد ته له راستنېدو سره خپلې استادۍ ته دوام ورکړ او ترڅنګه یې د څانګې ۲ میاشتنۍ مجله (وږمه) وچلوله.

په ۱۳۵۷ل کال ورته د استادۍ ترڅنګ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز ریاست دنده ورترغاړې شوه. څه مهال وروسته زنداني شو. بیا یې د سولې او پیوستون د سازمان د رئیس او مرستیال په توګه دنده ترسره کړه. څلور کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي رئیس پاتې شو. بیا یې د المان په هومبولت پوهنتون کې د مېلمه استاد په توګه د افغانستان پوهنې د تدریس دنده پرمخ یوړه او د ۱۳۶۵ل کال له منې راهیسې بیا د ژبو او ادبیاتو پوهنځي په پښتو څانګه کې د ژبپوهنې او ادب پوهنې پر تدریس بوخت شو.

دوکتور زیار له ننه اووه ویشت کاله دمخه واده کړی دی، یو زوی او یوه لور لري. زوی یې په المان کې د لوړو ریاضیاتو او لور یې دلته د طب په څانګه کې زده کړه کوي او مېرمن یې د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د الماني څانګې استاده ده.

استاد زیار یو ډېر کاري او څو اړخیز انسان دی. کله چې د ده د ژوند پاڼې اړوو را اړوو، ان له وړکینې څخه یې څو څو کاره پرمخ وړي دي، هم به یې له ځمکوالو سره مزدوري کوله او هم به یې ورسره د ښوونځي او جومات زده کړه غبرګه پرمخ وړله. لو او لور او نورې راز راز موسمي خوارۍ او ورځ مزدورۍ خو یې په هره توګه د زیار کښې لوښې نه بېلېدونکی توک و. د منځنیو زده کړو په دوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې دغې بوختيا بيا نوې بڼه وموندله. د تعليمي کال په بهير کې يې د شعر ليکنې او ژباړنې له لارې مطبوعاتي فعاليت کاوه.

د ورزش په برخه کې له اووم ټولګي څخه د بېلابېلو ورزشي ډولونو لېوال و او د باسکټبال په توګه د کابل او ان د برن پوهنتون د اړوندې لوبډلې (ټيم) رسمي غړی پاتې شوی دی. د ښوونځي په رخصتيو کې د دې پرځای چې کلي ته ستون شي او له خپلې کورنۍ سره په ارامه واوسېږي، د هېواد په ځينو پروژو، لکه د هلمند وادي په هغه کې پر کار بوخت شوی او په ګټلو پيسو يې هم د خپل تعليمي ژوند جيب خرڅ برابر کړی او هم يې له خپلې بېوزلې کورنۍ سره مرسته کړې ده.

د پوهنتون په دوره کې يې لړ تر لړه شپږ ډوله بوختياوې (مصروفيتونه) پرمخ وړل. د هېواد د ورځپاڼې خبريال، د اصلاح، انيس، ژوندون، عرفان او پوهنې او د مرکز او ولاياتو د خپرونو قلمي همکار، د پوهنې مطبعې مصحح، د رحمان بابا، بيهقي ښوونځي او پښتو کورسونو حق الزحمه يي ښوونکی، د پوهنځي د پښتو مجلې (ورمې)) مرستيال، د پوهنتون د باسکټبال د ټيم غړی، په کابل کې د مصر سفارت د عربي کورس شاګرد او د ثقيله ورزش د کلوپ غړی او داسې نور.

استاد زيار په دې ګروهه دی، چې ژوند د زمانې د بهير پر وړاندې ډېر لنډ او تنګ دی او هغه څه چې يو انسان يې بايد په خپله ژوند کې ترسره کړي، نه ترسره کېږي، نو له همدې کبله تل په تلوار او منډو رامنډو کې دی او نه غواړي د ژوند يوه شېبه خوشې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېره کړي. هېڅکله يې په ياد نه دي، چې د زينې پوړۍ يې يو په بل پسې تر پښو لاندې کړې وي، بلکې تل يې کله يوه او کله دوه په منځ کې پرې ايښې دي. پلی تګ يې له نورو سره تو پير لري. پر پلیو لارو هم، چې هر څومره ګڼه ګوڼه وي، د شتې غوندې خپله لاره باسي او له ټولې پاملرنې سره سره يې له يو بل سره ټکر هم راځي، همدا سې يې بايسکل ځغلول او موټرسايکل چلول هم درواخله.

په ژبنيو څېړنو کې يې پوره څلور کاله له دغو دوه ارابه يي وسيلو څخه تر وروستي بريده کار اخيستی او ډېر يې ژوبل کړي هم دي. له همدې کبله يې موټر اخيستو ته مېړمن نه پرېږدي. له دې ټولو منډو رامنډو او بېړندويي سره بيا هم يو روغتيايي اوډلې او مهالوېشی ژوندون لري او دا هم په دې موخه چې وخت يې هسې خوشې له لاسه ونه وځي. خوب و خوراک، کار، ورزش او هوسا اينه هر څه يې پر مهالوېش برابر دي.

په الکولي څښاک، څکاک، توندو، تورشو خوراکونو او نورو ناوړو عادتونو، نه خپل اقتصاد ويجاړوي او نه روغتيا. په ټوليز (ګلي) ډول يې ساده ژوند خوښ دی، خو دومره هم نه چې څوک ورته ساده وو ايي. سهارنی کړاو (جمناستيک) او تشناب تر وسې وسې، که پر کور وي که پر بيديا، نه قضا کوي.

شعر او شاعري او نور زېرندويه فعاليت يې له هوسايېزو (تفريحي) بوختياوو څخه ګڼل کېږي، د سفر او ان د ناروغۍ د وخت بوختيا يې همدا ده. د يادښت کتابچه يې خو ټول عمر ملګرې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار له اوډلي، بیړندویه، ترور، خوځندویه (ډینامیک) او دودیال (اخلاقي) ژوند دود سره یو سرکښ، سرغړانده او ناړامه خوی خصلت لري او له هر راز دودیزو او ټولنیزو بندیزونو او اجبارونو سره نه پخلاکېدونکی دی. کله چې استاد زیار ته جوته شي، چې په یوه خبره کې د حق پر خوا دی، د دوست و دښمن ورم و پند او زور زاري پرې څه اغېزه نه لري. په سپین ویلو او ګوتې نیولو کې نه ډار پېژني او نه لورو وپاس اوزړه سوی او هغه هم زیاتره بیا د خپلو نژدې اړوندانو او دوستانو پر وړاندې. استاد زیار له ټول کلکوالي، ناړاموالي او انتقادي او انتقامي لوښې سره سره بیا هم د لوی زغم او سپېڅلي احساس څښتن او په دوستۍ او اشنایۍ کې ډېر ټینګ دی.

له مېرمنې، زوی او لور سره که څه هم په ټولو چارو کې مرستندوی دی، خو بیا هم ترې دومره خوشاله نه برېښي، ځکه په بدل کې ترې دا سترګې لري، چې هغوی هم دده اوډلی بېړندویه ژوند دود ومني، د ساري په توګه یې مېرمن د کور په اوډون، سمون، پاک کارۍ او لوښو پرېوللو کې د مرستې پاسلنه پرځان نه اخلي او هغه یې زیاتره د سپېڅلتیایي او اوډلي لوښې او آر (اصل) یوه برخه بولي.

ان تر دې چې د نوي ازاد پښتو شعر او په ځانګړې ډول بیا د پښتو د لیکني معیار لپاره د استاد زیار دا شل کلنې پر له پسې هلې ځلې یوازې دده له پښتونولۍ یا ځانګوالۍ څخه نه، بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتره د ده له اوډوني او ډینامیکي لوښې څخه سرچینه اخلي، دی وایي:

((هغه بې شمېره ځیلونه (وراینتونه) یا ګړدودونه، چې په ګړنی (ګفتاري) پښتو کې دود لري، باید په لیکنی پښتو کې یووالی او کره والی ومومي. یا په بله وینا - جوړښتي او ګرامري وارینتونه توحید کړ شي او لغوي وارینتونه تکثیر کړ شي. په بله وینا خولې ډېرې او بې شمېره دي او کنټرول یې ناشونی، څه چې یو بې سرو بوله کار دی، مګر قلمونه هغومره ډېر نه دي، چې کنټرول نه شي)).

دی لکه څنګه چې د ټولو پښتنو ټبرونو لپاره د یوه ملي یووالي یا (ملیت) په بله وینا د یوه لوړ ټولنیز پرمختګ او بشپړتیا غوښتونکی دی. دغسې د لیکني ژبیووالي لپاره هم ټینګار کوي او څنګه چې لومړی موخه د یو واریز (اوښتون) له لارې کېدونکې ده، دغسې دغه ژبنی بشپړتیا هم یوې اګاهانه او تینګر هاند او هڅې ته اړتیا لري.

د استاد دا خبره، چې ټولنیزه بشپړتیا او ژبنی بشپړتیا سره یو له بله نه شلېدونکي بهیرونه دي، یوه پرځای او په نوي علمي نړی لید کره شوې خبره ده. د نړی نورې یادې ژبې، لکه (انګلیسي، الماني، پرانسي، یا روسي هغه مهال معیاري بڼې پیدا کړې، چې ببلابېلو ټبرنیو او فیوډالي ډلو ټپلو یې پانګوالي اړیکو ته لوړتیا موندلې ده، یا په بله وینا (ملت) ته رسېدلی دي. استاد زیار پر دې ټینګار کوي، چې (له ټولنیز- اقتصادي انقلاب سره باید فرهنګي انقلاب هم له یاده ونه ایستل شي او ژبه خو د دواړو بیخبنایي- مخبنایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښتونو یو ګډ آر او اړیکی بلل کېږي (د استاد زیار ژوند لیک چې د اکبر کرګر له خوا د استاد زیار د زېږېدنې د پنځوسمې کالیزې په غونډه کې اورول شوی و).

استاد زیار تر اوسه ۱۳۷۰ پورې ۳۰ کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي او په علومو اکاډمۍ کې اکاډیمیک خدمت کړی دی. د سویس له برن پوهنتون څخه یې د ژبپوهنې، ادبپوهنې او وګړپوهنې لومړۍ درجه دوکتورا اخیستې ده. په انګلیسي، الماني، روسي، عربي او نورو لرغونو هندو اروپايي ژبو هېږي.

استاد زیار د ښوونځي له نهم ټولګي ۱۳۳۴ راهیسې د شاعرۍ او لیکوالۍ ډګر ته راوتلی دی، د ټولو ادبي، علمي او تحقیقي اثارو شمېر یې ۱۳۰ ټوکو (کتابونو) او ۱۱۰۰ لیکنو ته رسېږي. په دې کې د ګڼو علمي، تحقیقي لیکنو ترڅنګ هغه ژورنالستیکي لیکنې هم راځي چې له ۱۳۳۸ کال راهیسې یې د هېواد ، ننګرهار ، وړانګې، اصلاح او د ثور انقلاب حقیقت (پیام) ورځپاڼو او د پوهنې مجلې د خبریال او د هېواد د نورو ټولو مهالنیو خپرونو او راډیو تلویزیون د همکار په توګه د هېواد په دننه او بهر کې په پښتو ، دري، انګریزي او الماني ژبو خپرې کړې دي. د پوهاند زیار ادبي، علمي او تحقیقي اثار په لاندې ډول دي:

۱- نومترنګونه یا اسمي ترکیبونه، په الماني ژبه د سویس د برن پوهنتون د ۱۹۷۴ کال خپرونه.

۲- پښتو پښویه (ګرامر) د کابل پوهنتون د ۱۳۲۲ کال خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- پښتو لیکلار د ننگرهار د بایزید روښان پوهنتون د ۱۳۶۰ کال خپرونه.

۵- زنداني نغمې، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د ۱۳۵۹ کال خپرونه.

۶- سوزونه او سازونه (د شعرونو غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د ریاست د ۱۳۶۴ کال خپرونه.

۷- اور او وینې (د شعرونو غونډ) د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د خپرونو ریاست د ۱۳۶۵ کال خپرونه.

۸- وینه او مینه (د شعرونو غونډ) د ملي دفاع وزارت د ۱۳۶۰ کال خپرونه.

۹- نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون گستنر چاپ، ۱۳۶۳ کال.

۱۰- پښتانه او ورونه ملیتونه (ژباړه) د چاپ او خپرونې دولتي کومېټې د ۱۳۶۶ل کال خپرونه.

۱۱- مینه د زړه په وینه (رومان) تر چاپ لاندې.

۱۲- اندو ژوند (شعري طرحې او څلوریزې) د سرحدونو چارو وزارت د ۱۳۶۸ل کال خپرونه.

۱۳- پښتو- دري فرهنگ تر چاپ لاندې.

۱۴- گلکڅونه (شعري غونډ) د افغانستان د لیکوالو د انجمن د ۱۳۶۷ل کال خپرونه.

۱۵- الماني- پښتو فرهنگ- د برلین پوهنتون په غوښتنه د ۱۳۶۷ل کال خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- د پښتو الماني ژباړېز پرابلمونه (په الماني) ناچاپ.

۱۷- افغان- شوروي فرهنګي اړيکي، پـه دوستي مجله کې يې برخه برخه چاپ شوې ده.

۱۸- سپين غر (شعري غونډ) ناچاپ.

۱۹- کارپوهه (ارګولوژي) برخه برخه په فولکور مجله کې خپره شوې ده.

۲۰- ټولنوال رياليزم برخه برخه په هنر او ژوندون مجلو کې خپور شوی دی.

۲۱- پښتو ګړدودونه (لهجې) په وږمې مجله کې چاپ شوي دي.

۲۲- پښتو آر پوهه (اتمولوژي) تر ((ژ)) پورې په وږمه مجله کې خپره شوې ده.

۲۳- پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ۱۳۶۹ل کال خپرونه.

۲۴- ليکونه (په پښتو- دري- انګليسي او الماني) ناچاپ.

۲۵- ځان پېژنې (په پښتو- دري- انګليسي او الماني) ناچاپ.

۲۶- د هېواد پر ۱۴ ژبو (پښتو-دري، اوزبکي، ترکمني، بلوڅي، براهوي، واخي، پشه يي، پاراسوني، کتي ((نورستاني))، ګوجرو ((ګجراتـي))، تيـرو ((تيراهـي))، شـغني، کشـمونډي ۱۰۴ ټوکـه ګړدودودي (لهجوي) څېړنې، چې د سويس د ملي فونډ لـه خوا د يونسکو په سپارښتنه، د افغانستان (د ژبپوهنې اتلس) په نامه پـه برن پوهنتون کې تر کار لاندې دي.

۲۷- پښتو، دري، پشه يي فولکوري څېړنې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸- تر ۱۱۰۰ زیاتې علمي، ادبي، تحقیقي او ژورنالیستیکي لیکنې یې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني، تر هېواد دننه او د باندې خپرې شوي دي. دغه راز یې یو لړ ادبي اثار د شوروي اتحاد په څو ژبو او مجاري، الماني، انګلیسي، بلغاریایي او داسې نورو ژبو اړول شوي او په اړوندو هېوادو کې خپاره شوي دي.

د اثارو ټول شمېر یې له مقالو پرته:

_ ادبي ۱۰ اثره.

_ علمي ۱۲ اثره.

_ تحقیقي ۱۰۴ اثره.

_ مجموعي ۱۳۰ اثره.

(ژوندون مجله، ۱۳۶۷ کال د میزان او عقرب ګڼه).

استاد زیار د پورتنیو یاد شوو اثارو په درلودلو سره په ټول هېواد کې تر ټولو لوړ ملي ریکارډ ټینګ کړی دی. استاد د هېواد په نویو او زړو ژبو کې پوره تخصص لري. استاد د اروپایي او بین المللي ژبپوهانو د ټولنې، د کابل پوهنتون او د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د علمي شوراګانو او د علومو اکاډمۍ د ژبنیو او ادبي علومو د انسجام د کومېټې غړی دی او د علامه سید جمال الدین افغان د فرهنګي ټولنې مشر هم دی.

همدا رنګه استاد زیار په ګڼو ملي او بین المللي علمي او سیاسي غونډو کې ګډون کړی او لیکنې او ویناوې یې په کې اورولې دي.

دا و د استاد زیار د اندو ژوند لنډ جاج. په دې ډول استاد زیار له زیاتو ناخوالو سره سره په خپل کارو زیار او هاند وهڅې نن دې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـه رارسـېدلی دی، چـې هېڅکلـه يـې پښـتانه او پښـتانه ليکـوال او اديبان نه شي هېرولای.

استاد زيار ډېرې ليکنې کړې دي، د ژبې او ادب په هره برخه کې يې هر هر څه ليکلي دي، زيار يې کښلی دی، منډې يې وهلې دي، ستړی شـوی او د پښـتو ادب او پښـتني فرهنګ هـرې برخـې تـه يـې يـو څـه ورکړي دي. فکر کوم، دی په خپل ټول عمر کې ډېر کم وخت او کـه پـه زغرده وو ايو يوه ګړۍ هم بې قلمه او بې کاغذه نه دی پـاتې شـوی، خـو دا ټول يې د چا لپاره او د څه لپاره؟ ځواب يې روښانه دی، چې دا هـر څه يې د خپلې ژبې، ادب، فرهنګ او خپلو وګړو لپاره کړي دي.

زيار د خپل ژوند زياته برخه د خپلو خلکو ادبياتو ته ورکړې ده، دی وايي:

((ليکنه زما د ژوند نه جلاکېدونکی ټوک دی، لـه هغې راهيسې چې خپل ښي او کيڼ لاس مې پېژندلی دی، زه ليکنه کوم او ليکنه مې د ژوند ملګرې شوې ده)).

يو ليکوال دده په باب ليکي: ((زه استاد زيار د يو پرکاره خو دقيق ليکوال او محقق په توګه پېژنم. دی چې هر څه ليکي، په ژوره توګه يې ليکي، ښـه يـې ليکـي، ښـکلی يـې ليکـي او لـه يـوه ژور احسـاس او پښتني احساس سره يې وړاندې کوي، دده هڅه په دې کې ده، چې پـه ليکنه کې د اړوندې موضوع ټولې پوښتنې او اروي او نه پرېږدي، چې لوستونکی په تياره کې پاتې شي (د نورمحمد سهيم مقالـه، د اسـتاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هند يو ليکوال ((سادهن مکرجي)) د خپل کتاب ((افغانستان زوال سی عروج تک))، چې پر ۱۹۸۴م کال د هند په نوي ډهلي کې چاپ شوی دی. په ۱۲۲ مخ کې د پوهاند زيار يادونه کوي او هغه د پښتو يو ستر عالم بولي. همدا رنگه په ((تاريخ نوين افغانستان)) کې هم د يوه ستر فرهنگي او ټولنيز شخصيت په نامه ياد شوی دی، نو بايد د داسې ستر انسان درناوی وشي او په درنه سترگه ورته وکتل شي، چې د خپل زړه په وينو خپل فرهنگ او ادب ته د زمانې له ناخوالو سره سره کار کوي او پرمخ ځي. لکه څنگه چې د استاد زيار له لنډ نوم (تخلص) څخه څرگندېږي، دی يو زيارکښ انسان دی، له همدې امله خو يې نن تر دې ځايه ځان رارسولی دی او پر موږ پښتو مينانو باندې يې د احسان سيوری پروت دی. زه دلته د استاد په باب له زياتو خبرو تېرېږم، ځکه که هر څومره خبرې ورباندې وکړم، بيا به هم کمې وي. هغه د شاعر خبره دلته سمه راځي چې وايي:

کتاب وصف ترا آب بحر کافی نيست
که ترکنم سر انگشت و صفحه بشمارم

او يا دا پښتو لنډۍ:

ستا د ښايست گلونه ډېر دي
ځولۍ مې تنگه زه به کوم کوم ټولومه

تر دې وروسته راځو، د پوهاند زيار ليکوالۍ، اثارو او دده اثارو څرنگوالي ته.

لکه څنگه چې د مخه مو وويل، پوهاند زيار د خپلې ليکوالۍ له پيل نه، يانې له هغه وخت نه، چې دی لا پنځلس کلن و، بيا تر ننه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادبیاتو په بېلابېلو برخو کې یې خپل قلم ازمویلی او د پښتو ادب په بڼ په هر ګوټ کې یې زرغون نیالګي ایښي دي د یوه لیکوال خبره ده چې وایي:

((استاد زیار د خپلې هغې مینې له مخې چې د خپل فرهنګ له غوړېدا او سمسورتیا سره یې لري، د پوهې او ادب هېڅ یوه خوا بې برخې نه ده پرېښې او د هغې هر نیالګی یې د زړه په وینو خړوب کړی دی، روزلی یې دی، پاللي یې دی او ثمر ته یې د رسېدو په هیله پر خپل ځان باندې کړاوونه ګاللي دي او اوس هم لګیا دی، کړاوونه ګالي، پر ځان سختی تېروي او بې خوبی زغمي، چې په دې توګه دغه نیالګی زموږ راتلونکو پښتونو (نسلونو) ته له خوږو او په زړه پورې مېوو سره وسپاري)).

لکه څنګه چې ښکاره ده، استاد زیار د ژبې، ادب او فرهنګ په بېلابېلو برخو کې ډېر ګټور او ارزښتمن کارونه کړي دي نو که موږ اوس د استاد ټولې لیکنې او اثار په ځیر سره وګورو، ویې څېړو او مطالعه یې کړو، نو د هغو څرنګوالی او شننه به موږ ته استاد زیار په لاندې نومونو راوپېژني:

۱- ژورنالیست زیار ۲- شاعر زیار ۳- څېړنیال زیار ۴- کره کتونکی زیار –۵- داستان لیکونکی زیار ۶- ژبپوهاند زیار ۷- ژباړونکی زیار.

دا ډلبندي ما له خپل فکره کړې ده، ښایي نور یې پر نورو برخو ووېشي، خو له دې سره سره بیا هم د استاد نورې لیکنې شته، چې د څرنګوالي له مخې د استاد په پورتنیو نومونو کې نه راځي، خو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولیز (عمومي) ډول يې زياتې ليکنې په پورتني نومونو کې په يوه نه يوه کې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژورنالیست زیار

استاد زیار د خپلې وینا له مخې لومړی ژورنالیستیکي کارونه پرمخ وړل او ژورنالیستیکي لیکنې به یې کولې، هغه هم په ډېره زیاته کچه. دې کار بېلابېل لاملونه (عوامل) درلودل، یو دا چې استاد زیار د هغه وخت د ځینو لیکوالو، چې دا کارونه یې پرمخ وړل، تر اغېزې لاندې و او بل دا چې د خپلو اقتصادي ستونزو له کبله دې ته اړ و، چې له ورځپاڼو سره همکاري وکړي، د هغوی د خوښې مطالب وربرابر کړي او ورسره ورسره خپله پښتنې مینه خړوبه کړي.

یوه بله د یادولو وړ خبره داده، چې پر یوه مهال د ژورنالیستیکي لیکنو ترڅنګه د ده شعرونه هم چاپېدل او له راډیو خپرېدل او ځینې لا تر ژورنالیستیکي لیکنو دمخه چاپ شوي دي، یانې استاد زیار مخکې تر هغه چې ژورنالیست شي، شاعر و، خو اصلي خبره چې موږ ورباندې ټینګار کوو، هغه داده چې استاد زیار له **۱۳۳۵** کال راهیسې د هېواد اخبارو او مجلو ته بې کچه ژورنالیستیکي مطالب کښلي او تیار کړي دي او له ۱۳۳۸ کال څخه یې د (هېواد) د ورځپاڼې د لومړي خبریال په توګه دنده ترسره کړې ده.

استاد زیار پر **۱۳۳۵-۱۳۴۵** کلونو له انیس ورځپاڼې سره قلمي همکاري لرله او همدارنګه به یې اصلاح ورځپاڼې ته مطالب برابرول. له ۱۳۳۷-۱۳۴۳ کلونو پورې د عرفان او پوهنې مجلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبريال او قلمي همکار و. هغه وخت او را وروسته يې د هېواد په بېلابېلو ورځپاڼو، جريدو او مجلو کې زياتره مرکې، راپورتاژونه، ليدنې کتنې، هنري او ورزشي ليکنې، خبرونه، ګزارشونه، يونليکونه او داسې نورې ژورناليستيکي ليکنې خپرې شوې دي.

سره له دې چې استاد زيار تر اوسه پورې کوم ځانګړی تيوريک ژورناليستيکي اثر نه لري، خو د ژورناليستيکي ليکنو شمېر يې خورا زيات دی. زه يې دلته د ځينو لاسته راغلو ژورناليستيکي ليکنو سرليکونه له اخځونو سره راوړم او پر څرنګوالي يې غږېږم. چې استاد زيار د خپلې ليکوالۍ له پيل څخه تر اوسه پورې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړې دي. خو د يوه ټکي يادول يې ضرور دي، چې استاد زيار ډېرې زياتې ژورناليستيکي ليکنې چاپ کړې دي او د ټولو راټولول يې لا ډېر ګران کار دی او لا بېخي کېدون (امکان) نه لري، په خپله وايي: ((ما به خپل ژورناليستيکي مطالب په خپله د مرکز ورځپاڼو او مجلو ته ورکول، چې همکاري مې ورسره لرله همدا راز مې په ۱۳۳۵ او ۱۳۳۶ کلونو کې يو زيات شمېر ژورناليستيکي ليکنې د مطبوعاتو مستقلې ادارې ته ورکولې چې کريم ((روهينا)) يې مسوول او سليمان لايق يې مرستيال و. هغو زما دا ليکنې د هېواد زياترو ولايتونو او مهالنيو او ورځپاڼو ته لېږلې او ماته به يې ځای پرځای حق الزحمه راکوله، په دې ډول زما يو زيات شمېر ژورناليستيک مطالب د هېواد د ټولو خپرني ارګانونو له خوا چاپ شوي دي)). خو زما هيله دا وه، چې زه د استاد ټولې ليکنې راټولې کړم، خو پر دې کار بريالی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوم. زه لومړی عامه کتابتون ته ولاړم هلته مې پر کار پیل وکړ، ځینې مطالب مې پیدا کړل زیاتره کلکسیونونه نیمګړي وو او د ځینو کلونو خو لا هېڅ نه شته او د ولایتونو د ځینو خپرونو خو لا هېڅ پته نه لګي. بیا مې د علومو اکاډمۍ کتابتون ته مخه وکړه، هلته مې هم دا حال ولید، په خپله له استاد زیار سره هم د هغو ورځپاڼو، مجلو او جریدو ګڼې، چې د ده لیکنې په کې چاپ شوي، نه شته او له دې کبله یې د ټولو لیکنو راټولول او د هغو اخځ ورکول یو ناشونی کار دی، نو زما دلته هماغه ورځپاڼې، مجلې او جریدې چې په ځینو کتابونو کې او یا له ځینو کسانو سره خوندي دي، تر څېړنې لاندې ونیولې او پر همدې مې بسنه وکړه.

۱- د میدان کتنه:

دا د استاد زیار د هغه ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی، چې د وردګو ولایت د یوه راپورتاژ په بڼه لیکل شوی دی. په دې لیکنه کې د وردګو ولایت د میدان د خلکو دود دستور په باب معلومات ورکړ شوي دي. همدارنګه له دې لیکنې سره یو ځای د کرکیلې پر وخت ځینې عکسونه چاپ شوي، چې په خپله یې اخیستي دي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۴۲ل کال د **۵**-۶ ګڼې په **۳۵**-**۴۳** مخونو کې خپره شوې ده.

۲- د سږ کال د ښوونکي د ورځې ګزارشونه:

د پوهاند زیار د هغه ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی چې د یوه خورا اوږد ګزارش په بڼه برابر شوی، په دې لیکنه کې یې د ۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډو ګزارشونه راغلي، چې د ښوونکي دورځې په ویاړ جوړې شوې وې. دا لیکنه د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د ۹ ګڼې په ۶۷-۷۴ مخونو کې خپره شوې ده.

۳- د ازموینو ګزارشونه:

دا د استاد زیار د یوې ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی، چې په هغه کې له ۹ تعلیمي موسسو څخه د نهایي ازموینو د اخیستلو ګزارشونه برابر شوي دي. دا لیکنه د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د لسمې ګڼې په ۵۷-۶۲ مخونو کې چاپ شوې ده.

۴- د خوښۍ او سوله ییز ژوند یوه بېلګه:

دغه لیکنه د المان په دیموکراتیک جمهوریت کې پر فاشیزم باندې د بري د څلوېښتمې کالیزې په ویاړ د جوړو شوو خوشالیو او جشنونو یو لنډ راپورتاژ دی، چې د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې د ۱۳۶۴ کال د ۲۵۵مې ګڼې په ۵ مخ کې چاپ شوی دی.

۵- اګاهانه هرکلی:

دا لیکنه چې د اساسي قانون د طرحې د اعلان په اړوند تیا له ننګرهار ولایت څخه د یوه راپورتاژ په بڼه کښل شوې ده. په دې راپورتاژ کې د اساسي قانون په باب خبرې شوي دي. دا راپورتاژ د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې د ۱۴-۷-۶۲ نېټې په لومړي او دریم مخ کې چاپ شوی دی.

۶- د استاد میوندي ویرمن شهادت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د پوهاند زیار بله ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د پوهاند میوندي د شهادت په باره کې لیکل شوې ده او په هغه کې د میوندي د ژوند او شخصیت په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ۴-۵ ګڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۷- د سویس له برن څخه لیک:

د پوهاند زیار یو لیک دی، چې د سویس له برن پوهنتون څخه یې کابل مجلې ته رالیږلی دی، دا لیک د کابل مجلې د ۱۳۴۹ کال د ۴ ګڼې په ۵۷-۵۸ مخونو کې چاپ شوی دی.

۸- د وږمې اتلسم خپرنی کال:

د استاد زیار یوه سرلیکنه (سرمقاله) ده چې د وږمې مجلې په باب یې کښلې ده. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۳کال د لومړۍ ګڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۹- زموږ ملي واکمني بل الترناتیف نه لري:

دا د هغه ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی، چې د یوې مرکې په ترځ کې وړاندې شوی او د کابل پوهنتون اوونیزې د ۱۳۶۷ کال ۱۲ ګڼې په ۲ مخ کې چاپ شوې ده.

۱۰- د ثور انقلاب لسمه کالیزه د افغانانو د نېکمرغۍ کالیزه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم یو ډول ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د کابل پوهنتون د اوونیزې د ۱۳۶۷ د ثور د اوومې نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۱- جنګیالي ځوانان باید د پوهې او زده کړې په ډګر کې هم مخکښ اوسي:

یوه ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د (درفش جوانان) جریدې د ۱۳۶۰کال د ۱۱مې میاشتې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۲- د ثور انقلاب او افغاني مېرمنې:

یوه ژورنالیستیکي او خبرنیزه لیکنه ده، چې د ((زنان)) مجلې د ۱۳۶۰ کال د ۲ ګڼې په ۱۹ او ۲۰ مخ کې خپره شوې ده.

۱۳- ټول ملي او هېوادپال ځواکونه دې د یوې نوې نېکمرغې ټولنې د جوړولو لپاره سره یو موټی شي:

دا هم د پوهاند زیار یوه ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۵۹ کال د ۱۰ میاشتې د ۲۳نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۴- پراخه پلار وطنه ملي جبهه:

د ملي جبهې په باب د پوهاند زیار یوه ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۶۰ کال د درېیمې میاشتې د ۱۹مې نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۵- د شوروي لیدنه کتنه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد زیار په وینا تر یاد شوي سرلیک لاندې یې د وړمې مجلې د **۱۳۵۲** کال په یوه ګڼه کې یو راپورتاژ خپور کړی دی. خو د دغه کال د اړتیا وړ ګڼه زما لاس ته رانغله. همدارنګه استاد زیار وایي: د هېواد ورځپاڼې د **۱۳۵۹** کال په یوه ګڼه کې یې د هند سفر په نامه یو راپورتاژ خپور کړی دی.

دیموکراتیک المان د سولې او سوسیالیزم په سنګر کې:

دا هم د پوهاند زیار یو بل راپورتاژ دی، چې د المان له دیموکراتیک جمهوریت څخه برابر شوی دی او د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼه کې چاپ شوی دی.

دیموکراتیک المان د تېرو تاریخي خوږو ترخو د پاتوړي (وارث) په توګه:

د پوهاند زیار یو بل راپورتاژ دی، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۶۱ کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

ټولنیزه هوساینه:

د استاد زیار یو بل راپورتاژ دی، چې له ختیځ المان څخه یې برابر کړی او د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۶۱ کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

هیتلري وژنځایونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند زیار یو بل راپور تاژ دی، چې د المان له ختیځ جمهوریت څخه برابر شوی دی او د هېواد ورځپاڼې د هماغه کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر زيار

شعر زمونږ د ادب يوه غوره برخه ده او ځانګړې ځېرکی تراوسه پورې په پښتو ادب کې تر نورو ټولو ادبي ژانرونو او برخو د شعر برخه زياته ده، زيات مينه وال لري، زيات ليکونکي لري او زيات لوستونکي. استاد زيار زمونږ د ادب په دغه برخه کې نه هېرېدونکي کارونه کړي دي او کوي يې. ده زيات شعرونه ليکلي، د وخت حالات يې په کې ښه ترا انځور کړي دي او تل ترتله د پښتو شعر د بهير د مخکښانو په ډله کې پاتې شوی او لا کله ترې دمخه شوی هم دی.

استاد زيار د اوسني ليکوال ليکونکي استاد ((بېنوا)) په غوښته پر ۱۳۴۱ کال خپل ژوند ليک داسې کښلی و:

((له لسم ټولګي څخه نوی بريالی شوی وم، چې د تېر با مشقته کړکېچن يا له خواږه سوزه ډک ژوند خاطراتو مې د تحت الشعور له پردو څخه د شعور صحنې ته پرله پسې په راوتلو پيل وکړ، چې ورو ورو يې زما له معصومانه عشقي احساساتو سره اړخونه بدل کړل. دې احساساتو زما له فطري او کسبي انکشاف څخه الهام واخيست، لومړی يې زما ژبه وخوځوله او بيا د قلم په ژبه د (شعر) په نوم راڅرګند شول)). (عبدالروف بېنوا: اوسني ليکوال ۳ ټوک، ۱۳۴۲ کال، ۱۱۰۸ مخ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار په زیاته کچه شعرونه لیکلي او وخت پر وخت یې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړي دي. د ده لومړنی شعر پر ۱۳۳۵ کال د زیري جریدې له خوا خپور شوی او وروسته یې بیا د هېواد، انیس، اصلاح، ننګرهار... ورځپاڼو او د پوهنې، کابل، عرفان په مجلو کې په زیاته کچه شعرونه چاپ کړي او له راډیو څخه یې خپاره کړي دي او په دې توګه د څومره والي (کمیت) له پلوه هم له خپلو هم مهالو څخه وروسته نه دی پاتې شوی. په دې ډول استاد له پښتو شاعرۍ سره یوځای- پارسي شاعري هم کړې ده، خو راوروسته یې پرې ایښې ده.

استاد لومړی پارسي شعر د ۱۳۳۳ کال د کب پر میاشت ویلی او د ۱۳۳۴ کال د نوروز پر ورځ یې د ابن سینا منځنې ښوونځي له خوا په جوړه شوې غونډه کې اورولی دی. د سر مصرع یې په دې ډول ده:

اوان وقت گل رسید بشگفت گلها تازه تر

استاد زیار په بېلابېلو برخو کې خپل قلم ازمویلی دی او د پښتو شعر په زیاتو برخو او زیاتو فورمونو کې یې شعرونه لیکلي دي. څلوریزې یې کښلي دي، نظمونه یې لیکلي او اوس خو یې په زیاته کچه د ازاد شعر د مخکښۍ دنده پر غاړه اخیستې ده.

دلته د ده د شعر پر ټولو اړخونو باندې غږېدل او خبرې کول ډېر کار غواړي او زما غوندې د کم منګي او کم ازمېښتي کار هم نه دی او غټو غټو لیکوالو او کره کتونکو ته اړتیا لیدل کېږي، چې د استاد زیار د شاعرۍ د اړخونو د څرنګوالي په باب څېړنې او لیکنې وکړي، خو زه دلته یوازې دومره څه لیکم، چې نورو ته یې لار

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر لږه د شاعرانه هلو ځلو د پرله پسې بهیر یو لنډ انځور هومره وړاندې کړم.

استاد زیار له ډېر پخوا راهیسې، یانې له ۳۲ کلونو راهیسې شعرونه لیکي، خو بیا هم تر ډېره وخته پورې یې د شعرونو ځانګړې مجموعه نه وه چاپ شوې. متې یې پر ۱۳۵۹ کال لومړی شعري غونډ ((زنداني نغمې)) چاپ شو. دغه کار البته ځینې عوامل لري، چې زه یې دلته له څېړلو ډډه کوم، یوازې د ده پر شاعرانه فعالیتونو رڼا اچوم او هغه شعري غونډونه یې درپېژنم، چې تر اوسه پورې چاپ یا چاپ ته چمتو دي.

یو بل ټکی هم د یادولو وړ دی او هغه دا چې استاد زیار یو زیات شمېر شعرونه په بېلابېلو وختو کې د بېلابېلو جریدو، مجلو او ورځپاڼو او راډیو له لارې خپاره کړي دي، د هغو ټولو راټولول یو ناشونی کار دی، خو یو زیات شمېر یې په شعري غونډو کې راغلي دي. له همدې کبله یې یوازې د شعري غونډونو پر پېژندنه بسنه کوو. خو تر دې مخکې، چې د هغه شعري غونډونه وښیو، ښه به وي چې د پښتو شعر او شاعرۍ په برخه کې یې ستر نوښت یانې د ازاد شعر مساله هم له یاده ونه باسو.

زیار د هغو مخکښو شاعرانو سرلاری دی، چې په پښتو کې د شعر نویوالي او نړیوالي لپاره سرسخته مبارزه، هاند او هڅه کوي، کله خو دی د خپلې دغې سرسختې مبارزې او د هغې بې کچه مینې له مخې، چې د شعر له دې ځانګړي فورم سره یې لري، د ادبي چاپېریال د ځینو لنډ اندو او لنډ پارو دود پالو (عنعنه پسندانو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ناوړه چلند او د ځینو نورو له ګونګسیو سره مخامخېږي. خو زیار هغه دومره ستر خنډ نه بولي، لکه څنګه چې د ده په پېژندنه کې مو وویل، دی په ډېره ګڼه ګونه کې هم خپله لار باسي او همدا راز په دې برخه کې هم د هېڅ راز خنډونو خیال نه ساتي.

دی په ځانګړې توګه زیاتره ځوان شاعران د پته هڅوي، چې ازاد شعرونو ته مخه وکړي، خو دا په دې مانا نه ده، چې ګڼې زیار زموږ د ادب او په ځانګړي ډول د شعر له پخوانیو فورمونو سره دښمني ښيي، بلکې دی وايي:

((موږ باید د شعر په نورو پخوانیو جولو (فورمونو) کې داسې شعرونه ولیکو، چې تر مخکنیو غوره وي او قافیه او ردیف زموږ فکر او سوژې ته ضرر پېښ نه کړي. خو که چېرې د غزل غوندې د شعر په نورو پخوانیو چوکاټونو کې مو شعر لیکنه زموږ تر مخه شاعرانو ته نه شي رسېدی، نو ښه به دا وي، داسې یوه لاره وسنجوو، چې هم تر پخوانیو شاعرانو دمخه شو او هم زموږ لپاره نوې وي او هم په کې خپل فکر او خیال په ښه ډول ځای کړو)).

د استاد زیار پورتنۍ خبرې که ځینې غزل بول او دودیزوال شاعران راباندې راونه پارېږي، تر ډېره ځایه درستې دي. همدا اوس زه د یوه غزل بول شاعر، چې تر ټولو زیات ازاد شعر د رامنځته کېدو مخالف دی، تر ۸ ټوټو څخه زیات تش په نامه غزلې وړاندې کولای شم، چې په یوه قافیه، یوه ردیف په یوه محتوا او مانا او هغه هم په لا ډېره زړه او سولېدلې بڼه چې په سلګونو پلا زموږ په ادب کې تکرار شوې خپرې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له دې سره جوخت موږ له ښه مرغه دا سې شاعران هم لرو، چې د غزل په فورم کې يې ډېر پياوړی اندو خيال رانغښتی دی او دا سې شاعران بيا د ازاد شعر د رامنځته کېدو خنډ کېږي هم نه او د هر ادبي ژانر رامنځته کېدو ته په درنه سترګه ګوري. په هره توګه هر څوک چې د شعر په هر چوکاټ کې څه ليکي، بايد ښه يې وليکي او تر پخوانيو يې ډېر ښه وليکي.

ازاد شعر په پښتو ژبه کې يوه نوې پديده ده، نوې پديده که هر څومره د خلکو په ګټه هم وي، په پيل کې بيا هم له مخالفتونو سره مخامخېږي. په هر ډول استاد زيار په پښتو کې د ازاد شعر د يوه مخکښ او زړور مبلغ په توګه بايد له مخالفتونو سره مخامخ شي. خو راتلونکې يې روښانه ده او د پښتو ازاد شعر د لومړۍ مستقلې چاپي مجموعې د چاپوونکي او درلودونکي په توګه دا حق لري، چې د خپلې ټاکلې لارې دفاع وکړي او پر مخ ولاړ شي. لوی استاد ((حبيبي)) لا هغه وخت د استاد زيار په باب کښلي وو:

((د پښتو د اوسني شعر د تنکي بڼيو بل غوړېدلی ګل دوکتور زيار دی. په زړو قالبونو کې نوي موضوعات ځايوي، خو په دې وروستيو کې يې د شعر فورم هم اوښتی او د فورم او فون په لحاظ منظومې نوی والی لري...)). (د اصف بهاند مقاله- د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه)

اوس راځو د استاد زيار شعري غونډونو ته:

خو تر دې مخکې چې د هغه د شعري غونډونو پر پېژندنه پيل وکړم، خپله ياده شوې خبره بيا راغبرګوم، هغه دا چې استاد ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر شعرونه پخوا په ورځپاڼو، مجلو او جريدو کې خپاره کړي دي. د هغو ټولو راټولول يو ناشونی کار دی، ځکه چې د ورځپاڼو، جريدو او مجلو کلکسيونونه نيمګړي دي، دا دی دلته بيا يو ځل د هغو خپرونو نومونه اخلم، چې د استاد شعرونه په کې په زياته کچه په انفرادي ډول خپاره شوي دي:

د هېواد، انيس، پيام ورځپاڼې، د پوهنې او عرفان مجلې، د ننګرهار، کندهار او پکتيا مجلې، زيري جريده او نورې زياتې خپرونې، چې له د برشو کلونو راهيسې يې خپرونې کړې دي. اوس يې دلته يوازې پر هغه شعري غونډونو، چې تراوسه پورې چاپ او يا ناچاپ دي، رڼا اچوو:

تر ټولو مخکې يې د لومړي شعر لومړۍ او وروستۍ مسره چې د زيري اوونيزې د **۱۳۳۵** کال په مني کې خپور شوی، راوړو:

ځو به يو موړه له کاروانه پاتې

(لومړۍ مسره)

د وطن غم کې شه کوشانه پاتې

(وروستۍ مسره)

زنداني نغمې:

زنداني نغمې د استاد زيار د شعرونو لومړۍ چاپي غونډه دی چې پر **۱۳۵۹** کال د بيهقي موسسې له خوا په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دغه شعري غونډه کې، چې ټول ۱۰۰ مخونه لري **۳۵** ټوټې شعرونه راغلي دي. د دې مجموعې په شعرونو کې هم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار د نورو شعرونو په شان د ده سیاسي کرښلاره او سیاسي مفکوره له ورایه ښکاري. د دې مجموعې شعرونه د فورم له مخې ازاد او ځینې نیمه ازاد او ځینې یې په نوروفورمونو کې راغلي دي. پر دغه شعري غونډ باندې د (زنداني نغمې) تر سرلیک لاندې د اکبر کرګر له خوا په ۴ مخونو کې یوه سریزه کښل شوې ده.

همدارنګه د مجموعې په پیل کې په ۲ مخونو کې د (زنداني نغمې) په نوم په خپله د استاد زیار یادښت راغلی دی. د ا دی دلته له دغه شعري غونډ څخه یو دوه بېلګې را اخلو:

ازاده مینه

ستا له خوا نه بېلېدی نه شمه زه
ستا له مینې صبرېدی نه شمه زه
چې نیولې مې ده ستا د وفا لاره
له دې لارې کږېدی نه شمه زه
نا امیده ستا د سترګو له ککونه
لکه اوښکه څڅېدی نه شمه زه
یم رنځور ستا د پېغلوټو کرشمو زه
بې وصال دې رغېدی نه شمه زه
له خپل ځانه تېرېدل ما ته اسان دي
خو له تانه تېرېدی نه شمه زه
زه یم ستا هغه ازاده مینه زیاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په جبل کې ځايېږي نه شمه زه!

د زندان پسرلی

راغله مې خواته غلې غلې ورېمه
د تور زندان له وسپنيزو پنجرو
د ننګرهار د سپرلنيو ګلو
دلمر دوړانګو پر زرينو وزرو
دلته پراته دي د فاشيزم دښمنه
د مېنې مينې په ګناه بنديان
د يو ولس د يرغملو په نوم
د ستر بري په هيله ګالي زندان
دلته بنديان د هغو زړو ځښتنان
چې د وطن په عشق ټوپونه وهي
چې سر ترپايه يې په رګ رګ کې
انساني مينه غورځونګونه وهي.

وينه او مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینه او مینه د پوهاند زیار د شعرونو هغه غونډ دی، چې پر ۱۳۶۰ کال د ملي دفاع وزارت په چاپ خونه کې د ۱۰۰۰ ټوکو په تیراژ په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی.

په دغه شعري غونډ کې د استاد ځینې هغه شعرونه راغلي دي، چې د ۱۳۳۹-۱۳۶۰ کلونو په اوږدو کې یې ویلي دي. دا مجموعه په ښکلي ډیزاین او انځور ښکلې شوې ده او د نورو کتابونو په پرتله په وړوکي (جیبي) کچه له چاپه راوتلې ده.

د دې غونډ په پیل کې د (سخن کوتاهی در باره وینه او مینه) د دوکتور اسدالله حبیب له خوا په درې مخونو کې د شاعر او د دې مجموعې د شعرونو د څرنګوالي په باب یوه سریزه کښل شوې ده. په دې شعري غونډ کې چې ټول ۱۳۲ مخونه لري، ۱۱۹ ټوټې شعرونه ځای شوي دي، چې زیات شمېر یې څلوریزې او ځینې یې ازاد شعرونه او اډانې یا سپین شعرونه دي.

دا شعرونه د استاد زیار د اندو ژوند د څو اړخونو هنداری بلل کېږي. په تېره یې بیا د سیاسي ژوند ، لکه چې وایي:

((زما دغه وینه او مینه زما د ۲۲ کلن ژوند او اند د بشپړتیایي بهیر یو نیمګړی غوندې انځور دی. له یوه لنډ تنګ ولسوال نړۍ لیده نیولې تر ټولنوال او پرګنوال هغه پورې...)).

دلته به له دغه شعري غونډ سره د لا بلد تیا په موخه دوه ټوټې شعرونه را واخلو:

سم هوډ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـازېدل لـــه زمـــانې ســـره اســـان دي
زمانـــه ســـازول ځـــان ســـره زه غـــواړم
ســـاز ناســـازې زمـــانې ســـره بـــه نـــه شـــم
څـــه پـــروا کـــه راغلـــم راغلـــم، لاړم لاړم.

چپه زمانه

زمانـــه راتـــه چپـــه غونـــدې ښـــکارېږي
چـپ تـه ښـي او ښـي تـه چـپ چـې ويـل کېـږي
((لېـونی خانـدي پـر کلـي پـر ده کلـی))
د هوښـــيارو دا متـــل دلتـــه جـــوړېږي.

سوزونه او سازونه:

د پوهاند زيار د شعرونو يو بل ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳۶۴ کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا په دولتي چاپخونه کې په افسېټ ډول د ۲۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. د استاد دا شعري غونډ د کميت او کيفيت له پلوه پوره بډايه دی. په دې شعري غونډ کې ۷۳ ټوټې شعرونه راغلي دي، چې د فورم له مخې ازاد- نيمه ازاد او يو شمېر يې په پخوانيو شعري فورمونو کې ويل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه شعري غونډ په پیل کې د پیلامې په توګه د ((زما سوزونه او سازونه)) تر نامه لاندې په درو مخونو کې په خپله د استاد زیار یو یادښت راغلی دی، چې د دغه شعري غونډ په باب وایي:

((هسې خو د مانا او محتوا له مخې دغه شعري انځورونه د یوه ربړېدلي او کړېدلي انسان د ژوند یو داستان دی، چې د رنګارنګو مهالونو او چاپېریالونو رنګارنګیو په کې اړخونه بدل کړي، هر سوز یې د یوه مهال او هر ساز یې د یو چاپېریال ښکارندویي کوي، د هر هغه مهال او چاپېریال چې زه یې ستاسې او نورو ملیونونو همځېلو (همنوعانو) د یوه استازي په توګه یو نه جلا کېدونکی ټوک یم او له همدې کبله یې اوس د همدغه رنګین داستان آر لوبغاړی او اتل یم)).

پر دې شعري غونډ باندې په شپږو مخونو کې د ((زیار شاعري)) په نوم د اجمل ختټک له خوا یوه سریزه کښل شوې او همدارنګه (د سوزونه او سازونه په باره کې څو خبرې) تر سرلیک لاندې په درېو مخونو کې د دوست شینواري له خوا هم یوه سریزه کښل شوې ده.

اجمل ختټک د استاد زیار په باب وایي:

((زیار په سینه کې د شاعر زړه هم لري او ژبه هم، د یو داسې شاعر زړه چې د ښکلا او مینې خوندونه او دردونه هم محسوسولای شي او د ژوند او محنت ارمانونه او محرومیتونه هم. دی داسې شاعر دی، چې ژبه یې د خپلو خواهشاتو له تاوه نه تاوېږي، بلکې د خپل محیط او انسانیت په غم ککړه ده، د انسان د ژوند له هرې موضوع، مضمون او کار سره خپل تعلق څرګندوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هر تعصب او تنګ نظرۍ نه پرته په خلوص، بلکې لېونتوب سره خدمت کوي.)) دی همدارنګه زیاتوي: ((زیار د خپلو شخصي خواهشاتو په خوب ویده شاعر نه دی، د خپل هېواد او ولس په غم لړلی، بیدار لیکوال دی. زه هر وخت زیار صاحب او د ده ذهن د تحقق او څېړنې په کار کې مصروف وینم. د ده شعرونه د ده د ذهن پیداوار دي...)).

یوه بله خبره چې د دغه شعري غونډ په باب د یادولو وړ ده، هغه دا ده چې په دغه شعري غونډ کې راغلي دوه سریزې د کتاب په پای کې راغلې دي، یانې د شعرونو تر پای ته رسېدو وروسته. که چېرې له دود سره سم دا سریزې د کتاب په پیل کې راغلی وای، ښه به وای او له لوستونکو سره به یې ډېره مرسته کړې وای. دا استاد زیار دا یاد شوی شعري غونډ د خپل هغه دروند ارزښت له مخې چې لري یې، پر ۱۳۵۸ کال دخوشال خان لومړۍ درجه جایزه وګټله.

دا شعري غونډ له سریزو او ویي پانګې پرته ۲۲۵ مخونه لري. د کتاب پای ته په شعري غونډ کې د راغلو وییونو ۲۲ مخه ویي پانګه هم راغلې ده، چې له لوستونکو سره د ستونزو په حل کې پوره مرسته کولای شي. دلته ترې یو ښکلی شعر را اخلو:

مین ارمانونه

دا مې اوښکې ورتې ورتې...
راخوټکېږي او بهېږي
د لیمو له سرچینو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر بارخو باندې مخ کښېښته...
که بهیر دی رانه لېږدي د نیمګړو ارزوګانو.
دا زما بېلتون ځپلې
ارمانژلې، ځوربېدلې
سرترپای ناکامه مینه
اوبو وړې شانې هیله...
په ارمان د یوه څرک د چا د مخ د رڼاګانو.
په دې زړه د تورې شپې کې
په تورتم تورو تیارو کې
د مینو ارمانونو...
بربښنا نه شته، ځلا نه شته
ورک را ورک او راورکې
نه بنډاو د سونګ د شمعې نه کړاو د پتنګانو
ګورې ګورې تورې وربځې
چې دهسک مخ یې نیولی
پنا کړې یې له سترګو
دې د ستورو سترګکونه
پلوشې د وړمکی...
یا که سیورې دي چې ښورې د شهیدو ارواګانو !
لار لودن راځنې ورک دی
غورځم، پرځم، ټپربړم...
لاربښود نه لرم د مینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې بوڅي تر درشله
د زړه سواندي خوارړه یار...
پخسوي مې، ځوروي مې یاد د تېرو پېرزوګانو !

اور او وینې

د پوهاند زیار د ازادو شعرونو یو ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳۶۵ کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دې غونډ کې ټول ۴۳ ټوټې شعرونه راغلي او ټول یې ازاد دي.

دا غونډ ۱۹۱ مخونه لري. د شاعر دې شعرونو هم د نورو شعرونو په څېر د ده اندو خیال په ښه ډول څرګند کړی دی، چې دا یې په شعرونو کې د بریالیتوب یوه ستره نښه ده. په پیل کې د سریزې پرځای (ازاد شعر ته رابلنه) په نوم یو ښکلی ازاد شعر راغلی دی. د اور او وینې غونډ د ازاد نوي پښتو شعر لومړی بېلګه ده، چې د ځوانو زېږندویانو لپاره یو ګټور لارښود ګڼل کېږي.

دا غونډ د ژبني سبک له پلوه د (یوې نړه، خوږې، لنډې، روانې او بشپړې کره) پښتو تر ټولو غوره بېلګه ګڼل کېږي او نوې رغونې او ترکیبونه په کې زیات راغلي دي.

د هنري پرداز، ایماژونو او انځورونو او په تېره د اساتیرو له پلوه ډېر لوړ او د فکري محتوا له مخې ډېر ژور دی په دې توګه دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله مانا د ژوند ((شعار)) پر ((شعر)) بدل شوی دی. دلته د هنري ارمان او ټولنيز ارمان، يا په لنډ ډول د شکل او محتوا ترمنځ ډيالتيک په رښتيني ((ډيالیکتيکي)) مانا ټينګ دی. د ترخه ټولنيز واقعيت له ځلونې سره سره په کې پر ارمان برى او ايمان هم يوځاى انځورل کېږي.

استاد زيار په دغه شعري غونډه کې زيار کښلى، چې (ادب د ادب يا هنر د هنر لپاره) او بل (ادب يا هنر د ژوند لپاره) دواړو بهيرونو ته پيوند ورکړي او په دې توګه د ښوونکي او کره کتونکي په توګه يوه نوې لاره پرانيزي. د استاد دا شعرونه د کوم اروپايي يا شرقي ازادو شعرونو پېښې نه دي، بلکې زېږندوى او نوښتګر يې په دې ګروهه دی، چې دلته د فولکور او منظومو ادبي دواړو ډولو شعرونو له تونيک سيلابيک خصوصيت څخه ګټه اخيستل شوې، له قافيې پرته چې د نړۍ د هېڅ کومې ژبې د شعر بنيادي شرط نه دی، نور ازاد شعر له منظوم ادبي او فولکوري هغه سره کوم توپير نه لري، په دې مانا چې وزن او سپلاب د نړيوال بنسټيز شرط په توګه تر دا منځ يو شان واکمني لري.

دلته د شعر د څرمې (فرعي) ځانګړتيا په توګه قافيې قيد و بنديز نه شته او نه د مسرو د لنډوالي او اوږدوالي قيد. د ساري په توګه قافيه وال (يا بې قافيه ولسي شعرونه) په اوو څپيزو مسرو پيلېږي. حال دا چې په نوي ازاد شعر کې له څلورو څپيزو مسرو څخه پيل مومي او ان تر ۳۹ څپيزو رسېږي. تر دې البته زيات

(c) ketabton.com: The Digital Library

(جمله) او (سا) نه شي اوړدېدلای، په تېره سا ایستنه چې مسره سره ځای پرځای دروي.

استاد زیار د دې مجموعې د نوم په باب وایي:

دا چې ما بیا هم د دې دفتر نوم شعار ډولـه ټاکلی، زما د سر صفحې شعر یې ځواب وایي:

ټول دفتر مې شو د مینې اور و وینې
ستا د سرو سکروټو شونډو له غزله!

د دغه غونډ ستر نوښت په دې کې دی، چې په پښتو ژبه کې د ازادو شعرونو لومړنی، ځانګړې بشپړه چاپي مجموعه ده چې شعرونو یې د پوخوالي زیاتې پوړۍ وهلې دي. یو شاعر د دې مجموعې په باب لیکي: ((د شعرونو سبک یې عاطفي او روښانفکرانه دی او د هنري ارمان او ټولنیز ارمان ترمنځ یاني د شعري شکل او مضمون ترمنځ ژور ډیالیکتیکي اړیکي شتوالی لري. د رسالت دقیق او استادانه رعایت، شاعرانه مسوولیتونو (زماني مسوولیت)، (مکاني مسوولیت)، (ټولنیز مسوولیت) او (ادبي مسوولیت) د محترم زیار شعرونه لا شتمن کړي دي)). (د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼه، ۱۱/۳/۱۳۶۲ ګڼه، ن. سیوری، اسحق ننګیال).

په هر حال دا غونډ پښتو ژبې ته د نوي فورم او نوې محتوا په درلودلو سره د پوره ارزښت لرونکی دی. باید زموږ ژبې داسې یوه مجموعه لرلای، خو ښه ده چې لري یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه غونډ په باب ډېر څه ویلو ته اړتیا شته او موږ ترې د خپلې لیکنې د ډېر اوږدوالي له کبله ډډه کوو. د زیاتو معلوماتو لپاره وګورئ: کابل مجله ۱۳۶۲کال لومړی ګڼه (اور او وینې ته یوه کتنه) د نورمحمد سهیم کره کتنه.

یوه بله خبره، چې د دې غونډ په باب د یادولو وړده، هغه داده، چې په پای کې یې له ۱۲۷-۱۸۴ مخ پورې د هغو وییونو پانګه راغلې ده، چې د دې شعري غونډ په شعرونو کې کارول شوي دي، چې بې له شکه د شعرونو په ځینو پېچلو برخو کې له لوستونکو سره مرسته کوي. دا دی، دلته له دې ښکلي شعري غونډ څخه د طلایي شګې په نامه یوه ټوټه ښکلی شعر را اخلو:

طلایي شګې

په وزرو د مینه وړو
او خوږو خوږو شپېو
کړم ګلیون د سرو ګلونو
ګلکڅونو
دنګو دنګو چنارونو د وارنا...
د الواک نیلی مې ځغلي او راځغلي
کښته پورته
د شنه هسک و شنه دریاب په همغاړې او همبریدې
ارتې ارتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ناپايي شنې ورشو کې
سپينې سپينې ښکلې ښکلې
او جوړه جوړه کوترې
سره خاندې او مستي کړي
خوله پر خوله غاړه پر غاړه
پر پستو ((طلايي شګو))
تر تودو زرينو وړانګو
د لمر لاندې...
او زه ناست ورته پر غاړه
جوړوم د طلايي شګو کورونه
په پر غز، غر څپه راشي
بېړۍ ډوبه مې د اند شي
کړي را وران خيالي کورونه.

ګلکڅونه:

د پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار د شعرونو هغه ښکلې غونډه دی، چې د افغانستان دليکوالو د انجمن له خوا په دولتي مطبعه کې په ښکلې کچه او سکښت د ۲۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلې دی. دا غونډه ټول ۱۳۲ مخونه لري او د شاعر ۲۰ ټوټې شعرونه په کې راغلي دي. ددغه غونډه زياتره شعرونه غزل دي. يو شمېر نيمه ازاد او يو لړ يې په نورو پخوانيو فورمونو کې ليکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي دي. پر دې غونډه باندې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا په څلورو مخونو کې یوه سریزه کښل شوې ده، چې په هغه کې د استاد زیار د ژوند او د ده د شاعرۍ په هکله رڼا اچول شوې ده او په خپله د همدې غونډه په باب خبرې شوې دي. په دغه غونډه کې د استاد زیار د زلمیتوب د وخت ځینې شعرونه راغلي دي، چې استاد بېنوا په دې باب لیکي:

((ده دا خپل ګلکځونه یوازې د زلمیتوب د مینې او هوس لپاره حصار کړي نه دي، بلکې د خپل هېواد، د خپل ولس او د اوسنۍ نړۍ د ټولنیزو نابرابریو هغه نارې سورې او کوکې یې هم په کې وهلې دي، چې د ده انساني عواطف یې لړزولي او بشري احساسات یې راپارولي دي)).

دا دی، دلته یې یو ښکلی غزل را اخلو:

د استاد حمزه په ژبه

پرون دې پرېکړې د جرګو په ژبه
نن دې هر څه د ولولو په ژبه
درنه پښتو ده هېره شوې که څه
چې اوس غرېږې د وسلو په ژبه
څو به په څو یې زما وینو ته ناست
څو به مې وژنې د دښنو په ژبه
که وو تربرونه څو پردو ته یو وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولـــې پـــردې شـــو د پـــردو پـــه ژبـــه
لـــه ولـــس وځـــه خولـــه نـــرخ مـــه وځـــه
درتـــه يـــم ســـر د پښـــتنو پـــه ژبـــه
خيـــر دی کـــه کـــړم درتـــه د زړه خبـــرې
د اوښـــکو وينـــو د ســـلګو پـــه ژبـــه
وايـــم رښـــتيا درتـــه، ترخـــه کـــه هـــم وي
د اوســـمهال د اســـوېلو پـــه ژبـــه
پـــرې چـــې پيغـــام د ژونـــد دروا ســـتومه
د انقـــلاب د پلوشـــو پـــه ژبـــه
ځـــم د اســـتاد حمـــزه پـــه لار درســـره
ګونـــدې شـــې پـــوه مـــې د شـــعرو پـــه ژبـــه.

ګډه نړۍ:

دا د يـوې درې کسيزې مشـاعرې بڼـه لـري، چـې لـه ۱۳۴۰-۱۳۴۴ پورې د زيار، ممنون او فنا له خوا پرله پسې تر سره شوې او پر خپل وخت د مېرمن مجلې او هېواد ورځپاڼې له خوا خپره شوې ده او پـه راوروسته کلونو کې سېلاب ساپي او نصرالله حافظ هم پـه کې برخه اخيستې ده.

دلتـه لـه دغو درې کسيزو مشـاعرو څخـه لـومړۍ مشـاعره، چـې د استاد زيار د شعرونو په دې طرحې جوړه شوې، راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مې ښکلی یار په زړه وربېږي نن
ګاټې مې د سترګو پسې لوېږي نن

د محمد جان فنا شعر په دې ډول دی:

اندېښنه

ساز د محبت راته غږېږي نن
پېغله د هنر راته نڅېږي نن
یو نظر مې ستا د مخ ښایست ولید
یو جهان رڼا پر ما وربېږي نن
تش چې تصور دې د بشر وکړم
ټول جهان مې خیال کې نه ځایېږي نن
خوب کې چې مې ستا سترګې لیدلې دي
څاڅکي د ماتم پر ما تویېږي نن
ویې کتل په ناز راته ښو لاندې
ځکه مې اغزي په سترګو کېږي نن
ښکل مې کړی خوږې سرې خندنۍ شونډې
زړه مې اور د مینې کې سوځېږي نن
مرګ او ژوند ((فنا)) راته جنون ښکاري
خیال چې د لیلی راته پسخېږي نن

دا هم د ممنون شعر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناکامه هیله

غم مې بيا د خيال په کور ګډېږي نن
هيله مې ناکامه شوه ژړېږي نن
ما د زړه په وينو چې ابادة کړه
دا د محبت مانۍ نړېږي نن
مستة ښه ورشو د اسماني مينې
زړه لکه هوسۍ ورنه تېرېږي نن
ستا د تصور درشل به پالمه
تېرې زمانې راته غږېږي نن
ستا د مکېزونو رڼاګانو کې
پرېږده دا ((ممنون)) چې وسوځېږي نن

اندو ژوند:

اندو ژوند د استاد زيار د کوچنيو ټوټو د لړۍ دويمه شعري مجموعه ده، چې په هغه کې د جولې له مخې زياتره ځلوريزې او ((سپين)) شعرونه راغلي دي او انتقادي، طنزي او حماسي رنګ لري. دغه غونډ پر ۱۳۶۸ کال د سرحدونو چارو وزارت له خوا په اريانا چاپخونه کې چاپ شوی دی. دلته يې دوه بېلګې راوړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلهاري

ما په مينه کې زده کړې له پتنګه بلهاري ده
ولـولـه مـې پـښتنه او اراده مې منصوري ده

لړم، ۴۳ کال

نکريزې او رانجه

دزړه وينـــې مـــې نکريـــزې
شـــوې د پېغلـــو هيلـــو پښـــو تـــه
شـــو رانجـــه راتـــه ګرومونـــه
غـــږ مـــې نـــه رســـي غـــوږو تـــه

۲۲-۹-۱۸

ګلو ييو نه:

د استاد زيار يو ناچاپ غونډ دی، چې په هغه کې د فورم له مخې د ګلکخونو شعري غونډ ته ورته شعرونه راغلي، دي چې زياتره يې غزليز رنګ لري.

سپين غر:

د اسـتاد زيـار هغـه شـعري غونډ دی، چـې پـه هغـه کـې د ده لـه ۱۳۳۸-۱۳۴۵ کلونـو پـورې ځينـې شـعرونه راغلـي دي، چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

((پښتونستان)) او ټولنيزو موضوعاتو په باب يې ويلي دي. په دې شعري غونډ کې اوږده نظمونه راغلي دي، چې يو شمېر يې په راډيويي مشاعرو کې ويل شوي او يو شمېر يې په بېلابېلو خپرونو کې خپاره شوي دي. دلته له دغه شعري غونډ څخه يوه بېلګه را اخلو:

پښتني غمونه

زه پښـــــتون د پښـــــتونخوا يـــــم
پښـــــتونخوا کـــــې پښـــــتون غـــــوا ړم
پښـــــــــتني دردونـــــــــه ژاړم
افغـــــــاني غمونـــــــــه ژاړم

✵✵✵

بيـــــا مـــــې وينـــــې راخـــــوټېږي
د زخمـــــــي زړه لـــــــه پرهـــــــاره
څوربـــــــدلې تلوســـــــې مـــــــې
لـــــه درد ســـــوزه وهـــــي څړيکـــــې.
پـــــه خـــــوګلن کـــــې د ګوګـــــل مـــــې
د مـــــــړو ژوانـــــــدو ارمـــــــانونو
آواره واره بڅرکـــــــــــــــــــــــــي
پـــــــه ورو ورو راتـــــــازه کېـــــــږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسوېلي مې لمبه اخلي..
د پلرونو او نیکونو
د آتېرو پرتمونو
هغه تېرې خاطرې بیا
هغه هېرې خاطرې بیا
زما زړه باندې ورېږي
دا لمبې به پټې پټې
نور په زړه کې څنګه نغاړم
پښتني دردونه ژاړم
افغاني غمونه ژاړم

❋❋❋

په ترپکو مې شي زړه کې
پښتني سپېڅلي مینه
لېونی شانې احساس مې
کومې لور ته لېږدوي بیا
د هوښِیارو په نړۍ کې
لېونتوب راته پیغور شي
چېرته ښه هلته به ځمه
که وي سمې او که غرونه
کور و کلی به پرېږدمه
وایم ځان مې کړای ازاد
له هر قید او له جنجاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل غم چې د ځان مل کړم
پرې به پام غلطومه
مرګ ته شپې به تېرومه
ځوک به نه نیسي مې ستونی
په خپل واک اختیار به ژاړم
پښتني دردونه ژاړم
افغاني غمونه ژاړم

❁ ❁ ❁

چېرې مینه چې ګناه ده
چېرې زړونه چې ساړه دي
چېرې ژبه او قلم چې
ښورول دار ته ختل دي
چې په نوم انسان یادېږم
او انسان نه بلل کېږم
یو موجود د دې د جهان یم
او جهان کې بې اختیاره
د شمال په یوه ربړه
لکه پاڼه هسې رپم
د نانځکې غوندې هسې
له هوس سره لوبېږم
ټول کار زیار مې بل لپاره
هېڅ مې واک د خپل ځان نه شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو مره شرم و ښو مره ننګ دی
که پر دې ژوندانه ویارم
پښتني دردونه ژارم
افغاني غمونه ژارم

❃❃❃

چې یو ځل په حقه مینه
دار په خپلو سترګو ښکل کړم
د خپل سر او مال په بیه
پښتونواله کړم ترسره
د خوشال له سپینې تورې
د ایمل، دریا له ننګه
د تیارو ګوګل شي ځیرې
د خیبر له دنګې څوکې
د شمشاد له هسکه سره
پلوشې د ژوند خورې شي
د باړې او سوات سیندونه
اباسین له ره بیا یو سي
د خپلواک ژوندانه زیری
له خپلواک پښتونستانه
څه ارمان به مې بیا نه وي
له دنیا که زیاره ولاړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتـــــــــــتني دردونـــــــــــه ژاړم
افغـــــــــاني غمونـــــــــه ژاړم.

استاد زيار د پورتني شعر په باب وايي: ((د ۴۴/۲/۹ کال د پښتونستان په راډيويي مشاعره کې وار راونه رسېد. همدا سې مې د موسى شفيق په غوښتنه په سټډيو کې واوراوه. يو کال وروسته ۴۵/۲/۹ قدير، فهيم اورولی و. په دغه کال سويس ته تللی وم. له دې سره سره دا زما تر ټولو ژباړلي شعر ((بلنه)) ۱۳۴۰ وروسته لومړی نيم ازاد شعر دی او تر دې راوروسته مې دغې خواته ورو ورو هڅه زياتېږي. دغه راز د ((ګلولې)) په نوم د استاد زيار د ازادو شعرونو دويم غونډ هم چاپ شوی دی.

دا شعري غونډ پر ۱۳۶۹ل کال د افغانستان د ليکوالو د ټولنې له خوا د ۲۰۰۰ ټوکونو په شمېر خور شوی دی، چې د استاد ۲۰ ټوټو په شاوخوا کې ازاد شعرونه په کې خوندي دي. دغه راز يې د ازادو شعرونو د لړۍ دريم غونډ ((د سبرونو نڅا)) او د کوچنيو ټوټو د لړۍ دريم غونډ چاپ ته چمتو دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېړنيال زيار

پوهاند دوکتور مجاوراحمد زيار د خپلې هر اړخيزې ليکوالۍ په ترڅ کې علمي څېړنې او پلټنې هم له ياده نه دي ايستلي او په دې برخه کې يې زياتې مقالې کښلې او ليکنې يې کړې دي. په حقيقت کې څېړنه د استاد د ليکوالۍ يوه زياته برخه را اخلي. موږ به دلته له ګڼ‌ډو دي څېړنو پرته د ده نورې ژبنۍ څېړنې دده په ژبپوهنيزه برخه کې راوړو او دلته به يې هغه تحقيقي ليکنې له اخځ او ځرنګوالي سره يادې کړو، چې په بېلابېلو برخو کې يې کړې دي او بيا به يې پر خپلواکو څېړنيزو اثارو رڼا واچوو:

په پښتو کې ازاد وګړنۍ او ليکنۍ شعر پر سېلابي تونيکو آرونو او ويونو ولاړ دی:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې د پښتو شعر او په ځانګړي ډول د پښتو ازاد شعر او د هغه جوړښت د ځرنګوالي په باب په کې هر اړخيز او په زړه پورې معلومات وړاندې شوي دي. فکر کوم دا په پښتو کې د لومړي ځل لپاره د ازاد شعر په باب يوه ژوره علمي ليکنه ده.

دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳۲۷ل کال د لومړۍ ګڼې په ۲۲ مخونو کې خپره شوې ده، دغه راز يې د همدغې مجلې د همدغه کال په پنځمه ګڼه کې دغې لړۍ ته دوام ورکړی دی او ترځنګه يې د همدغه کال په کابل مجله کې يو لړ نورې ورته ليکنې هم خپرې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي (دغــه لیکنــه را وروســته د کتــاب بڼــې (پښــتو شــعر څنګــه جوړېږي؟)) ته لوړتیا موندلې ده).

راورټي او پښتو ګرامر یې:

دا یوه څېړنیزه لیکنه او ژباړنه ده، چې د مستر راورټي د ژوند او د هغه د پښتو ګرامر په باب معلومات په کې ورکړ شوي دي. دا لیکنه د وږمې مجلې د **۱۳۵۲** کال د **۴** ګڼې په **۵۰-۵۷** مخونو کې خپره شوې ده او بیا پر **۱۳۵۷** کال د (پښتو چاپي اثار په دوو تېرو پېړیو کې) د اطلاعاتو او کلتور وزارت د مقالو په غونډ کې هم راغلې ده.

د امیر شېرعلي خان د پښتو بولیو یوه قلمي نسخه:

دا په متنپوهنه کې د استاد زیار یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د امیر شېرعلي خان د فرهنګ پالنې او پښتو پالنې په برخه کې په کې زیات معلومات وړاندې شوي دي، دا لیکنه د کابل مجلې د **۱۳۲**ال کال د **۱۱** ګڼې په **۳۴-۴۲** مخونو کې چاپ شوې ده.

پټه خزانه د پښتو د تاریخي ګردود څېړنې د یوه غوره اخځ په توګه:

دغه څېړنیزه لیکنه په ((د محمد هوتک یاد)) نومي کتاب کې د علومو اکاډمۍ له خوا پر **۱۳۶۲** کال خپره شوې ده.

د ملا درمحمد ځاځي شاعري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې بلې څېړنیزې لیکنې نوم دی، چې د یاد شوي شاعر د شاعرۍ په باب په کې معلومات راټول شوي دي دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۷-۸ ګڼې په ۲۳-۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

نومیالی نورسیب:

دا یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې له ګڼو بېلګو سره په کې د نورسیب د شاعرۍ په باب هر اړخیز معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۹ ګڼې په ۱۴-۳۶ مخونو کې راغلې ده.

د لال پورې شریف:

په دې تحقیقي لیکنه کې له لاسته راوړو بېلګو سره د لال پورې شریف د ژوند او شاعرۍ په باب پوره معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۳ل کال د ۴ ګڼې په ۷-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

الفت (۱۲۸۸-۱۳۵۶) د پښتو ادب د نوي ادبي سنتیز پر پېچومي:

په دې لیکنه کې د استاد ګل پاچا الفت د لیکوالۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳۲۲ کال د ۲ ګڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې راغلې ده.

د سید راحت الله راحت زاخیلي مهال او چاپېریال:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د سيد راحت زاخيلي په باب د استاد زيار يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۶۳ل کال د لومړۍ ګڼې په ۲۹-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنګه نوموړې ليکنه ((د راحت ياد)) نومي کتاب په ۵۷-۲۵ مخونو کې هم راغلې ده. چې د کابل پوهنتون د فرهنګي شورا له خوا په ۱۳۶۳ کال کې خپور شوی دی.

په افغانستان کې پښتو داستان ليکنه:

په دې څېړنيزه ليکنه کې په افغانستان کې د پښتو داستان ليکنې د څرنګوالي په باب معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۱۲ ګڼې په ۱-۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د انقلابي شاعر نورمحمد غمجن د شهادت د لومړي تلين په درناوي:

په دې تحقيقي ليکنه کې د پوهندوی نورمحمد غمجن د ليکوالۍ او ژوند په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د لومړۍ ګڼې په ۹-۱۲ مخونو کې خپره شوې ده.

مايا کوفسکي په هاوانا کې:

د مايا کوفسکي په باب د استاد زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۲ګڼې په ۵۵-۶۲ مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مایاکوفسکي د ستر سوسیالیستي انقلاب د شاعر په توګه:

دمایاکوفسکي په باب د استاد زیار دویمه څېړنیزه لیکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۴ ګڼې په ۹-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول دا لیکنه د دوستي مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۳ ګڼې په ۸۰-۸۴ مخونو کې هم را اخیستل شوې ده.

نومیالۍ انقلابي لیکواله انازیګر به خپل ادبي شاهکارونه ژوندي وساتي:

دا د یوې څېړنیزې او ژباړیزې لیکنې نوم دی، چې د یادې شوې لیکوالې د مړینې له کبله لیکل شوې ده. دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۲ ګڼې په ۷۲-۸۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال ریالیزم په رڼا کې د میتود او موضوع ډیالکتیک:

یوه بله علمي لیکنه ده چې په یوې اوږدې لړۍ پورې اړه لري او د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۳ ګڼې په ۵-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه (Ergology):

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د پوهاند زیار د یوې بلې څېړنیزې لیکنې نوم دی، چې په هغې کې د فولکور او وګړنۍ تکنالوژۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي او په دې لړ کې د کټ اوبدنې په باب څېړنه شوې ده. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ ل کال د ۱۱ګڼې په ۱۵۷-۱۶۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د کرنې لوښي او سامان او د هغوی د کارونې چمونه:

دا هم یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د کرنې سامان الاتو په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ل کال د ۳ ګڼې په ۲۵-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه (اوبدنې او رغاونې):

په دې لیکنه کې د ولسي کارونو د یو ډول (اوبدنو او رغونو) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۶ل کال د ۲ ګڼې په ۳۹-۴۳ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لومړۍ لارې چارې او ډولونه:

د فولکور په برخه کې یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې په هغې کې د لاسي کارونو د ځینو ډولونو په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ل کال د ۴ ګڼې په ۳۲-۳۵مخونو کې خپره شوې ده.

پسته انځورګري یا رنګونه (رنګریزي):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ولسي لاسرغاوي (لاسي صنعت) کې يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۳ گڼې په ۲۸-۲۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

کارپوهه (Ergology):

يوه بله ليکنه ده، چې په هغې کې د ولسي جامو (څادر) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۶ گڼې په ۲۶-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لارې چارې او ډولونه:

دا د تېرې يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۵ گڼې په ۲۹-۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه:

يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې د (فرهنگ خلق) جريدې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ گڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې خپره شوې ده.

په پاټکيزه (طبقاتي) جګړه کې د هنر ونډه:

د هنر په باب يوه علمي تحقيقي ليکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ گڼې په ۲۴-۲۵ مخونو کې خپره شوې ده.

ټولنوال رياليزم د رښتينې ټولنيز هنر استازي (رسالت) پرځای کولای شي:

يوه علمي تحقيقي ليکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د لومړۍ گڼې په ۵-۶ مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتيني ټولنيز هنر د وګړو زېږونه ده او د همدوی د غوښتنو او اړتياوو څرګندونه:

د هنر په باب يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۸ال کال د ۴-۵ ګڼې په ۱۸ او ۸۴ مخ کې خپره شوې ده.

د ټولنې په ژغورتيايي بهير کې د ټولنوال رياليزم اغېزه او ونډه:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د ۵-۶ ګڼې په ۱۷-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د پښتو د اوسني نظام تحليل او څېړنه د روحياتو له مخې:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳۴۱ال کال د ۴ ګڼې په ۳-۲مخونو کې خپره شوې ده.

د پښتو د اوسني نظم تحليل او څېړنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳۴۱ کال د ۵ ګڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيتامه زره توشتره يا سپين ځواکي زردښت د بامي بلخ ستر نوميالی بچی:

د ياد شوي شخص په باب يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د بلخ مجلې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۴-۱۵ او پاتې په ۵۱ او ۵۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال رياليزم په رڼا کې د ميتود او موضوع ديالتيک:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳۲۲ل کال د ۳ ګڼې په ۵-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

پرده پوښي او سپېڅلتيا له ټولنوال رياليزم او ژمنتيا څخه تېښته ده:

دا هم يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۲۱ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

د واقعيت تشې پېښې په وزن او قافيه شعر کېدی نه شي:

يوه تحقيقي او علمي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۲۱ل کال د ۳ ګڼې په ۱۱-۱۴ مخونو کې خپره شوې ده.

د معياري ليکنۍ پښتو اړتيا ، پرنسيپونه او لارې چارې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه علمي او تحقیقي لیکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۲۱ل کال د ۴ ګڼې په ۴۴-۴۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د ګویتې پر پلونو:

ګویتې په باب یوه علمي او تحقیقي لیکنه ده، چې د ((اجتماعي علوم)) مجلې د ۱۳۲۱ کال د ۳ ګڼې په ۱۲۳-۱۷۲) مخونو کې خپره شوې ده.

کوشاني د یوې آرې (اصلي) باختري ژبې په توګه:

یوه تحقیقي او علمي لیکنه ده، چې د (تحقیقات کوشاني) مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲ ګڼې په ۱۱-۱۱۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي میراثونه:

یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د شوروي اتحاد او افغانستان د ګډ فرهنګ په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د دوستي مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲-۳ ګڼې په ۴-۳۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د ملي سپورتونو په لړ کې (هله داد):

د ورزش په باب یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې په هغې کې د (هله داد) لوبه بیان شوې ده. دا لیکنه د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳۳۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۲-۱۴ مخونو کې خپره شوې ده.

د کبډۍ لوبه:

دا هم د کبډي ورزش په باب د استاد یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د بدني روزنې مجلې د ۱۳۳۹ل کال د لومړۍ ګڼې په ۱۱-۱۳مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د اجباري او اختياري ودونو کړکېچونه:

دا په ټولنه کې په اجباري او اختياري توګه واده کول او د هغه د راتلونکې د څرنګوالي په باب يوه څېړنيزه او تحليلي ليکنه ده. د استاد دا ليکنه د هغه د مېرمنې په نوم ((سکينه زيار)) د مېرمن مجلې د ۱۳۴۴ کال د اسد ګڼې په ۱۱ مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

په افغانستان کې د اختياري او اجباري ودونو کړکېچونه:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د مېرمن مجلې د ۱۳۴۴ کال د سنبلې او ميزان ګڼې په ۲۳ مخ او پاتې يې په ۵۳ مخ کې خپره شوې ده.

دغه ډول يې د هنر په باب يوه بله علمي څېړنيزه ليکنه د اجتماعي علوم مجلې په لومړۍ ګڼه کې هم خپره شوې ده.

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي اړيکي د موسيقۍ په برخه کې:

يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳۲۳ل کال د ۴ ګڼې په ۲۷-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغـان- شـوروي ګډ فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

يوه بله تحقيقي ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳۶۰ کال د ۸ ګڼې په ۴۴-۴۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان-شوروي فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

د يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳۶۲ کال د لومړۍ ګڼې په **۵۱-۵۷** مخونو کې خپره شوې ده.

د شوروي اتحاد په شپېته کلن پېر کې د افغـان- شوروي د دوستۍ پرمختيا:

دا هم د پوهاند زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳۶۱ل کال د ۱۱ګڼې په **۵۷-۲۳** مخونو کې خپره شوې ده.

۷۲کلـن مصـري ليکـوال نجيـب محفـوظ د نوبـل سرېنۍ جايزه وګټله:

د استاد يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې د مصري ليکوال نجيب محفوظ د اثارو او ژوند د څرنګوالي په باب په کې معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د **۱۳۶۷** کال د ميزان او عقرب مياشتو د ګڼې په **۵۳-۵۴** مخونو کې خپره شوې ده او همغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال په دري ایډیشن کې د همده له خوا په دري ژبه هم خپره شوې ده.

ارتوګرافیک ریفورم (الفبايي سمون) زموږ له ملي انقلابي هیلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

دا یوه پیشنهادي ډوله څېړنیزه لیکنه ده. دلته استاد زیار د اوښتون په پلمه خپلو هغو الواکونو (نظریاتو) ته یوه ټولنیزه بڼه ورکړې، چې له کلونو راهیسې یې د پښتو د اوسنۍ لیکني یا الفبایي سیستم د ریفورم یا سمون په برخه کې خپاره کړي وو. ده په دغه وړه څېړنیزه لیکنه کې د عربي سیستم ټولې نیمګړتیاوې په ګوته کړي او دا یې زیاته کړې ده چې یو یوازینی فونیمیک الفبايي سیستم کولای شي د ټولو افغاني ژبو لپاره رامنځته شي او دود ومومي. ده د همدې موخې لپاره پر بېلابېلو لارو چارو رڼا اچولې او د دغه الفبايي اوښتون د ترسره کولو لپاره یې یو لړ پلانونه په ګوته کړي دي. دغه لیکنه د عرفان مجلې د ۱۳۵۷ل کال د سرطان-اسد او عقرب-قوس په ګڼو کې له یوه الفبايي جدول سره خپره شوې او ۱۲ مخه یې نیولي دي.

د حمید مومند لیکلار:

دا یوه شپاړس مخیزه څېړنیزه لیکنه ده چې استاد زیار د عبدالحمید مومند د شاه و ګدا د ترجمې د دوه سوه اویایمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالیزې په سیمینار کې اورولې وه او بیا پر ۱۳۶۶ کال په اړوند غونډه کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوې ده.

د حمزه ژب- ښکلا ییز سبک:

دا د پوهاند زیار یوه پنځه ویشت مخیزه علمي څېړنه ده چې د حمزه شینواري د اتیایمې کالیزې په سیمینار کې يې اورولې او بیا په ((د حمزه یاد)) غونډه کې پر ۱۳۶۶ل کال د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو له خوا خپره شوې ده.

د رحمان بابا لیکلار:

دا یوه پنځلس مخیزه څېړنه ده، چې د کابل پوهنتون له خوا د رحمان بابا د دوه سوه اتیایم تلین له کبله په جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې او بیا وروسته ۱۳۶۹ل کال په اړوند غونډه کې د نوموړي پوهنتون له خوا چاپ شوې ده.

د تاریخ مرصع لیکلار:

په دې نامه هم د استاد زیار یوه مقاله خپره شوې ده چې په هغې کې د تاریخ مرصع د لیکلار او لیکدود په باب خبرې شوې دي.

هغه انقلابي لیکوال او پوهاند چې اندو ژوند یې د انسان ژغورتیا ته وبښل:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې استاد زیار د الماني لیکوال ګیورک بیوخنر د یو سلو پنځوسم تلین له کبله ترسره کړې ده او د بیوخنر د لیکوالۍ په باب په کې خبرې شوې دي. دا لیکنه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندون مجلې د ۱۳۲۲ کال د لومړۍ گڼې په ۴۷-۵۴ مخونو کې خپره شوې ده.

ژباړه د پښتو پښتنې ماتوي او نامعیاریتوب یې کوپړۍ:

یوه علمي لیکنه ده، چې د (پښتو په ټولیزو رسنیو کې) د سیمینار په غونډه کې چې د علومو اکاډمۍ له خوا په ۱۳۲۷ کال چاپ شوې دی راغلې ده. همدارنگه د بېته ورته مقاله د ژورنالیستانو د ټولنې له خوا د همداسې یوه سیمینار په غونډه کې راغلې ده.

وگړپوهنه (اتنولوژي):

دیوې نیم څېړنیزې او نیم ژباړیزې لیکنې سرلیک دی چې د فرهنگ مجلې د ۱۳۲۸ل کال په لومړۍ (وري-غویي) گڼه کې خپره شوې ده.

د ډگریزې څېړنې لارې چارې:

دا هم د استاد زیار دیوې علمي لیکنې نوم دی چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز د ۱۳۲۷ل کال په سمپوزیم کې وړاندې شوې او په اړوند غونډه کې چاپ ته سپارل شوې ده.

Jams Darmesteter:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد زيار ليکنه ده، چې په پښتو مجله کې په انګليسي ژبه د ۱۳۶۲ کال د ۳ ګڼې په ۴۵-۵۰ مخونو کې خپره شوې ده.

لويه جرګه:

په الماني ژبه ((Der Rat des Jirgas)) د استاد يوه ليکنه ده چې د ديموکراتيک المان د ((ويلت بيونې)) نومي مجلې په ۱۷-۲-۱۹۸۲ ګڼه کې خپره شوې ده.

" The Ethno – Linguistic Composition of Afghanistan"

د افغانستان وګړ- ژبيز جوړښت:

دا ليکنه استاد زيار په انګليسي ژبه د هند ((انجمن فارسي)) اورګان ((بياض)) د ۱۹۸۳م په لومړۍ ګڼه کې خپره کړې ده او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو مجلې د همدغه کال د دريمې ګڼې په ۲۵-۲۷ مخونو کې هم خپره شوې ده.

نوي ازاد شعر پر وړاندې:

يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۴۷ل کال د ۵ ګڼې په ۳۵-۵۴ مخونو کې خپره شوې ده.

همدارنګه يې د نوي ازاد شعر په باب د همدې کال په يوه بله ګڼه کې هم يوه مخ ليکنه خپره شوې ده.

دغه راز يې دوه نورې ليکنې، يوه د سيد حسن حسن په باب او بله د سعدالله جان برق د شاعرۍ په باب د جرګې په مجله کې خپره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې ده. همدارنګه یې د استاد خادم په باب یوه لیکنه په ژوندون مجله کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړي څېړنيز چاپي او ناچاپي اثار

کارپوهه:

يو علمي تحقيقي اثر دی، چې په پنځوسمو کلونو کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د فولکور مجلې او ((فرهنګ خلق)) له خوا برخه برخه خپور شوی دی. مګر د خپلواک يوځايي چاپ پر وخت يې ښايي دغه اوسنی نوم په ((د افغانانو وګړنۍ تخنيکپوهنه)) په نوم سمون ومومي.

ټولنوال رياليزم:

يو علمي څېړنيز اثر دی، چې د ټولنوال يا اجتماعي (سوسياليستي) رياليزم په باب په کې يو لړ تيوريکي څېړنې شوي دي. د دغه اثر يوه زياته برخه د شپېتمو کلونو له پيل سره د هنر او ژوندون په مجلو کې خپره شوې ده.

د افغان-شوروي فرهنګي اړيکي:

د پوهاند زيار يو بل څېړنيز اثر دی، چې د دوستۍ په مجله کې يې ځينې برخې خپرې شوي دي.

د پښتو، دري، پشه يي فولکوري څېړنې:

د استاد زيار يو څېړنيز علمي اثر دی، چې په هغه کې د يادو شويو ژبو فولکوري څېړنې شوې دي.

ګړدودي (لهجوي) څېړنې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند زيار تر ټولو ستر تحقيقي علمي اثر دی چې د څلورو کلو په موده کې يې کښلی دی. دا اثر ۱۰۴ ټوکه لري چې په هغه کې د افغانستان د ۱۴ ژبو د ګړدودونو په باب هر اړخيز معلومات ورکړ شوي دي او له څو کلونو راهيسې د سويس د ملي فونډ له خوا د يونسکو په سپارښتنه ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره په برن پوهنتون کې تر کار لاندې دی.

ليکونه:

ليکونه د استاد زيار يو بل اثر دی، چې په هغه کې په پښتو، دري، الماني او انګليسي ژبو هغه ليکونه راغلي دي چې استاد ځينو کسانو ته د بېلابېلو ادبي، هنري او سياسي موضوعاتو په باب لېږلي دي. دا اثر تر اوسه چاپ ته نه دی ورکړ شوی.

پښتو بدلميچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

دا کتاب د استاد زيار له خورا نوښتګرانه علمي- تحقيقي اثارو څخه دی. په دغه کتاب کې د پښتو شعر ((سېلابوتونيک)) قواعد وړاندې شوي چې د لومړي ځل لپاره د همده له خوا را ايستل شوي او پر درې ګونو پښتو وګړنيو (فولکوريکو) لکينيو يا ديواني او اوسنيو ازادو شعرو باندې تطبيق شوي دي.دغه کتاب چې له يادښت، ويي پانګې، سمونليک او نيوليک پرته ۱۷۸ مخونه او يو لړ کليشې، يوه ټېري او د اوستربلونو جدول لري، د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خپرونو له خوا د ۱۳۶۹ پر اوړي په ښکلې کچه او سکښت له چاپه راوتلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه کتاب د ټټرۍ (واسکټ) پر یوه پیڅکه دا سې کښل شوي دي: ((پوهاند زیار د یوه ژبپوهاند ، ادبپوهاند او ۳۳ کلن شاعر او لیکوال په توګه تر خپلو اوږدو څېړنو وروسته دې پایلې ته ورسېد ، چې د هرې ژبې او بیا پښتو پویټیکس او فونیټیکس (شعر پوهه او غږ پوهه) سره نه شلېدونکي اړیکي لري او په دې توګه د پښتو شعر رغښت سېلابو تونیک (څپیز- خجیز) دی، نو دا دی د لومړي ځل لپاره د همدغه سیستم د دودونو او د ویونو (قواعد او قوانینو) پر را ایستنه بری مومي او زړو ببولالو ته د پای ټکی ږدي. څنګه چې دی شعر ((موزونه او مقفی)) نه بلکې ((موزونه او مخیله)) وینا بولي، نو ((نوی ازاد شعر)) رښتینی شعر ګڼي او د رغښت مخبیلګه یې ولسي ازاد شعر دی (لنډۍ، سروکي...) نه اروپايي هغه. دغه کتاب د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د ادبي فنونو ، عروضو او قافیې او څه ناڅه متنپوهنې د ټکسبوکونو ځای نیولای شي)).

پوهندوی عبدالحکیم د یوې کره کتنې (کابل مجله د ۱۳۷۰ دویمه ګڼه) په ترڅ کې داسې لیکي: ((... د ژبپوهنې او ادبپوهنې د ګڼ شمېر خپرو شوو لیکنو، څېړنو او تدریس په لړ کې په همدې وروستیو وختو کې د ادبپوهنې د تیورۍ د شعر پوهنې په برخه کې د محترم پوهاند دوکتور زیار یو نوی اثر چې په هغه کې د پښتو شعر جوړونې تیوري وړاندې شوې ده... پوهاند دوکتور زیار د ((پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)) د اثر په لیکلو سره د ادب تیورۍ د شعر پوهنې او شعر جوړونې په برخه کې لومړنۍ ژوره او جامع

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنه وړاندې کړه، چې دا څېړنه د نړیوالو ادبي څېړنو په شان یوازې د پښتو ژبې د ځانګړنو او قواعدو پر بنسټ ولاړه ده...)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره کتونکی زیار

وايي چې: ((ادبي کره کتنه د ادبياتو روح دی، کره کتنه د ادبياتو د ودې او تکامل اساسي او عمده عامل دی.))[1] او ((په حقيقت کې د ټولنيز نظارت يوه مهذبه بڼه ده چې د صميميت او خواخوږۍ له مخې روښنفکره ايجاد ګرانه لاربنوونه کوي.))[2]

((دا د ادبي کره کتونکي وظيفه ده، چې د يوه ادبي اثر محتوا، تکنيکي اړخونه او بديعي پرابلمونه او ځانګړني وڅېړي، په ادبي اثر کې ژور ټولنيز پرابلمونه راوسپړي، د هغه ليکوال يا شاعر ملاتړ وکړي، چې په خپل خلاقيت سره د ژوند واقعيتونو او بشري لوړ ارمانونه يې په ښکلې او عاطفي بڼه انځور کړي دي او د دې خلاف هغو کسانو ته چې اشتباه کوي د منطقي استدلال له لارې قناعت ورکړي.)[3]

استاد زيار هم زموږ د ادب د غه ارزښتناکه برخه له خپل زياره بې برخې نه ده پرې ايښې. سره له دې چې ده تر اوسه پورې په دې برخه کې کوم ځانګړی اثر نه دی خپور کړی، خو زيات کار يې پرې کړی دی، په لسګونو مقالې يې ليکلې دي، د کره کتنو په زياتو غونډو

---

(۱) ژوندون مجله، ۱۳۶۵ل کال، ۵-۶ګڼه، د پېښتې ځلورم مخ.
(۲) محمد صديق روهي، ژوندون مجله، ۱۳۶۳ل کال، ۵ګڼه، ۸مخ.
(۳) محمد صديق روهي، ژوندون مجله، ۱۳۶۳ل کال، ۵ ګڼه، ۱۳مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې برخه اخيستې او زياتې ادبي غونډې او مشاعرې يې تر کره کتنې لاندې نيولې دي.

دلته به يې هغه ليکنې راوړم، چې په دې باب يې په بېلابېلو وختونو کې ليکلي او په بېلابېلو خپرونو کې خپرې شوې دي:

ځوان ژمن (متعهد) پښتو ادب ته يوه کره کتنه:

د استاد د هغې ليکنې نوم دی، چې د پښتو ادب بېلابېل فورمونه، چوکاټونه او ليکنې په کې تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۹-۱۰ گڼې په ۲۵-۳۷ مخونو کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

د پوهاند زيار د هغې کره کتنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۱-۲ گڼې په ۱۷۴-۱۸۰ مخونو کې خپره شوې ده. په دې ليکنه کې درې کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

لومړی د ((فردي او اجتماعي ژوند لارښوونکی)) د سيد حکيم کمال شينواري اثر دی.

دويم د چار گل په نوم د همېش خليل د لنډو کيسو مجموعه ده.

درېيم روسي- پښتو قاموس دی چې (نژدې ۳۲۰۰۰ لغتونه) لري.

د پښتو غزل مشاعرې ته يوه کتنه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره کتنې په برخه کې د استاد زیار د یوې لیکنې نوم دی چې په هغې کې د پښتو ژبې یوه مشاعره تر کره کتنې او ارزونې لاندې نیول شوې. دغه مشاعره د همده په هڅه د سعدالله جان برق په یوه شعر:

((بیا مې په تیارو کې ستا د خیال لمنه ونیوه
بیا یو سیلاب وړي د یو جال لمنه ونیوه))

د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو ریاست له خوا جوړه شوې وه او د کابل مجلې د **۱۳۶۲**ل کال د **۸** گڼې په **۱۵-۴۱** مخونو کې خپره شوې ده.

نوی قاموس او نوې لار:

د کره کتنې په برخه کې یوه بله لیکنه ده، چې د کابل مجلې د **۱۳۴۹**ل کال د **۸** گڼې په **۴۴-۵۱** مخونو کې خپره شوې ده.

لیکنې که ژباړنې ! ولې زموږ لیکنې د پردیو ژبو رنگ لري !؟

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه بله لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د **۱۳۵۴**ل کال د حوت گڼې په ۱۰ مخ او **۳۲** مخ کې خپره شوې ده. دغلته تر پورتنۍ کلیشې لاندې استاد د کره کتنې په برخه کې نورې لیکنې هم کړې دي.

لیکنې که ژباړنې ! ولې زموږ لیکنې د پردو ژبو یو رنگ لري !؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره کتنې په برخه کې يوه بله ليکنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۴ل کال د سلواغې د ګڼې په ۱۵ او ۳۹ مخ کې خپره شوې ده.

ټولنپوهنه يا د پښتو علمي کېډو يوه غوره بېلګه:

دا هم د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د ګڼې په ۲۷ او ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنې او خپرنې پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۳ ګڼې په ۴ مخ کې خپره شوې ده. دلته ترپورتنۍ کليشې لاندې د کره کتنې په برخه کې د استاد زياتې ليکنې راغلې دي.

د ژبنيو آرونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنې او خپرنې پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۴ ګڼې په ۲۲-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنيو ارونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنې او خپرنې پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۶ ګڼې په ۱۲ مخ کې چاپ شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زیار د یوې بلې لیکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۴ کال د ۳ گڼې په ۱۷۳-۱۷۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې یوه علمي لیکنه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۷ گڼې په ۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د یادې شوې لیکنې یوه بله برخه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۱-۲ گڼې په ۱۲ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د یادې شوې لیکنې یوه بله برخه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ گڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۷ گڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنې او خپرنې پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۴ گڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنې او خپرنې پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۶ل کال د ۵ گڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

ټولپوهنه يا د پښتو د علمي کېدو يوه غوره بېلگه:

د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د گڼې په ۲۷ مخ او ۳۰ کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

بيا هم تر دغې کليشې لاندې د پوهاند زيار درې ليکنې راغلې، چې په هغو کې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ گڼې په ۱۱۱-۱۱۶ مخونو کې د پښتو ليکونه، مطبوعاتو ته يوه کتنه او برشنا کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دغه راز يې د کره کتنې په برخه کې څو بېلابېلې ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ۴-۵ گڼې په ۱۲۴-۱۷۸ مخونو کې چاپ شوي، چې په هغو کې د عصبي جهاز توصيفي تشريح، ننني ادبي پښتو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويي پوهنې يادښتونه، د توري شرنگ، مظلومه دنيا، د ملگرو ملتو منشور او مرغلرې کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دا راز د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ۶ گڼې په ۱۷۶-۱۷۶ مخونو کې خپره شوې ده، چې دلته هم دوه کتابونه (کندهار او کاکړې سندرې) تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

همدا راز د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۳-۴ گڼې په ۱۵۲-۱۲۴ مخونو کې بيا هم د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې خپرې شوي، چې په هغې کې ابدالي توره او غورځنگ کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په برخه کې يې دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ گڼې په ۱۲۱-۱۲۹ مخونو کې خپرې شوي، چې په هغې کې د ((مزارات)) او بلې کې د((تلوسې)) کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په لړ کې يې د نجيب ديوان او زما سندرې کتابونه هم تر کره کتنې لاندې نيولي دي، دا ليکنه يې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال په ۶ گڼه کې خپره شوې ده.

نصر الله حافظ دو ديزوال وګړنی شاعر:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه بله علمي ليکنه ده، چې په هغې کې د نصرالله حافظ د شعرونو د څرنگوالي په باب خبرې شوي دي. دا ليکنه د سباوون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۵ گڼې په ۳۵ او ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

پيوند د اسطورو او تلميحو شاعر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د استاد زیار هغه کره کتنه او ارزونه ده، چې پر ۱۳۶۸ل کال
یې د علي ګل پیوند پر شعرونو او بیا پر ((سیلۍ)) نومي شعري
غونډ بانديې کړې وه او د لیکوالو د انجمن په کلوپ کې یې یوې
غونډې ته اورولې وه. دا چې ولې ژوندون له چاپه لرې کړه او تر یې تم
یې له منځه یوړه، تر او سه یې کومه پته ونه لګېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستان لیکونکی زیار

وایي چې: ((کیسه ژوند دی او ژوند کیسه. په ژوند کې کیسې جوړېږي او کیسې له ژونده جوړېږي. ژوند د پېښو یو بهیر دی او پېښې د کیسو اساسي شرط. ژوند پېښې جوړوي او پېښې کیسې. کیسې د ژوند یو تصویر دی او د تصویر یو اړخ په کیسو کې ژوندی کېږي او کیسې هستېږي. یون د ژوند یو نوم دی او که یون نه وي کیسه هم حرکت نه شي کولای او نه شي جوړېدلای.

ژوند او د ژوند هره شېبه تنظیم او برابرۍ ته سخت ضرورت لري او کیسه د همدغسې یو تنظیم لپاره تلاش دی او باید وي.

ژوند د خپل وړاندې تګ په سلسلو کې قهرمانان خلقوي، قهرمانان بیا کیسې جوړوي او په کیسو کې قهرمانان باید خلق شي. ژوند د غورځو پرځو یو نوم دی او کیسې له همدغو حالاتو څخه ایجادېږي.)) [1]

نو استاد زیار هم د کیسې دغومره ستر ارزښت په پام کې نیولو سره کیسه هېڅکله له یاده نه ده کښلې، تل یې په دې برخه کې کار کړی دی، د کیسو په باب یې علمي او تحقیقي لیکنې کړي، د هغو پر شکل او محتوا پوره غږېدلی دی او ان که وو ایو پوره استادي په کې لري، زیاته به مې نه وي ویلي، نو ځکه یې کیسې لیکلي دي، ډېرې یې لیکلي دي او ښې یې لیکلي دي.

---

(۱) زرین انځور، کابل مجله، ۱۳۴۲ کال، لومړۍ ګڼه، ۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته په لنډ ډول د ده پر چاپي او نا چاپي کيسو رڼا اچوو:

د يو ولسم پوړ کړکۍ (مينه د زړه په وينه):

دا يو رومان دی، چې استاد زيار په ديموکراتيک المان کې پر ۱۳۶۴ل کال کښلی دی. په دغه رومان کې له يوې المانۍ پېغلې سره د يوه مېلمه افغاني استاد مينه انځور شوې او په دې ترڅ کې د هيټلري فاشيستي جنګ ناخوالو او پايلو ته ګوته نيول شوې ده. له دې سره سره په کې د افغاني ټولنې جنګ ځپلی اکر هم رانغښتل شوی او په دې توګه په کې د ((ولسيتوب)) او ((ژمنتوب)) توګه له ورايه ځلېږي.

دغه رومان څه د پاسه (۲۰۰) ټايپي مخه او (۱۲) څپرکي لري چې د سرحدونو چارو وزارت له خوا چاپ ته وړاندې شوی دی.

او خندا يې راوينښ کړم:

د استاد زيار يوه لنډه کيسه ده، چې د سباوون مجلې د ۱۳۶۷ل کال د ۲ ګڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنګه همدغه کيسه د مېرمن مجلې د ۱۳۶۴ل کال په ۵ ګڼه کې هم خپره شوې ده.

د غرونو او ځنګلونو شپه:

د غرونو او ځنګلونو شپه د استاد زيار يوه داستاني اډانه (طرحه) يا تکل دی، چې په ښکلو الفاظو کې رانغاړل شو ی دی. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستاني طرح د کتاب مجلې د ۱۳۶۵ کال د ۷-۸ ګڼې په ۷۱-۷۴ مخونو کې خپره شوې ده.

همدا ډول يې يوه بله اډانه د زېري جريدې د ۱۳۶۵ل کال په يوه ګڼه کې هم خپره کړې ده.

پټه پلوشه:

پټه پلوشه يو منځنی داستان دی، چې استاد د څرخي پله زندان تر اغېزې لاندې ليکلی دی. دا داستان شل مخه لري او تراوسه پورې خپور شوی نه دی.

د سترګو دروړ:

د سترګو دروړ د هغې منځنۍ کيسې نوم دی، چې د هېواد د ځوان شاعر باقي بريال ژوند په کې بيان شوی دی. دا کيسه پر ۱۳۶۵ل کال د بريال په وياړ ليکل شوې ده او د څارندوی مجلې د ۱۳۶۷ل کال د لسمې ګڼې په ۶۸-۷۲ مخونو کې له چاپه راوتلې ده.

په همدې ډول يې د ۳۹-۱۳۴۰ کلونو په اوږدو کې يو شمېر نورې لنډې کيسې ليکلې او په هېواد او اصلاح ورځپاڼو کې خپرې شوې دي. دا دی، دلته يې يوه لنډه کيسه د بېلګې په توګه وړاندې کوو:

او خندا يې راوېښ کړم

د يوه لرې سفر په تکل د برلين ښار د (رنګا غر) لوی تمځي ته ورسېدم. بار بستره مې ښه پوره درانه وو. شاکځوړې مې دواړې اوږې سره ټينګې کېښکلې وې، ملا مې ورسره کړوپه کړوپه کېده او سم مې پورته نېغ کتلای نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویو او وړو کڅوړو مې لاسونه هم خورا بې دمې کړي وو. په پښو کې مې متره پاتې نه وه او په ډېره خوارۍ مې په ځان پسې راکښلې. دا اند ښښنه هم راسره وه، چې که لږه دمه ونیسم او سا هومره واخلم، نو خپل ټاکلي اورګاډي به راڅخه وخوځېږي. په دې کې مې ناڅاپه پر یوې ښکلې نجلۍ سترګې ولګېدې، چې زما غوندې دا هم له یوه ښاري ګاډي څخه نوې پلې شوې وه او د اورګاډي په هڅه لېږداوه غبرګ بکسونه د تمځي پر وچې کانکریټي ډیوډۍ ورو ورو کښـوي او پـاپې پـاپې پلونـه ورسره اخلي، پـه هغـه ګڼـه ګونـه کـې یـو زړه سـواند لاروی نـه پیـدا کېـده، چـې د بکسـونو پـه لېـږد کـې ورسـره مرسته وکړي او تر یوې بلې ډیوډۍ یې ورسره ورسوي.

مـا پـه دغـه ښـار او ټـول هېـواد کـې وخت ډېـر تېـر کـړی و، ډېـرې رنګیـزې څېـرې مـې لیـدلې وې، مګـر د دغـې ښـکلې پېغلـې سـره سپینه او زړه راکښونکې څېره یوازې ماته نه، بلکې ټولـو ښـاریانو ته نوې بربښېده، دومره چې تا به ویل له ارمه کومه ښاپېرۍ راغلې او یا له اسمانه کوم پرښته راکښته شوې ده.

زما غوندې پرې د هر چا دا اټکل راته، چې یا خو د کوم بل هېواد ګرځندویـه ده او ښـایي د کوم یـار اشنا یـا خپـل خپلـوان تـر لیـدنې وروسـته بېرتـه خپـل ټـاټوبي تـه ځـي. زړه مـې ډېـر غوښـتل ورسـره مرسـته وکـړم، نـه یـوازې د هغـې د بـې سـارې ښـکلا او بـې کچـه پېغلتوب په پار، بلکې د یوې پردېسې ښځمنې په توګه، مګر خپل درانه پېټي له دغه ویاړه بې برخې کړی وم. خو نورو تش لاسو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوسا لارويانو ته مې له پخساکه يينګې ايشيده چې ولې پر هغې ښلکې پردېسې زړه نه سېزي او پېټې ورسره نه سپکوي.

زه هله پوه شوم، چې لوديځيان له پرمختللي کولتور سره سره بيا هم کلک زړي دي. خپلې پردېسې ته مې زړه خټه شو چې نه چېرې زه هم له داسې تنګسې سره لاس و ګرېوان شم او خپل بار پر خپلو اوږو تر منزله ونه شم رسولای. سره له دې مې هم خپل پېټی دومره نه ژاړه او ځانته مې ډاډ ورکاوه، مګر د هغې ښکلې پردېسې او بېوسې مې يوه شېبه هم له زړه نه وته او همدا سودا راسره وه، چې کېږي خپل ګاډی لاندې نه کړي او بل ورپسې ګاډي ته يوه ګړۍ دوه سترګې پر لار پاتې شي.

زما ګاډی پر خپلې ټاکلې شېبه له تمځي وخوځېد او زړه مې له هغې پردېسې سره په تمځي کې تم پاتې شو. اورګاډی لکه د ژوند بهير ډېر ګړندی او بېړندی له ښکلو غرونو، سيندونو او ګلکځونو ځخه تېرېده. خنډ و ځنډ يې نه پېژندل او د سيمه ييزو ګاډو غوندې هر کلي او بانډې ته نه ودرېده په ښکاره د نورو سپرليو غوندې ما هم پر ښکلو شا او خوا منظرو سترګې ښخې کړې وې، خو له زړه مې يو خدای خبر و. د پاتې نيمې ورځې له تېرېدو سره د کوربه هېواد تر پولو واوښتو، مګر د ((ايلبې)) ښکلی سيند مو له خپل ښکلي چاپېريال سره هماغسې ملګری و. تر ځو يې د دو ناو په ځپانده سيند او د الپ په ننداريزو ځنګلي ګلکځونو وسپارلو. لمر راځخه خپلې تودې طلايي وړانګې ورو ورو لېږدولې او د اسمانځکو غرنيو ونو د ځوکو په ښکلولو يې له موږ سره هم مخه ښه کوله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرته راڅخه مخ پر لویدیځ ستنېده، تر څو د سکنې ماښام تیاره ولګېده، توري تروږمې شپې رانه هر څه له سترګو پنا کړل، سپرلۍ هم په خپلو څوکیو او سفري کټونو کې ځای پر ځای شوې. ما په خپل کټ کې هسې پښې غځولې وې او کمپله مې نیمکښنه غوندې پر ځان راکښلې وه. هرڅه چې مې ځان تلقیناوه، د خوب نړۍ ته پناه یوسم، خو خوب چېرې و. یوازې د ګاډي د ګړب ګړوب له کبله نه، بلکې د پردېسې پېغلې اندېښنې مې هم لکه ماران په زړه کې کښنته پورته ځغلېدې راځغلېدې.

شپه به نیمایي ته رسېدلې وه او سترګې مې سره سمې نه وې ورغلې، چې ناڅاپه د ګاډي یوې بوږنوونکې کړیکې بهرته راوېښ کړم. کوم همخوني مې د کړکۍ پرده یوې خواته کړه او سترګې مې د پراګ د ښکلي ښار په څراغان تمځي ولګېدې. له تمځي او بیا له ټول ښار څخه له وتو سره مې چې هر څو هڅه وکړه، تښتېدلی خوب مې سترګو ته بېرته کډه راوکړي، خو بریالی نه شوم او هسې مې له نیمکښې کړکۍ څخه د تور مخي اسمان په ناپایه ورشو کې د یونیم ستوري ننداره کوله. په همدې همدې کې ورو ورو د ختیځ له خوا د شلمې یا دوه ویشتمې سپوږمۍ نیمزالې غوندې رڼا د کړکیو ښیښې راوبربښولې او له یوه اوږده تورتم تونل څخه له وتلو سره بیا د شپې نوراني پېغله د اسمان نیمایي ته رانېغه شوې وه او د هسک په ارته ورشو کې یې راسره تېز تېز ځغاستل. زما لپاره دا رومانتیکه شاعرانه او شپېنۍ ننداره تر ورځنۍ هغې هم ډېره په زړه پورې وه، ځکه له کومه راهیسې چې د یو ګڼ مېشتي اروپایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښار په اسمانڅکو کې مېشت شوی وم. سپوږمۍ ته مې هډو پام شوی نه و او د چا خبره بېخي يې را څخه ونګه هېره شوې وه.

شپه به متې پار نيمه پاتې وه، چې سخت خوب راغلی و، يو له ډېرو رنګينو ډک خوب چې له ډېرو خوږو خوږو خوبونو سره ملګری و. له زړه مې هغه ټولې ورځينۍ اندېښنې او ستړياوې لښې‌دلې وې او د يوه زړه راکښونکي روښان سباوون هيله منو ولولو مې په زړه کې غځونې کولې. خدايزده چې نور به مې څه خواږه خواږه خوبونه کتل او خپلې مرورې او تمبېدلې هيلې او اسرې مې پرې غولولې او پخلا کولې، چې يو ناڅاپه يوې مستې زړه وړونکې خندا راويښ کړم.

له کټه مې ورو ورو ځان راښوی کړ، د کړکۍ هنداره مې په بيړه بيړه راکښې ايسته او د باندې مې سر وکيښ. ګورم چې لمر نوی څرک راوهلی او د پسرلني سباوون خوشبويه او پسته وږمه د غرنيو ګلانو عطرونو زموږ پر ګاډي راشيندي.

ترور ترور مې ګاونډيو کړکيو ته غلچکې غلچکې وکتل او سم مې په هماغسې پرونۍ پېغلې سترګې ولګېدې، چې سپينه نرۍ غاړه يې له کړکۍ راکښلې وه او اوږدې ورېښمينې طلايي څڼې او اوربل يې د اورګاډي د توند باد له څپو سره شيند پر شيند اخوا دېخوا اوښتل را اوښتل.

همدا چې يې هوسۍ وږمه ترندې او برندې سترګې پر ما ولګېدې، نو ما پرې هم بېواکه غږ وکړ: سهار مو نېکمرغه! هغې هم لکه ټول عمر چې ليدلی او کتلی اوسم، په يوه پېژندويه او مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړي شان ګرځېدو د زما د سلام غبرګون وکړ او بېرته د لمر ځرک په ښکلي ننداره بوخته شوه، زه هم ترې را شا کوچ شوم. يخ پخ پرځای کېناستم، تندي ته مې يو ټس ورکړ او په زړه کې مې له ځان سره وويل: ((هغه مې چې پر اسمان غوښتله، خدای پر ځمکه راکړه !)).

هو، ما نوره خپله ورکه او د لارې مله موندلې وه، داسې مې انګېرله چې د لمر وړانګې او د سباوون زړه راکښونکې وږمه او بيا شاوخوا غرونه، ځنګلونه، سيندونه او ګلکځونه طلايي کورونه او پرتمين ښارونه راسره يوځای ځغلي او د لمرين ختيځ پر لور زما د پردېسو هيلو بدرګه کوي. نور مې نو د ارمانونو غوټۍ باغ باغ غوړېدلې وې او ټوله نړۍ راته د ګل په څېر موسکۍ موسکۍ کېده.

✵✵✵

له کيسه ليکنې پرته استاد زيار يو زيات شمېر ادبي ټوټې هم ليکلي چې ځينې د تکلونو بڼه لري او چاپ کړي يې دي. دلته يې د لاسته راغلو ټوټو يادونه کوم.

د توبې ورونه:

د توبې ورونه د استاد زيار د هغې ادبي ټوټې نوم دی، چې (افراطينو ته) تر سرليک لاندې د کابل پوهنتون او ونيزې د **۱۳۲۲** کال د **۵** مياشتې د **۲۱** نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

تلک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند زیار یوه بله ادبي ټوټه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ۳ ګڼې په ۶۹-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول د زېرې جریدې د ۶۵- ۶۲ کلونو په ګڼو کې د استاد زیار ځینې نورې ادبي ټوټې هم خپرې شوې دي.

خوب کالي:

خوب کالي د پوهاند زیار د یوې بلې ادبي ټوټې نوم دی چې لاندې به یې متن په بشپړ ډول راوړو:

زه په ختیځ کې وم،
ته په لویدیځ کې
لومړی
پر ما ورځ راغله
او بیا پر تا
خو ته،
تر ما دمخه راویښ شوې
او دمخه ولښېدې
او زه
ځای پر ځای ویده پاتې شوم
ستا د کاروان د غږو غوږ
زما په غوږو کې
هسې خوبولې انګازې شوې
او زما خوب یې نور هم پسې لا درون کړ
تا

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما له خوبولتیا ناوړه ګټه واخیسته
بېرته راپسې راستون شوې
په خوب کې دې رانه هر څه ولجه کړل
او زه دې
پر وچ ډاګ
میرات او کور ګډ ی
ویده پرېښودم...
هو
تر څو چې زما د راویښېدو وار راسېده
او عقل مې سرته راته
بیا پېړۍ اوښتې وې
او پړاوونه پړاوونه
تر تا لرې پاتې وم
اوس نو
که یو خوا
له ډېرې بېوسۍ او نهیلۍ نه
زما د پښو سپینې غوټې شوې
نو بل خوا
تا هم راباندې داسې کوډې کړې دي
چې په سپېره خاورینه کنډواله کې
پر سپینه رڼا ورځ
په غړېدلو سترګو
خوب وړی یم
له کار او ژوند سره هماغسې مرور یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خوب کالي مې لا
پر کار کاليو نه دي بدل کړي ! !؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبپوهاند زيار

وايي چې ((ژبپوهنه هغه علم دی، چې د يوې ژبې داخلي ساختمان او جوړښت تر څېړنې لاندې نيسي)). (۱) پوهاند زيار هم په دې برخه کې ډومره زيات کار کړی دی، چې کله په هېواد کې څوک د ژبې يا ژبنيو مسايلو په باب غږېږي، نو د استاد زيار نوم به يې تر ټولو لومړی په خوله کې وي.

ده تراوسه پورې په سلګونو علمي او تحقيقي مقالې د ژبپوهنې په برخه کې په ملي او هم بين المللي کچه ليکلې دي او څکه خو يې بايد ليکلي وای، چې د ده رسمي څانګه او مسلک همدا ژبه ده او په دې برخه کې يې لومړۍ درجې او علمي رتبې هم اخيستې دي.

ده د ژبپوهنې په برخه کې دومره زيات کار کړی دی، چې ګرد يې د ده پر نورو ادبي کارونو او نوښتونو هم پرېوتی دی. ټول خلک لومړی دا فکر کوي، چې د يو ستر ژبپوهاند نوم اخلي او د هغه په باب خبرې کوي، خو څينې خلک لا په دې پوه نه دي، چې استاد زيار نه يوازې په ژبپوهنه کې استاد دی، بلکې په شعروشاعرۍ او داستان ليکنه کې هم استادي لري. موږ دلته د ده په باب له زياتو خبرو څخه تېرېږو. د ده کار ټولو ته ښکار او څرګند دی، زموږ ډېرو خبرو او نه خبرو ته حاجت او اړتيا نه شته، هغه د خوشال بابا خبره:

لمر په ګوته پټ او نه شي خوشاله

---

(۱) پوهندوی نوراحمد شاکر، ژبنۍ څېړنې، ۱۳۵۰ کال، مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېڅ منکر مه شه له خپلې عاشقۍ

اوس به دلته لومړی د پوهاند زیار هغه ژبنۍ لیکنې چې پر بېلابېلو وختو یې په بېلابېلو جریدو، مجلو او ورځپاڼو کې خپرې کړې دي له اخځ سره یادې کړو او د هغو پر څرنګوالي به لنډه رڼا واچوو او بیا د هغه په ځانګړو ژبنیو اثارو وغږېږو.

د ژبپوهنې نومونې:

د ژبپوهنې نومونې د استاد زیار د یوې اوږدې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې په بېلابېلو ګڼو کې خپره شوې ده. استاد زیار د دې لیکنې د لومړۍ برخې په پیل کې وايي:

((د لوی ښبنتن په نامه د ژبپوهنې په نومونو لاس پورې کوم او په دې توګه په پښتو کې لومړی پلا د نومونپوهنې (Terminology) بنسټ ږدم دا ځکه یوه اړتیا ګڼم، چې زموږ ژبه نن سبا د نړۍ له سترو ژبو سره سیالۍ ته ملا تړلې ده.)).[1]

په دې لیکنه کې د ژبپوهنې نومونې (اصطلاحات) په پښتو، دري، الماني او انګلیسي ژبو کښل شوي دي. د دې اوږدې ژبنۍ لیکنې لومړۍ برخه د وږمې مجلې د ۱۳۵۰ کال د ۵-۶ ګڼې په ۱۱۲-۱۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

ترکیبات اسمی در زبان دری:

ترکیبات اسمی در زبان دري د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی چې په دري ژبه کښل شوې ده. په دې لیکنه کې د دري ژبې د نومونو د

(۱) دوکتور زیار، د وږمې مجله، ۱۳۵۰ل کال، ۵-۶ګڼه، ۱۱۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت او څرنګوالي په باب ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا لیکنه د خراسان مجلې د ۱۳۶۰ ل کال د **۵** ګڼې پـه **۱۵۰-۱۵۳** مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د پـورتنۍ يـادې شـوې لړۍ بلـه برخـه ده، چې د وږمې مجلې د **۱۳۵۱** ل کال د **۲** ګڼې په **۴۷-۴۸** مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د **۱۳۵۲** ل کال د **۲** ګڼې په **۵۵-۵۲** مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ګړدودونه ((لهجې)):

پښتو ګړدودونه د هغې اوږدې ليکنې نوم دی چې د پښتو ژبې د بېلابېلو ګړدودونو (لهجو) په باب په کې ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه چې تر ۷۰ څخه زيات مخونه لري، د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز د نړۍ وال سيمينار د مقالو په مجموعه کې، چې پر **۱۳۵۴** کال جوړ شوی و، راغلې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يـادې شـوې ليکنې بلـه برخـه ده، چې د وږمې مجلې د **۱۳۵۲** ل کال د **۵** ګڼې په **۵۷- ۵۹** مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یادې شوې لیکنې بله برخه ده چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۱۳۹-۱۴۰ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

پښتو آرپوهه د استاد زیار د هغې ژبنۍ علمي څېړنېزې اوږدې لیکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې په زیاتو ګڼو کې په پرله پسې توګه خپره شوې ده. په دې لیکنه کې د هغو لغتونو ریښې له نورو ژبو ، لکه هندي، پارسي، بلوڅي، مونجي، سوغدي... سره څېړل شوي دي، چې اوس په پښتو کې کارول کېږي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۹۸-۱۰۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د یادې شوې لیکنې څلورمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال په ۲ ګڼه کې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د یادې شوې لیکنې اوومه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ ګڼې په ۲۳-۷۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د یادې شوې لیکنې اتمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۶ ګڼې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وړمې مجلې د ۱۳۵۲ ل کال د ۱-۲ گڼې په ۸۹-۹۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وړمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ۶ گڼې په ۴۷-۴۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د وړمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ۴-۵ گڼې په ۱۱۷-۱۲۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د زيات پياوړتوب په هيله يوه نوې هڅه:

دا د استاد زيار د هغې ليکنې نوم دی، چې هغې کې ده پر خپلې نوې وظيفې باندې د ټاکل کېدو له امله خپل هوډ ښوولی او د ليکلار په برخه کې يې لړ و ډېر معلومات وړاندې کړي دي. دا ليکنه د وړمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ۳ گڼې په ۱-۳ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده چې د وړمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ۳ گڼې په ۸۲-۸۸ مخونو کې خپره شوې ده.

ارتوگرافيک ريفورم (الفبايي سمون) زموږ له ملي انقلابي هيلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبپوهنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه علمي لیکنه ده چې د عرفان مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۴-۵ گڼې په ۲۱-۲۷مخونو کې یې یوه یوه برخه خپره شوې ده. همدا سې یې یوه وړه لیکنه کال دوه دمخه په جمهوري پلوشه کې هم وړاندې شوې ده (زیاته څرگندونه: د لومړي څپرکي وروستۍ برخه).

د تذکرة الاولیا ژبنۍ خوا:

دتذکرة الاولیا ژبنۍ خوا د پوهاند زیار د یوې بلې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې په((د امیر کروړ یاد)) نومي کتاب کې چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳۴۶ل کال خپور شوی، په ۳۹۰-۳۹۹ مخونو کې راغلې ده.

پښتو آرپوهه:

د یادې شوې لیکنې یوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۳-۴ گڼې په ۱۲۵-۱۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو څنگه په پښو ودرېږي او څنگه پل واخلي:

یوه ژبنۍ علمي لیکنه ده چې د کابل مجلې د ۱۳۴۶ل کال د ۹ گڼې په ۲۰-۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

ژبپوهنه د پښتو په چوپړ کې:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې ۱۳۵۷ل کال د ۲ گڼې په ۱۲۰-۱۷۰ مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ویي پوهنې ته یوه لنډه کتنه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

لنډون د لیکنۍ پښتو د یوه معیار په توګه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۵-۱۳۵۶ کال د ۲ ګڼې په ۱-۵ مخونو کې چاپ شوې ده. همدارنګه د زېري جریدې د ۱۳۵۵-۱۳۵۶ کال په ګڼو کې هم خپره شوې ده.

مختصری پیرامون وجه تسمیهٔ خراسان:

دا یوه علمي ژبنۍ څېړنه ده، چې په پارسي ژبه کښل شوې او د خراسان مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۱۲ ګڼې په ۵۴-۸۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د ویي پانګې په پراختیا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

یوه ژبنۍ مقاله ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د لومړۍ ګڼې په ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ویي پانګې په پراختیا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غويي مياشتې د ګڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

په ويي پانګه کې د ستاينومونو (صفتونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غبرګولي د ګڼې په ۳۷-۳۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د پکتيا ګړدودونه:

په دې ليکنه کې د پکتيا ګړدودونه تر څېړنې لاندې نيول شوي دي دا ژبنۍ ليکنه د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۵ د وږي مياشتې ګڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د بيا ځلي تړنګونو (تکراري ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د لړم د مياشتې د ګڼې په ۲۹ او ۳۲ مخ کې خپره شوې ده.

د ګډې ليکنۍ معياري پښتو پربکړه د نوې تاريخي اړتيا په توګه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ليندۍ د ګڼې په ۱۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د جوړه تړنګونو (جفتو ترکيبونو) ونډه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ژبنۍ لیکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د لیندۍ د ګڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ویي پانګې په پراختیا کې د تاکنترنګونو (تعیني ترکیبونو) ونډه:

یوه ژبنۍ څېړنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ ال کال د مرغومي او سلواغې د ګڼې په ۴۸ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو دایرة المعارف بشپړېدل:

یوه علمي او ژبنۍ لیکنه ده، چې د عرفان مجلې د ۱۳۵۶ ال کال د لومړۍ ګڼې په ۱۴۱-۱۴۶ مخونو کې خپره شوې ده.

راځئ کلیو، بانډو او غرو رغو ته ووځو او خپله هېره کړې پښتو بېرته یاده کړو:

یوه ژبنۍ مقاله ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۶ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲ او ۳۷ مخ کې خپره شوې ده.

ګړدودونه (لهجې):

د استاد زیار د ګړدودونو د مقالې دویمه برخه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۲ ګڼې په ۶ مخ کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمي مشتقات (نوم بېلنګونه) زموږ د ليکنۍ پښتو ستره برخه ده:

يوه علمي ژبنۍ ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۲ ګڼې په ۱۸ مخ کې خپره شوې ده.

موږ او ژبه:

دا يوه بله ژبنۍ څېړنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۲ل کال د وږي د ګڼې په ۳۷-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

خپلسرې معياري پښتو به څنګه وي؟ پښتو که ناپښتو؟

يوه علمي ژبنۍ ليکنه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۳ل کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲۲-۱۲۴ مخونو کې خپره شوې ده.

له ثور انقلاب راهيسې په پښتو کې نوې ويې رغاونه (نيولوګيزم):

دا يوه بله ژبنۍ ليکنه ده، چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په يوه جوړ شوي سيمينار کې اورول شوې او بيا په (پښتو څېړنې) نومي غونډ کې پر ۱۳۶۷ل کال په ۴۱۲-۴۵۹ مخونو کې خپره شوې ده.

د سويس له برنه رالېږل شوی ليک:

کابل مجلې ته د پوهاند زيار رالېږل شوی ليک دی، چې په هغه کې د ژبپوهنې د اصطلاحاتو په باب خبرې شوې دي. دا ليک د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل مجلې د ۱۳۴۷ل کال د ۱۱-۱۲ګڼې په ۱۰۹ مخ کې خپور شوی دی.

د پښتو پرمختګ د هغې د پرابلمونو په حل کې نغښتی دی:

دا د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د وږي د میاشتې د ګڼې په ۲۳مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

سم یې لیکئ او سم یې لولئ، (په) او (پر) یو د بل پر ځای مه کاروئ:

دا هم یوه ژبنۍ لیکنه ده چې د دوو سربلونو (په) او (پر) د کارولو د څرنګوالي په باب په کې څرګندونې شوې دي. دا لیکنه د هېواد ورځپاڼې د وري په ۱۳ ګڼه کې خپره شوې ده. دا لکینه د هغې لړۍ یو ټوک دی چې په نوموړې ورځپاڼه کې کله نا کله خپرېده.

سربلونه او ستربلونه:

دا هم د استاد زیار د یوې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې د پښتو ژبې د لیکلار په باب لیکل شوې ده. دا لیکنه د یوې مرکې په ترڅ کې د ((جوانان امروز)) مجلې د ۱۳۶۲ل کال په ګڼه کې راغلې ده او هم په ځانګړي ډول په یوه جلا پاڼه کې هم چاپ شوې ده.

((په اوسنۍ لیکنۍ پښتو کې د نوې ویي رغاونې اړتیا)):

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳۶۰ل کال د ۱ ګڼې په ۴۵-۴۷ مخونو کې په الماني ژبه خپره شوې ده.

((پښتو ژبې او ادب ته یوه لنډه کتنه)):

د استاد زیار لیکنه ده، چې د ۱۳۵۸ل کال په کالنۍ کې خپره شوې، په الماني ژبه عبدالغفار ژباړلې او د پښتو مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۴ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

(پښتو ژبې او ادب ته یوه کتنه):

دا هغه لیکنه ده، چې د عطار له خوا په الماني ژباړل شوې او د پښتو مجلې د ۱۳۵۹ل کال لومړۍ ګڼې په ۹۲-۱۰۵ مخونو کې خپره شوې ده.

نومترنګونه- د پښتو ویي رغاونې یو خورا ډېر زېږی ډول:

د استاد زیار یوه بله لیکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳۶۰ کال د ۳ ګڼې په ۲۵-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده.

ویي پانګه (لغوي ذخیره):

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳- ۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو لیکلار:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۲۴-۲۲ مخونو کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیکلار:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ ګڼې په ۳۳-۳۵ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو لیکلار:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۴ ګڼې په ۲۹-۳۲مخونو کې خپره شوې ده.

زموږ لیکنې او جمله رغاونې:

دا یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۲۱ل کال د ۱۰-۱۲ ګڼې په ۷۵-۸۰مخونو کې خپره شوې ده.

له اساطیري ضحاکه تر رښتیني تاریخي سهاکه:

دا یوه ژېړنۍ او تاریخي څېړنه ده، چې استاد د ابوالقاسم فردوسي تلین په ویاړ د جرګې مجلې د ۱۳۷۰ل کال په لومړۍ ګڼه کې خپره کړې ده.

افغاني فرهنګ د پلورالیزم په رڼا کې:

دغه لیکنه د وخت د فرهنګي او په تېره د هنري زېږونو د یوې ارزونې په توګه د وطن میاشتنۍ د ۱۳۷۰ل کال په دویمه ګڼه کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ په هنري زېربندويې کې د نويو هڅو يو لنډ جاج:

دغه ليکنه هم پاسنۍ ليکنې ته ورته منځپانګه را اخلي او د وطن مجلې د ۱۳۷۰ل کال په څلورمه ګڼه کې چاپ شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړي ژبني چاپي او ناچاپي اثار

ويي رغاونه:

ويي رغاونه د پوهاند زيار يو ژبنی اثر دی چې په هغه کې ځينې ژبني مسايل په ځانګړي ډول پښتو وييونه (لغتونه) څېړل شوي دي. دا اثر د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۵ کال کې په ګستتنر ډول خپور شوی او په ادبياتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ورڅخه ګټه اخيستل شوې ده.

د ژبپوهنې بنسټونه:

دا هم د استاد يو ژبنی اثر دی، چې د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۳ال کال کې په ګستتنر ډول چاپ شوی دی. له دغه اثر څخه د ژبو او ادبياتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ګټه اخيستل شوې ده.

نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی:

((نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی)) د پوهاند زيار يو بل ژبنی اثر دی، چې پر ۱۳۵۶ال کال د کابل پوهنتون له خوا په ګستينر ډول په دري ژبه کښل شوی، په عمومي ډول په کې د ژبې او ژبنيو مسايلو او ژبنيو کورنيو په باب معلومات راغونډ شوي دي او د فلسفې ځانګې شاګردانو ترې د درسي مضمون په توګه ګټه اخيستې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو - دري فرهنګ:

پښتو دري فرهنګ یو علمي او سیستماتیک فرهنګ دی که څه هم دغه فرهنګ د دولس زرو (۱۲۰۰۰) پښتو ویيو په درلودلو سره منځنۍ کچه لري، خو نژدې ټوله پښتو ویې پانګه په بنسټیزه او کلیدي توګه را اخلي. دا اثر ټایپستي ۱۵۰۰ مخونه لري.

دغه فرهنګ له ۱۳۵۳ل کال راهیسې حروفي چاپ ته چمتو دی، خو استاد زیار نه غواړي، د چاپي تېروتنو بلهاري شي او داسې کښاند (خطاط) هم ډېر کم پیدا کېږي، چې د غږیزې (فونیمیکي) ابېڅې له توغه یې وو تلای شي.

ویي پوهنه:

ویي پوهنه یا علم اللغت د پوهاند زیار د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳۶۰ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا د لوړو او مسلکي ښوونو د وزارت په چاپخونه کې د شوکت حسیني په خطاطۍ په افیست ډول او په ښکلې کچه او ډیزاین د ۱۰۰۰ ټوکونو په تیراژ له چاپه راوتلی دی. دا کتاب د استاد زیار له خوا د پښتو ویي پوهنې او ملي ژغورنې د لارې شهید عبدالرحمن لودین ته ډالی شوی دی.

نوموړی کتاب ټول ۳۵۱ مخونه لري او د استاد د څو کلونو د کار بیبره (ثمره) ده. په دې کتاب کې د پښتو ژبې یو ګڼ شمېر ویيونه (لغتونه) له پارسي انډول سره یوځای راغلي دي. په یاد شوي اثر کې د پښتو ژبې د لغتونو د جوړښت او څرنګوالي په باب پوره پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومات وړاندې شوي دي. د دغه کتاب په پیل کې په درېو مخونو کې د دوکتور زیار یو یادښت راغلی او وروسته بیا په دوو مخونو کې د پوهندوی نوراحمد شاکر یوه کتنه راغلې ده.

پوهندوی شاکر د دغه اثر په باب لیکي:

((دغه کتاب د دوکتور زیار د څو کلونو د څېړنو او پلټنو محصول دی او د پښتو ویي پوهنې (لیکزیکولوژۍ) په برخه کې یو لومړی جامع او سیستماتیک اثر دی. نوموړی همدارنګه زیاتوي: ((زیار دا عیني مساله په خورا ښه توګه دلته څېړلې او شرح کړې ده چې پښتو غوندې د یوې نوې علمي کېدونکې ژبې کار باید د لغوي زېرمې له برسېرونې، ټولونې او پرکار اچونې څخه ببېل شي او په دې توګه د محاوري، د متني، مصنوعي او مستعارو برخو ترمنځ یو انډول ټینګ شي)).

د نور احمد شاکر تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د هغه وخت د انګلیسي ژبې او ادبیاتو د رشتې استاد پوهندوی محمد عمر زاهدي تقریظ راغلی دی، چې د دې کتاب د څرنګوالي په باب یې رڼا اچولې ده. ښه به وي چې د دغه ارزښتمن کتاب د زیاتې پېژندنې په هڅه د هغه نیولیک (فهرست) راوړو:

د ویپونو ډولونه:

- ویي پانګه (لغوي ذخیره)
- ویي پیدا ایښت، ویي جوړښت، ویي جوړونه
- د پښتو کولتوري کولو لیار...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ پلټنه، ټاکنه، پورونه
ـ نیولوګیزم یا لغت جوړونه
ـ د لیکنۍ پښتو یوه تاریخي اړتیا
ـ د خپلې پانګې ترویج، تصفیه نه ګڼل کېږي.
ـ همماني (مترادف) وییونه
ـ پور وییونه (مستعار لغات)
ـ وییکي (ادوات)
ـ ګړنې یا اصطلاحات
ـ د ویي رغاونې له مخې د کړ ډولونه
(کړ نومونه (فعلي مشتقات)
ـ ننوم بېلنګونه (اسمي مشتقات)
ـ ستاینومونه (صفتونه)
ـ چار نومونه
ـ اړیکنومونه (نسبتي اسماء
ـ لوښنومونه
ـ ځاینومونه
ـ مانا نومونه
ـ ووړنومونه
ـووړ نوم ډوله، څیزنومونه
ـ ډېر ګړي (جمع) څیز نومونه
ـ ترنګونه
ـ ستاینوم ترنګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- جوړه تړنګونه (بشپړاند ، هممانیز، کړول، څیزنوم، ستاینوم)
- ټاکنتړنګونه (لوښنوم،څیزنوم، ستاینوم، څیزنوم)
- بیاځلي تړنګونه
- یو مخیز
- بر خیز
- برخیز سمغړي
- ورته مانیز- مقفی
- ورته مانیز- مقفی
- مقفی- مهمل
- نوې نومونې (اصطلاحات)
- راز راز تړنګونه.

د یادونې بل ټکی دا دی، چې ځینې خلک داسې فکر کوي چې ګنې دکتور زیار یوازې داسې سوچه پښتو غواړي، چې بېخي د بلې ژبې یوه کلمه هم په کې راغلې نه وي، خو په حقیقت کې داسې نه ده. دا دی ددغه ټکي د روښانیتا په موخه د یاد شوي کتاب څو مخونه را اخلو:

د خپلې پانګې ترویج تصفیه نه بلل کېږي:

زموږ غوندې په یوه وروسته پاتې ټولنه کې هر نوی ګام زوړ عنعني ذهنیت پاروي، که څه هم دا نوی ګام د نوي ژوند زېری وي او د نړۍ والې سیالۍ سریزه. دلته د نوي ګام اخیستونکي ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ازې زغمنه نه، چې سربښندنه او قرباني په کار ده چې یې د خپلې ټولنې د نوي کولو په خاطر د برې شرط او آړ وګڼې، دلیل او منطق په دلیل او منطق ځواب کړي او هسې بې منطقي او سر زوري په ((قالو سلاما))، نو ځکه مو دغه د تخنیکي خبرو پرځای د پښتو لیکلار په برخه کې د نوي ګام دفاع غوره وګڼله.

لیکونکي په ژبپوهنه کې لوړو زده کړو او په هېواد کې د پښتو ګړدودونو (لهجو) او ړدو څېړنو تر هر څه لومړی د بېته ځیر کړي چې پښتو بنه نوي علمي او کلتوري ژوند ته ورتمبول کېږي او ګړې پر ګړې او ورځ پر ورځ د بې کچه عربیزم په منګولو کې په لوی لاس ورښکېل کېږي، تر دې چې یې کور ته هستي له ډار سره مخامخوي او په ډېره لنډه موده کې یې د ګډوله کېدو او بیا د ببخي پردي کېدو کېدون رامنځته کوي.

د دغه ستر خطر د مخنیوي لپاره د څو نورو خواخوږو پښتو لیکوال په ننګه او ملاتړ مې وپتېیله چې په همدې (نوي علمي او کلتوري ژوند) پیل کې چې په منځوال (اوسط ډول) لا د شلمې پېړۍ په یوه پوهنه او فن کې هم یو لیکلی یا ژباړلی اثر نه لري او د چا خبره کار له کاره تېر نه دی، په ډېره چټکۍ او هر اړخیزه توګه د پښتو آره او اصیله پانګه رابرسېره خوندي او جوته شي او د دودولو او کارولو لپاره یې سیخه شي.

د نورې علمي او کلتوري نړۍ ازمېښتونه او چمونه هم په واک کې وو، هغه دا چې دلته له موږ سره د نوي ژبپوهنې د بنسټونو او څېړندودونو ترڅنګه لکه څنګه چې انګرېزي، جرمني، پرانسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسي او نورو يادو ژبو د خپل علمي ژوند په پيل او اغاز کې له درو ، په بله وينا ځلورو لارو څخه خپله پانګه رابشپړه کړې او هغه دا چې لومړی خپله آره پانګه له ګړدودو (لهجو) څخه راترلاسه کړي، بيا يوازې په علمي تخنيکي او مدني ډګر کې د پښتو د ويي پوهنې او ويي رغاونې بنسټونو له مخې نوې ټاکنې وکړي او تر ټولو وروسته بيا پرديو ژبنيو (واردا تو) ته غبږ پرانيځي.

په دې هڅه مو تر دا منځ د يوه انډول او تناسب د ټينګولو لپاره سمدلاسه د (يوې- نګه بشپړې- کره ليکنې يا علمي پښتو) د رامنځته کولو لپاره د فيصدي آر او معيار وټاکه:

ـ په سلو کې (۲۵) له اوسنيو ګړدودو (لهجو) ، (۲۵) له زړو ادبي متنو ، (۲۵) له ټاکنو او (۲۵) له نورو ژبو څخه د پورونو په توګه. هو ، د هرې عصري ژبې پانګه پر دغو ځلور ګونو بنسټونو ولاړه ده. (لهجوي، متني، مصنوعي، عاريتي).

پښتو هم حق لري له نړيوال دود سره سم د پردۍ پانګې ترڅنګه خپله پانګه په کار واچوي او د نورو ژبو غونډې علمي او مدني اصطلاحات وټاکي.

ـ پښتو د خپلې پانګې ترويج غواړي، نه تصفيه او د نورو ژبو غونډې د علمي اصطلاحاتو ټاکنه.

ژبنۍ خبرې په ژبپوهانو پورې اړه لري. يو ژبپوهاند پوهېږي چې کوم اړخ ولسي دی او کوم علمي.

ـ د پښتو پانګې تثبيت د نوي علمي ژوند لپاره د وخت اړتيا ده، ټولونه او پکار اچونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ پښتو هم حق لري، همدومره د غربيزم او عربيزم مخنيوی وکړي چې له خپلې ټولنې پردی نه شي.

او تر ټولو وروسته پښتو پردی پانګې ته په سلو کې (۲۵) زياته اړه نه ده او د خپلې پانګې ترويج تصفيه نه ګڼل کېږي.

دا شعارونه د هغو بې منطقيو او بې ځايه تورونو غبرګون دی، چې له علمي، عيني او افاقي حقايقو څخه سترګې پټې کړي او څه يې چې پر خوله ورځي، هغه وايي:

له تنګ نظرو، ځان ساتو او ځان ښکارو سره لومړی درسته او حربه داده، چې ګوندي زموږ دغه کار تصفيه او پيوريزم دی او دا يو زوړ رټلی او فاشيستي مسلک دی.

يوه ډله داسې پوهېدلې ده، چې موږ ګوندې د خلکو (ګړنۍ) پښتو سموو، نه د ليک او علم پښتو، ځينې دا سپسته رامنځته کوي، چې د نړۍ ژبې او بيا زموږ د ګاونډ دا دغه کار نه کوي، نوي ځيزونه نه دودوي، موږ يې ولې دود کړو؟ او له دې ناخبره چې که نورو ژبو يو څو پېړۍ مخکې دا هڅه کړې او زموږ ګاونډيانو (توركې او ايران) كه پخوا دومره نه وه کړې، همدا اوس يې کوي او روان دي او حق هم لري، ځکه يو هېواد چې هر څومره ځان نړيوال او بشروال ګڼي، خپله ژبه او کلتور سل په سلو کې پردي کول نه غواړي، ځينو دا اورېدلي دي چې ژبه په دې ډول سوچه کول د ژبې عامه استفاده راټيټوي او زموږ په راډيويي او اخباري پښتو بايد هر سړی پوه شي. حال دا چې دلته د هر سړي پوهېدل په يوې داسې بې ليک لوستو ټولنه کې بې له هغې کوم امکان نه لري، نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لهجوي لغاتو له پلوه او نه د علمي لغاتو له پلوه او يو څه لږ پراخ الواکي بيا په داسې حال کې چې د آرو وييونو او ټاکنو دودول د يوه آر (اصل) په توګه مني، مګر ټوکونه او جزئيات يې نه. دا نو په رښتيا هماغه ډله ده چې دليل او منطق ته غوږ نيسي او سړی ورسره يوې روغې ته رسېدای شي.

پښتو نومترڼګونه (اسمي ترکيبونه):

پښتو نومترڼګونه يا (اسمي ترکيبونه) د استاد زيار د دوکتورا تيزس دی، چې د سويس د برن پوهنتون له خوا پر ۱۹۷۴ کال خپور شوی دی. دغه علمي ژبنی اثر چې په الماني ژبه کښل شوی او ۱۱۲ مخونه لري، د هند و اروپايي زړو او نويو ژبو د ويي رغاونې (لغوي ساختمان) په رڼا کې د پښتو ويي رغاونه او بيا نومترڼګونه تر څېړنې لاندې نيسي او بېلابېل ډولونه يې په بېلابېلو څېرکو او لښتليکونو (جدولونو) کې وړاندې کوي پر دغه کتاب باندې د سويسي، الماني، فرانسي او امريکايي پوهانو له خوا ارزونې او کره کتنې شوې دي، چې يو لړ يې زموږ په خپرونو کې هم انګازه موندلې ده.

الماني- پښتو فرهنګ:

دغه فرهنګ د استاد زيار د يوه شپږ ژبيز فرهنګ يوه برخه ده چې په ختيز المان کې د برلين د هومبولت پوهنتون د ايرانپوهنې او افغانپوهنې د څانګې له خوا د څو کلونو راهيسې تر کار لاندې دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تراوسه لا چاپ ته استول شوی نه دی. دا اثر څه د پاسه ۱۵۰ مخونه لري.

پښتو ليکلار:

پښتو ليکلار د دوکتور مجاور احمدزيار يو بل درونډ ژبنی اثر دی، چې د ۱۳۶۰ ل کال د کب پر مياشت د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې د پوهنځي له خوا په ښکلې کچه او صحافت له چاپه راوتلی دی.

دا اثر ټول ۲۲۷ مخونه لري او د پښتو ژبې د ليکنې لپاره يو ګټور اثر دی. په دې اثر کې د پښتو ژبې د معياري ليکنې لارې چارې په مفصله توګه څېړل شوې دي. دغه اثر ((د يوې يوازينۍ کره (معياري) ليکنۍ پښتو)) ((مانيفيست)) بلل شوی دی (د هيله من د ماسترۍ تيزس). د کتاب په پيل کې په درو مخونو کې په خپله د پوهاند زيار يادښت راغلی دی. نوموړی اثر د غلام محی الدين افغان د شپېتم تلين په وياړ خپور شوی دی.

د کتاب له ۱۷۹-۲۰۲ مخونو پورې هغه لغتونه راغلي دي، چې په پارسي او پښتو کې کارول کېږي او د پارسي مانا ترځنګ يې د پښتو درسته او نادرسته مانا هم راغلې ده.

له ۲۰۳-۲۱۰ مخونو پورې ځينې هغه لغتونه راغلي دي چې د دري او پښتو ژبې ترمنځ ګډ دي او په پښتو کې يې سمه او ناسمه کارونه ښوول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې وروسته بيا له ۲۳۷-۲۷۲ مخونو پورې د ځينو لغتونو ويي پانګه راغلې، چې په پارسي ژبه هم مانا شوي، دلته له دغه با ارزښته اثر سره د زياتې بلدتيا په هڅه د هغه نيوليک او يو مطلب را اخلو:

ـ څو نومونې (ترنومونه)
ـ يوه نګه، بشپړه او کره ليکنۍ پښتو.
ـ معياري کېدنه د پښتو لومړنۍ ربړه
ـ لنډون د ليکنۍ پښتو د يو معيار په توګه
ـ پښتو پردۍ پانګې ته په سلو کې...
ـ نيولوګيزم (ويي رغاونه)
ـ هممانيز (مترادف) وييونه
ـ همجوليز او ډېر مانيز وييونه
ـ وييکي (ادوات)
ـ ګړنې (اصطلاحات)
ـ (څو) يا (تر څو)
ـ له (چې) سره (کوم، چا...، مه ملګري کوئ!
ـ سم، سوچه، لنډه، روانه او اسانه پښتو
ـ د معياري ليکنۍ پښتو اړتيا
ـ ټکي پر ټکي يې مه راژباړئ!
ـ ويي پانګه (لغتنامه)

دا دی، د دې کتاب له ۲۱-۲۴ مخونو پورې يو مطلب را اخلو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

له (چې) سره (کوم-څوک- چېرې...) بې ځایه مه یوځای کوئ !

لکه څنګه چې په کابلۍ پښتو کې د دري ژبې ((تا)) تر اغېزې لاندې (څو) او (ترڅو) یا (څو چې) او (تر څو چې) بې ځایه دود مونـدلی، دغـه راز پـه پېښـورۍ پښتو کې د اردو ژبې لـه لوري د انګرېزي اړیکنو مځرو (ارتباطي ضمیرو) تر اغېز لاندې (کوم چې)، (څوک چې)، (څومره چې)، (کله چې)...، هسې بې ځایه کارېدنه موندلې ده. ښایي دلته له انګرېزي پرته د نورو اروپایي ژبو مخامخ اغېزه هم بې څه نه وي او کوم پښتانه لیکوال، چې تر زده کړې وروسته خپل هېواد ته راستنېږي او تازه په پښتو لیکنه یا ژباړنه پیل کوي، نو په ناځانخبري (غیر شعوري) ډول د خپلې زده کړې ژبې په پېښو د پښتو له آر (اصیل) او ساده ارتباطي ضمیر (چې) سره (کوم)، (څوک)، (چا)، (چېرې) او داسې نور استفهامیه ضمیرونه ملګري کوي او په دې توګه خپله پښتو کړکېچنوي، لکه په دې وروسته جملو کې:

۱- ما هغه نجلۍ ولیده (څوک) چې په کابل ننداري کې کار کوي.

۲- نن مې هغه سړی ولید ، (چا) چې له ما سره مرسته کړې وه.

۳- زه په داسې کور کې اوسېږم، (کوم) چې دوه ورونه لري.

په سمه پښتو:

۱- ما هغه نجلۍ ولیده چې په کابل ننداري کې کار کوي.

۲- نن مې هغه سړی ولید چې له ما سره یې مرسته کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- ما یو کتاب واخیست چې له چاپه نوی راوتلی دی.

۴- زه په داسې کور کې اوسېږم چې دوه ورونه لري.

د پورتنیو تقلیدي مرکبو ارتباطي ضمیرونو داسې نورې بېلګې له پېښور، مسکو او بي بي سي راډیو څخه اورېدل کېږي چې دوی خپلواکې جملې سره په وچ زور یو ځای کوي، لکه په دې وروسته بېلګو کې:

۱- د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، څوک چې د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې کوي.

۲- ما پښتو ګرامر ولیکه، کوم چې اوس تر چاپ لاندې دی.

۳- زه ژمی په ننګرهار کې تېروم، چېرې چې هوا ډېره په زړه پورې وي.

۴- زه ماښام کورته راغلم، کله چې هوا خرابه وه.

په سمه پښتو:

۱- د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، دی به هلته د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې اترې وکړي.

۲- ما پښتو ګرامر ولیکه، دغه کتاب اوس تر چاپ لاندې دی.

۳- زه ژمی په ننګرهار کې تېروم، هلته ژمی ډېر په زړه پورې وي.

۴- زه ماښام کورته راغلم، دغه مهال هوا خرابه وه.

له ښه مرغه دغه ډول جملو لا زموږ لیکنو او خپرونو ته لاره نه ده پیدا کړې او هیله ده پښتو لیکوونکي ترې مخکې له مخکې ډډه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې بې ځایه پېښو په لړ کې دا وروسته بېلګې هم د پاملرنې وړ دي:

۱- ما هغه سړی ولید د چا په باره کې چې ما ډېر څه اورېدلي وو.

۲- د نړۍ پرمختللي ځواکونه به د نړیوال امپرالیزم هغه ټولې د سیسې شنډې کړي د کومو له مخې چې د اتومي جنګ خطر رامنځته کېږي.

۳- توریالی له کندهاره په هغه الوتکه کې راغی، په کومه کې چې ځلمی هم و.

۴- زه له لغمانه راغلم، له کوم ځایه چې ډېرې ښې وریجې راځي.

۵- زه په کابل کې اوسېږم، له کله راهیسې چې په کار ګومارل شوی یم.

په دې توګه پښتو (چې) پر بیانیه، علنیه، ارتباطیه او داسې نورو دندو سربېره لکه د (ترځو) په برخه کې یې چې یادونه شوې، د اروپایي ژبو د ټولو ارتباطي ضمیرونو دنده هم پرځای کوي، هغه هم په دې شرط چې په ملګرې جمله کې ورسره بل ارتباطي ادات (اړیکویيکي) هم راغلی وي، لکه (یو، هغه، داسې...). لکه په پورتنیو پنځو لومړیو جملو کې. که نه، (چې) په ځانته ډول د نورو ژبو غوندې هېڅکله د دوو خپلواکو جملو د یوځای کولو لپاره د ارتباطي ضمیرونو په توګه کارېدلای نه شي، لکه په تېرو دویم ډول پنځه ګونو جملو کې. همدا خبره ده چې په پښتو کې ډېرې جملې سره لرې کول یا په بله وینا ډېرې پېچلې مرکبې او مختلطې (ګډې او ګډلې) جملې جوړول سم نه دي او که څوک یې له نورو ژبو نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښو جوړې هم کړي، يو نادوده کار به وي، لکه د (څو)، (ترڅو)، (کوم چې)، (چا چې) او داسې نورو څيزونو بې ځايه کارونه.

که کوم ليکوال نه غواړي يو مطلب په بېلا بېلو خپلواکو جملو کې څرګند کړي، بلکې د دوو يا زياتو جملو ته سره اړيکي ورکړي، نو ورته په کار دي چې پورتني ارتباطي شرطونه پرځای کړي او که وغواړي، ګرد سره د دوو يا زياتو خپلواکو مطلبونو لپاره سره دوې يا زياتې خپلواکې جملې وتړي هم کولای شي، د پښتو د ګرامري جوړښت دننه له رازراز ارتباطي وييکو (صله او موصول) څخه کار واخلي، بې له دې چې د اروپايي ژبو تقليد وکړي، لکه په دې وروسته جملو کې:

((زه د سپين غر په لمن کې زېږېدلی يم (چېرې چې) څپاند رودونه بهېږي او سمسور کڅونه خړوبوي)). دلته ګران لوستونکي ښه قضاوت کولای شي چې کومه بېلګه له پښتو رغاوني سيستم سره ښه ترا اړخ لګوي؟ د اجمل خټک په دې لاندې شعر کې که څه هم د (څوک چې) د کارونې يو شرط پرځای شوی نه دی او هغه دا چې د هغې فرعي جملې په سر کې يې ځای نيولی دی چې تر اصلې جملې وروسته راغلې ده، مګر د شعري اړتيا له مخې دومره نادوده نه برېښي، که نه په نثر کې بايد د پښتو ګرامر له دود سره سم دغسې څرمه جملې تل تر آرې د مخه راشي.

ځئ هغو خوارو ته جنت وګټو
څوک چې له موره دوزخيان پيدا دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الماني ژباړېز پرابلمونه:

دا هم د پوهاند زيار يو علمي ژبنی اثر دی، چې استاد زيار له ۱۳۶۳ل کاله تر ۱۳۶۶ل کال پورې د برلين په هومبولت پوهنتون کې د استادۍ د دندې د ترسره کولو پر وخت ليکلی دی او اوس چاپ ته تيار دی، په دې اثر کې د پښتو او الماني ژبې پرتله شوې ده. دا اثر په الماني ژبه کښل شوی او تر ۱۰۰ زيات مخونه لري.

پښتو پښويه (ګرامر):

پښتو پښويه (ګرامر) د استاد زيار يو ژبنی اثر دی، چې په ۱۳۶۲ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا په ښه ډيزاين او کچه د لوړو او مسلکي ښوونو په چاپخونه کې چاپ شوی دی. دا اثر د نوې علمي ژبپوهنې پر بنسټ ليکل شوی دی او په پښتو ژبه کې د ګرامر په برخه کې يو نوی او ستر اثر ګڼل کېږي.

دا اثر له يوه يادښت او دوو کتنو پرته ټول ۲۷۴ مخونه لري. دا اثر د پښتو ګرامر بنسټ اېښودونکي پير محمد کاکړ ته اهدا شوی دی. د کتاب په پيل کې د استاد زيار خپل څلور مخيز يادښت راغلی دی، چې يوځای ليکي: ((ما د ژبپوهنې د يوه نوي زده کوونکي او پښتو ګړدود څېړونکي په توګه د سويس له زده کړو نه له بېرته راستنېدو سره له زړې ژبپوهنې او زړې ژبښودنې سره يو مخيز نه پخلاکېدونکي سرغړاوي ته راودانګل او خپله لومړنۍ دنده مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وبلله چې له پښتو ځانګې څخه نور د زړې ژبښودنې ټغر وبلېږدوم...)).

پر دې اثر باندې د استاد زيار تر ياد ښت وروسته په ۳ مخونو کې د پوهاند محمد رحيم الهام يوه کتنه راغلې ده چې وايي: ((پښتو پښويه (ګرامر) د پښتو په تشريحي ژبپوهنه کې يو نوی د پام وړ او ګټور اثر دی. له دې ګرامر نه ړومبی د پښتو ځينې ګرامرونه د بهرنيو ژبپوهانو او کورنيو څېړونکو له خوا ليکل شوي دي، خو زياتره يې عنعنوي څېړندود لري او معاصر علمي څېړندود په کې نه دی کارول شوی او ځينې يې چې علمي څېړندود لري، مکمل او مشرح نه دي. نوموړی زياتوي: ((دغه کتاب اوس د ازموينې له ډګر څخه په هسکه غاړه راوتلی دی او بله دا چې په دې کتاب کې د ژبپوهنې معاصر بين المللي اصطلاحات ټول پر پښتو اړول شوي دي)).

د محمد رحيم الهام تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د پوهنمل محمد صابر خويشکي له خوا يوه کتنه شوې ده، چې نوموړی په يوه برخه کې وايي:

((د دې کتاب په تاليف کې چې د ليکوال د اوږدو مودو د څېړنې او مطالعاتو نتيجه ده، له ډېرو سترو معتبرو کورنيو او بهرنيو اثارو څخه استفاده شوې او په ډېر دقت او د يوه منظم پلان له مخې او زموږ د زمانې د علمي مقتضياتو په پام کې نيولو سره ليکل شوی دی او د محصلانو او نورو څېړونکو لپاره يو ارزښتناک او ګټور اثر دی...)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو پښويه (ګرامر) اثر کې په درو څپرکو کې تر دغو لاندې سرليکونو لاندې بېلابېل ژبني مسايل څېړل شوي دي:

- ژبه
- غږ او ليک
- ژبه او ګړهار
- نومونې
- ځنځيري واحدونه
- اواز
- د اواز ډولونه
- بلغږ- فشار
- څپه
- ګړ
- ويې- غونډله
- نومونه
- کړ
- وييکي
- ژبوهنه
- ګړدود پوهه- پښويه
- غږ پوهه
- مورفولوژيکي اوښتنې
- ويناييز غړي
- ويند غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زبږدولونه
- پورويي
- زيرځي- وتوځي
- پښتو اواز پوهه
- تم بېواک
- د خپلواکو لښتليک
- نيمواک غږونه
- غبرګغږونه
- د بېواکو لښتليک
- کوچنۍ ترينه جوړه
- پښتو ګړپوهه (صرف)
- نوم ګړپوهه
- د نوم اوړون اړخونه
- نرينه نوم- ښځينه نوم
- د ګڼې نښې
- پېر (حالت)
- ناوښتوني نومونه
- ځيز نوم
- ستاينوم
- شمېر نوم
- نومځری (ضمير)
- ځانګړنومځري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ تولنومځري
ـ پوښتنومځري
ـ پلوي نومځري
ـ اړيکنومځري
ـ غبرګون- ناټيکنومځري
ـ ګډ ټولنومځري
ـ ټول- ځانګړي نومځري
ـ کړ ګړپوهه
ـ د مصدر جوړښت او دنده
ـ کړ اوړون توکونه
ـ کم اوړوني (حکمي متعدي)
ـ اوړونونه- تېرمهال
ـ لنډ تېرمهال
ـ لر تېر مهال
ـ ګوماني تېر مهال
ـ ارماني تېر مهال
ـ اړوتی تېر مهال
ـ تواني او ټينګاري تېر مهال
ـ نالېږند کړ- خبري
ـ لنډ او لر تېر مهال
ـ روږدني او ارماني تېر مهال
ـ تواني تېر مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ټينګاري تېر مهال
- ګوماني تېر مهال
- پوښتني تېر مهال
- هيښني او اړوتی تېر مهال
- د اوسمهال کړاوون- لېږند
- اړوتی، ارماني او پوښتني...
- هېښني او تاني
- امري- ټينګاري اوغوښتنې
- نالېږند- بشپړ وسمهال
- د اوستر مهال کړاوون
- د کړ رغاونې ډولونه
- ناوړېدني ګړونه
- وييکي
- سربلونه او اوستربلونه
- وينا واښتي
- د پښتو ګړونو انځور ليک
- غونډله پوهه- غونډله
- د غونډلې رغنده ټوکونه
- اوډون
- د اينبي او اينبوني سمون
- نوموالـه او کړوالـه غونډله
- يوه ستوې غونډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

- غبرګغونډله
- ګډه غونډله
- ګډلې غونډله
- ګړنې یا اصطلاحات
- غونډله پوهیزه شننه.

همدارنګه د کتاب په پای کې له **۲۵۷-۲۷۳** مخونو پورې د هغو نویو نومونو (اصطلاحاتو) او وییونو مانا راغلې ده چې په نوموړي اثر کې کارول شوي دي.

ددې کتاب د چاپ یا د ټوکونو شمېر ناڅرګند دی، خو د استاد زیار په وینا ۱۰۰۰ ټوکه چاپ شوی دی.

پښتو ګړدودونه:

پښتو ګړدودونه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې څه د پاسه ۷۰ مخونه لري. دا اثر یو ځل د ((پښتو څېړنې)) د **۱۳۵۲** کال په غونډ کې خپور شوی. همدارنګه د وړمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوې دي په دې اثر کې د بېلابېلو پښتو ګړدودونو په باب معلومات ورکړل شوي دي.

پښتو آر پوهه:

پښتو آر پوهه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې د وړمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوي، خو د ځانګړي اثر په توګه لا تراوسه نه دی چاپ شوی.

دري- پښتو فرهنګ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري پښتو فرهنګ د استاد زيار يو بل ژبنی اثر دی، چې تراوسه نه دی خپور شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړونکی زیار

ژباړه سره له دې چې په خپله هغې ژبې ته چې ژباړه پرې کېږي، ګټوره نه پرېوزي، بلکې ژبې ته لا ډېر زیان او تاوان پېښوي. په خپله د استاد زیار خبره ((ژباړه د پښتو پښتې ماتوي)) او له همدې کبله پر پردو بهرنیو ژبو له لاسبري سره سره ژباړې ته زړه نه ښه کوي او پرځای یې خېړنې او پنځونې ته زیات ارزښت ورکوي. خو بیا هم د ژباړې له لارې کېدی شي، موږ له نړیوالې پوهې او فرهنګ سره اړیکې ټینګ کړو، نور له خپل فرهنګ څخه خبر کړو او د نورو له هغه څخه خپل ځان. بیا هم استاد زیار د ژباړنې په برخه کې د کتنې وړ کار کړی دی، خو د ده ژباړه هسې ژباړه نه ده چې ګنې زموږ د ژبې پښتې به ماتې کړي. ده چې له هرې ژبې څخه پښتو ته څه راژباړلي دي، ښه یې ژباړلي دي، په ښه پښتو یې ژباړلي دي، په معیاري پښتو او سوچه پښتو. دا ځکه چې ژبه د ده رسمي ځانګه ده، دی په ژبه کې استاد دی. د هېواد پر لرغونو او اوسنیو څوارلسو ژوندیو او نیم ژوندیو ژبو یې خېړنې کړي دي او په علمي ډول پر الماني، روسي، انګلیسي، عربي او نورو بهرنیو ژبو پوهېږي او باید هم د ده په ژباړنه کې د ((خو)) ځای نه وي.

په ژباړه کې هر ګوره له هغو کسانو څخه زیاته تېروتنه کېږي، چې په پردۍ او بیا په ځانګړي ډول پر خپله ژبه علمي لاسبری ونه لري. دا دی، دلته د استاد زیار پر ژباړیزو فعالیتونو رڼا اچوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند زیار له خپل ژورنالیستیک فعالیت سره سم په ژباړنه لاس پورې کړی دی، چې له ۱۳۳۵ څخه تر ۱۳۳۷ پورې یې له دري څخه او بیا راوروسته له انګریزي او الماني څخه راز راز موضوعګانې د مقالو او کتابو په بڼه په پښتو ژباړلې دي.

دلته د استاد د ژباړو یو لنډیز راوړم، خو بیا هم یادونه کوم، چې د ده د ټولو ژباړو موندل او سمهال یو ناشونی کار دی، ځکه چې ده له ډېر پخوا څخه په ژباړو لاس پورې کړی دی او لکه څنګه چې د ژورنالیستیک فعالیت په برخه کې یې یادونه شوې ده، دمخکې کلونو د جریدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسیونونه په کتابتونونو کې نیمګړي دي. د ده د خپلې وینا له مخې له دري ژبې څخه یې لومړنۍ ژباړې پر ۱۳۳۵ ل کال په انیس ورځپاڼه کې خپرې شوې دي.

له انګلیسي څخه یې لومړنۍ ژباړه پر ۱۳۳۷ل کال د هېواد په ورځپاڼه کې خپره شوې ده، چې د دغو کلونو د یادو شویو ورځپاڼو کلکسیونونه اوس په کتابتونونو کې نه پیدا کېږي.

دا یې هم د لاسته راغلو ژباړو لنډیز:

طب او حکمت په اسلام کې:

((طب او حکمت په اسلام کې)) د هغه اثر نوم دی، چې استاد زیار پر ۱۳۳۲ل کال کله چې د ښوونځي د یوولسم ټولګي زده کوونکی و، له پارسي ژبې څخه ژباړلی دی او پر ۱۳۳۷ل کال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونې او روزنې موسسې له خوا د خپلواکې رسالې په توګه افسیت شوی دی، د مخونو شمېر یې څه د پاسه ۲۰ ته رسېږي.

د سره کوتل ډبر لیک:

د سره کوتل ډبر لیک یوه بله ژباړه ده، چې استاد زیار له الماني ژبې څخه کړې ده. دا ژباړیز اثر د علومو اکاډمۍ له خوا د ۱۰۰۰ ټوکو په تیراژ پر ۱۳۶۹ کال له چاپه راوتلی دی، چې د مخونو شمېر یې ۱۰۰ ته رسېږي.

پښتانه او ورونه ملیتونه:

پښتانه او ورونه ملیتونه د دیموکراتیک المان د یوه ختیځپوهاند ((بورخارد)) اثر دی چې استاد زیار هغه په پښتو ژباړلی دی. دا اثر پر ۱۳۶۲ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا په ښکلې کچه او سکښت له انځورونو او عکسونو سره د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د نوموړي اثر متن ۹۲ مخونه لري او څه د پاسه ۲۰۰ عکسونه، انځورونه او نقشې لري. له دې پرته یې په ۱۷ مخونو کې ویې پانګه راغلې، یو مخ یې د تېروتنو سمونلیک او یو مخ یې نیولیک(فهرست) نیولی دی. د کتاب سرته په دوو مخونو کې په خپله د ژباړن یادښت راغلی دی. دلته د ده د پېژندګلوۍ لپاره د دغه اثر نیولیک راوړم:

مخنۍ خبرې مخګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ څپرکی: د اسیا ناسپړلې غوټې ۳
دویم څپرکی: پښتانه، تاجک او نورستانیان ۱۳
درېیم څپرکی: د غرنیو هېوادونو لرغونی مهال ۲۳
څلورم څپرکی: د زرتشت په هېواد کې ۴۸
پنځم څپرکی: د اسلام په څپان کې ۲۷
شپږم څپرکی: د افغانستان پر لوري لار ۸۲
اووم څپرکی: یوه ګرانه پاتمړې (میراث) ۹۲

دلته به د استاد له ژباړې سره د پېژندګلوۍ په موخه د دغه اثر له اووم څپرکي څخه **۹۵** مخ را واخلو:

((یوه ګرانه پاتمړې (میراث):

کله چې ((وسپنیز امیر)) پر ۱۹۰۱م کال ومړ، افغانستان تر بخارا هم وروسته پاتې و، دلته د راپاتې دودیزې (عنعنې) ښوونې ترڅنګه اروپایي فرهنګ او پوهې پښې هومره ټینګې کړې وې. انګرېزانو هم د کرګري فیوډالي ټبرینو ډلو ټپلو په کچه (سطح) د خپل ((سرحدي ولایت)) پښتانه او د سویل بلوڅان له ځان سره وساتل.

د ړنګېدونکې قاجاري واکمنۍ ختیځ چې بلوڅو او پښتنو په کې ژوند کاوه، له هر راز پرمختګه لرې پاتې و. په دې توګه منځنۍ اسیا په یوه بد اکر (حالت) په شلمه پېړۍ کې پل کېښود، چې تاریخ یې په کې د نړیوال تاریخ هغه برخه راخیسته چې د جنګ جګړو او اړپېچونو له لاسه خیرې ویرې وه، دا هغه برخه ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپړنه يې زموږ د دغه کتاب له موخو (هدفو) څخه تېرى کوي او هغه زموږ د شپو ورځو د جنګ جګړو د مخه تاريخ انځورول وو او دا دى زموږ د پېړۍ په پاى کې د خوشال خان هغه ارمان رښتيا ينه مومي چې درې سوه کاله مخکې يې داسې انځورلى و:

تر مغولو پښتانه په توره ښه دي
که په پوهه پښتانه واى څه هوښيار

ولسونه چې سندو بله وکا
پادشاهان ورته سجود کاندي اختيار

که نفاق که اتفاق که جهل پوهه
د هر چا د خداى په لاس ده هره چار

دا چې نن سبا د هندوکش پرګنو له شاهانو سره نوره شلولې ده، نو دا هيله غځونې کوي چې دوى به يو ځل بيا د خوشال خان شعرونه په نوې مانا راواخلي...)).

بلنه:

بلنه د انګليسي شاعر الفريد د شعر پښتو ژباړه ده، چې د شعر په نيم ازاد کالب کې اچول شوې او دوه درې کاله وروسته د کابل مجلې د ۱۳۴۳ل کال په ۳ ګڼه کې خپره شوې ده او په ((ګلکځونه)) نومي شعري غونډ کې يې هم راغلې ده. داسې ښکاري چې دا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار د ازاد شعر لومړی ازمېښتي بېلګه ده. دلته یې بشپړ متن وړاندې کېږي، چې د کابل مجلې د یادې شوې ګڼې ۴۷-۴۸ مخونه یې نیولي دي.

بلنه

پرېږدئ
پرېږدئ
زوړ جرس د نهیلو مه کړنګوئ نور
راشئ یه د نړۍ خلکو
دا نغمې مه غږوئ نور
پرېږدئ
پرېږدئ
بدمرغۍ او ناخوالې چې تېرې‌ږي
وروستۍ شپه د زاړه کال ده
ورته ګورئ سبا کېږي

✵✵✵

په ناوړه فکر مه ځئ
نوي نوي شیان واخلئ
د خوښۍ په شورو زوږ کې
نور په سر دا جهان واخلئ

✵✵✵

(c) ketabton.com: The Digital Library

پربېږدئ
ځئ پر خپله مخه
کال زوړ شوی اوس تېرېږي
رښتیا مل کړئ د خپل ځان
چې:
په دروا غ کلي ورانېږي

❋ ❋ ❋

پربېږدئ، پربېږدئ
چې تېر شوي
زاړه شوي
او ترې نه وينو هېڅ اوس
آ چې غل و پربېږدئ درومي
چې اوس خلاص شو له هغه اوس

❋ ❋ ❋

نور يې هېر کړئ
اخ و ډب د نيستمنانو ، بې شتو پربېږدئ
پر ناسورو پرهرونو د همځېلو ملهم کېږدئ

❋ ❋ ❋

راشئ بس کړئ
د مړ ژواندي حال څه فکر مه کوئ نور
پربېږدئ پربېږدئ
زوړ جرس د نهيلو مه کړنګوئ نور

❋ ❋ ❋

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کړئ
مه کړئ
یو د بل مخ ته ګوزار
خپلو منځو کې
راشئ وکړئ تل لپاره
ښه روزګار خپلو منځو کې

✵✵✵

په ښه خوی او ښو کړو وړو او
په خوږو پښتو خبرو
شئ راپورته په جګړه
د تورو تبو سره لرو
تنګ نظر کړئ لږ پراخه
له بېځای خوشې کارونو
نور مو ژوند په هوسایۍ کړئ
په زرو زرو کلونو

✵✵✵

د زرګونو کلو جنګ او
هم نفاق مه یادوئ نور
پرېږدئ پرېږدئ
زوړ جرس د نهیلو مه کړنګوئ نور
راشئ
یه دنړۍ خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نغمې مه غږوئ نور

(ګلکڅونه، ۳۴-۳۷مخونه.

د کنېشکا د سره کوتل ډبرلیک:

دا د استاد زیاربل ژباړیز اثر دی، چې پر ۱۳۲۹ل کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په بشکلې قطع او صحافت د پوهنې په چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د افغان شوروي فرهنګي اړیکي (د ورزش په برخه کې):

له روسي منابعو څخه د استاد زیار ژباړه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳۶۰ کال د ۷ ګڼې په ۴۳-۵۲ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان شوروي فرهنګي اړیکي (د ورزش په برخه کې):

د استاد یوه ژباړه ده چې له روسي منابعو څخه شوې ده او د دوستۍ مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۲ ګڼې په ۵۲-۵۸ مخونو کې خپره شوې ده.

له انګلیسي ژبې څخه چې استاد کومې ژباړې کړې دي، د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۳۷ او ۱۳۳۸ کلو په ګڼو کې خپرې شوې دي، خو د یادو شویو کلونو ګڼې اوس په کتابتونو کې نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد بله ژباړه یو چیني داستان دی، چې یې د چیني اخځونو له انګلیسي متن څخه په پښتو ژباړلی دی، چې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۳۹ او یا د ۱۳۴۰ کال په څو ګڼو کې خپور شوی، خو ما د اړتیا وړ دا ګڼې پیدا نه کړای شوې.

د واخي ژبې ټولنیز دریځ:

دا د فرانسي افغانپوهاند (شارل کیفر) د هغې وینا پښتو ژباړه ده، چې په الماني ژبه یې د ۱۳۵۷ل کال د تلې پر څلورمه د ژبو او ادبیاتو په پوهنځي کې اورولې وه. په دې لکینه کې د واخي ژبې پېژندګلوي، له نورو ژبو سره د هغې اړیکې او همدارنګه د ژبې د جوړښت او څرنګوالي په باب معلومات ورکړل شوي دي. دغه ژباړه د وږمې مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د هنري تندې د ماتولو لپاره چوپړ وهل:

دا د هغې ژباړې نوم دی، چې پوهاند زیار له یوې امریکایي خپرونې ((ریډرډایجست)) څخه په پښتو کړې ده او د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د لومړۍ ګڼې په ۳۳-۳۶ مخونو کې خپره شوې ده.

د ساو ژبه په ختیځ افغانستان کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یــوه ژبنــۍ څېړنیــزه لیکنــه ده، چــې د المــاني افغانپوهانــد ګیورګ بودروس له خوا کښل شوې او استاد هغه په پښتو ژباړلې ده. دا ژباړه د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د ۲ ګڼې په ۱۰-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

په زړه پورې خبرونه:

په زړه پورې خبرونه د پوهاند زیار هغه ژباړې دي، چې له الماني ژبې څخه په پښتو ژباړل شوي دي او د کابل پوهنتون (پوهنتو کابل) اوونیزې د ۱۳۲۲-۱۳۲۷ کلونو په ځینو ګڼو کې خپرې شوې دي.

دغه راز د پوهنې مجلې د ۱۳۳۸-۱۳۴۰ کلونو په ځینو ګڼو کې هم له بهرنیو سرچینو څخه د استاد زیار ځینې ژباړې خپرې شوې دي.

همدارنګه یې د (ګوند) لپاره له الماني او انګلیسي څخه ځینې ځانګړې لیکنې په پښتو ژباړلې دي، په تېره بیا د ۱۳۵۵-۱۳۵۷ل کلونو ترمنځ د ګوند ((د ژباړې بورډ)) د غړي په توګه ((تاریخي ماتریالیزم)) په پښتو ژباړلی، چې یو نقل یې د ((انقلاب)) له راتګ سره له منځه تللی او بل یې له ځانه سره ساتلی دی او همدا ډول یې د ګوند په سپارښتنه وخت ناوخت له ((واشنګټن پوست)) او ((زویدد ایجلند ځایتونګ)) څخه یو لړ مطالب په پښتو او دري

(c) ketabton.com: The Digital Library

را اړولي دي. دغه راز يې يوه بله ژباړه د زېرې جريدې د **۱۳۶۴**ل او يا **۱۳۶۵**ل کال په يوه ګڼه کې خپره شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت (سریزه) لیکونکی زیار

د غرونو څوکې:

دغرونو څوکې کتاب د عبدالکریم پتنګ له خوا اوډل شوی او پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د هغه وخت د ژبو او ادبیاتو بشري علومو د پوهنځي له خوا خپور شوی دی چې په دریو مخونو کې یې د کتاب د ارزښت او د لیکوال د هڅې په باب د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

نوموړکي مؤرخین:

نوموړکي مؤرخین د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي اثر دی، چې پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او په دوو مخونو کې پرې د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

د میا فقیرالله جلال ابادي فواید فقیرالله:

دا کتاب د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد په سریزه، تعلیقاتو او لغتنامې پر ۱۳۵۹ل کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

د پټې خزانې فرهنګ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پټې خزانې فرهنګ د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد يو ژبني اثر دی، چې په هغه کې د پټې خزانې د ځينو لغتونو څرنګوالی ښوول شوی دی. دا اثر پر ۱۳۶۲ل کال د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا چاپ شوی دی او د استاد زيار له خوا پرې په دوو مخونو کې يو يادښت کښل شوی دی.

د ميا فقيرالله پېژند ليک:

دميا فقيرالله پېژند ليک د پوهاند عبدالحی حبيبي اثر دی چې پر ۱۳۵۹کا د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د پوهاند زيار له خوا په درېو مخونو کې يو يادښت کښل شوی دی.

د احمد شاه بابا د دېوان غورچان:

دا د هغه کتاب نوم دی، چې د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد له خوا ترتيب شوی دی. په دې کتاب کې د احمدشاه بابا د دېوان د ځينو شعرونو انتخاب راغلی دی. دا کتاب پر ۱۳۵۷ل کال د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی او د پوهاند زيار له خوا پرې په دوو مخونو کې يادښت راغلی دی.

د چينيانو يونليکونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کتاب د عبدالکریم محب له خوا ژباړل شوی دی او د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوی دی. په دې کتاب کې په دوو مخونو کې د پوهاند زیار یو یادښت راغلی دی.

دا لیکوال دا خبرې:

((دا لیکوال دا خبرې)) د هېواد د شاعرانو او لیکوالو تذکره ده، چې د ځوان شاعر او لیکوال افضل ټکور له خوا ترتیب شوې ده. دا اثر د قومونو او قبایلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د ریاست له خوا پر ۱۳۶۲ل کال خپور شوی او د استاد له خوا پرې په څلورو مخونو کې یو یادښت راغلی دی.

مقدمه یی بر زبانشناسی:

د پروفیسور دوکتور عبدالظهور او پوهنمل عین الدین نصر له خوا لیکل شوی او د کابل پوهنتون له خوا پر ۱۳۶۳ل کال چاپ شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زیار له خوا په ۴ مخونو کې یوه پارسي سریزه کښل شوې ده.

زړه پانګه:

د دوست شینواري اثر دی، چې پر ۱۳۶۳ل کال خپور شوی دی او د استاد له خوا پرې په ۴ مخونو کې د (زړه پانګه د نوې پانګې د یوه بشپړاند ټوک په توګه) په نوم یوه سریزه کښل شوې ده.

د خوشال خټک فراقنامه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا پر ۱۳۲۳ل کال خپره شوې ده او د استاد له خوا پرې په ۲ مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د کوشنیانو ژبه:

د پروفیسور سیال کاکړ یو اثر دی، چې پر ۱۹۷۹م کال په کوټه کې خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ۲ مخونو کې د (کوچنیانو ژبه) تر سرلیک لاندې د استاد یو یادښت راغلی دی.

ټولنپوهنه:

دا اثر له الماني ژبې څخه د عبدالروف خپلواک له خوا په پښتو ژباړل شوی او پر ۱۳۵۲ل کال د کابل پوهنتون د اقتصاد پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد له خوا یو تقریظ کښل شوی دی.

مینه نه مري:

د باقي بریال د شعرونو دویم غونډ دی، چې پر ۱۳۲۷ل کال خپور شوی دی. پر دې شعري غونډ باندې د (تلپاتې بریال او شعر یې) په نوم په ۷ مخونو کې د استاد سریزه راغلې ده.

پوځ د پېړیو په پوړیو کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د محبوب سنګر اثر دی، چې پر ۱۳۶۵ل کال خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زیار له خوا یو یادښت کښل شوی و، خو له چاپه پاتې شوی دی.

پښتو روزنه:

د استاد عبدالروف بېنوا اثر دی، چې پر ۱۳۵۷ل کال د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ۲ مخونو کې د استاد زیار له خوا یو یادښت کښل شوی دی.

د غلام محی الدین افغان افکار او اثار:

د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳۶۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپور شوی او په ۴ مخونو کې پرې د استاد زیار یادښت راغلی دی.

ستا د چم ګلونه:

((ستا د چم ګلونه)) د ښاغلي نصرالله حافظ د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳۶۵ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا خپره شوې ده. پر دې مجموعه باندې د استاد له خوا په ۵ مخونو کې د (حافظ او د ده نظم او غزل) په نوم سریزه کښل شوې ده.

د افغان یاد:

د محی الدین افغان د شپېتم تلین د سیمینار د لیکنو مجموعه ده، چې پر ۱۳۶۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپره شوې ده او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شګې او ګلونه:

دا د صدیق کاوون د یوه شعري غونډ نوم دی، چې پر ۱۳۶۸ل کال د افغانستان د لیکوالو انجمن له خوا خپور شوی او استاد پرې یو اته مخیزه سریزه (ازمېښتونه او نوښتونه) کښلې ده.

د پښتني قبایلو اصطلاحي قاموس:

د ابراهیم عطایي اثر دی، چې د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوی دی او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

د کوزې پښتونخوا په معاصر شعر کې د ملي او مترقي افکارو انعکاس:

دا د بریالي باجوړي اثر دی، چې د ماسټرۍ د پوهنلیک (تیزس) لپاره یې کښلی و، چې د استاد له خوا پرې یوه ارزونه کښل شوې ده. دا اثر تراوسه پورې ناچاپ دی.

ادبي ژانرونه او مکتبونه:

دا د دوکتور محمد ګل نورزي اثر دی، چې پر ۱۳۶۲ل کال یې کښلی او پر ۱۳۷۰کال د کابل پوهنتون له خوا افسیتي چاپ شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد له خوا یوه اوږده ارزونه کښل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(A Camparison of Tani dialect with the standard Pashto)

دا د تڼیو د ګړدود په برخه کې په انګرېزي ژبه د سید کریم شاه نېکمل د ماسترۍ او پوهنملۍ تېزس دی، چې په ۱۳۶۷ل کال کې پرې دلاربښود استاد په توګه د استاد له خوا یو یادښت کښل شوی دی. همدا رنګه یې د نوموړي د ترفیع لپاره یوه جلا ارزونه هم کښلې ده.

ګیتا نجلي:

دا د بنګالي لیکوال رابندرانات ټاګور د اثر پښتو ژباړه ده چې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا ترسره شوې ده. دا اثر پر ۱۳۳۶ل کال د راډیو د نشراتو د څانګې له خوا خپور شوی او استاد زیار پرې یو یادښت کښلی دی.

د لمر شغلو ته:

د لمر شغلو ته د کمال الدین مستان د شعرونو غونډ دی، چې پر ۱۳۶۷ل کال خپور شوی او د استاد زیار له خوا پرې یو ارزونه کښل شوې ده.

ارمانونه:

ارمانونه د حبیب الله زړه سواند د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳۶۷کال خپره شوې ده. پر دې غونډ باندې د استاد زیار له خوا یوه سریزه کښل شوې وه، خو په مجموعه کې چاپ شوې نه ده.

نوي څنډونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي څنډونه د فاروق فردا د شعرونو غونډ دی چې لا تراوسه چاپ شوی نه دی. پر دې غونډ باندې د استاد زیار له خوا یوه سریزه کښل شوې ده.

په انګلیسي ژبه د حبیب الله تږي ګرامري اثر:

په انګلیسي ژبه د حبیب الله تږي ګرامري اثر دی، چې پر ۱۳۵۲کال د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا چاپ شوی او استاد زیار پرې په انګلیسي ژبه یو یادښت کښلی دی.

تلوسې:

د برکت الله کمین د شعرونو غونډ دی، چې استاد زیار پرې یوه وړه سریزه کښلې ده. دا اثر پر ۱۳۵۲ل کال خپور شوی دی.

خاوره:

د امین افغانپور داستاني غونډ دی، چې استاد پرې یوه وړه سریزه کښلې، که څه هم دغه کتاب پر ۱۳۶۷ل کال چاپ شوی، خو سریزه له آره پر ۱۳۵۳کال هغه مهال کښل شوې وه چې افغانپور غوښتل، دغه داستاني غونډ چاپ ته وسپاري. لکه څنګه چې په خپله په غونډ کې کمی زیاتی راغلی، نو پر سریزه کې هم وړنده بدلون او سمون راوړل شوی دی.

ډولی:

دا د پوهنمل خالق رشید داستاني غونډ دی چې پر ۱۳۶۸ل کال د افغانستان د لیکوالو انجمن له خوا خپور شوی دی. استاد زیار پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه اثر یوه هراړخیزه سریزه کښلې ده چې په هغه کې د پښتو پر اوسني داستاني بهیر هم یوه لنډه کتنه شوې ده.

همدارنګه استاد د عزیز رویش پر شعري غونډ په دري ژبه یوه وېړه سریزه کښلې ده. دغه غونډ پر ۱۳۶۸ل کال د کورنیو چارو وزارت د خپرونو په لړ کې له چاپه راوتلی دی. دغه راز استاد زیار یو ګڼ شمېر تقریظونه د (کتنه، ارزکتنه، ارزونه، یوه لنډه ارزونه...) په نومونو د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي، اقتصاد پوهنځي، انجنیري پوهنځي، د ننګرهار د بایزید روښان پوهنتون د ښوونې او روزنې او پښتو ادبیاتو پوهنځي د لوستلیکیو (درسي کتابونو)، علمي ترفیعاتو او د ماسترۍ پر اثارو کښلي دي، چې یو شمېر یې په کې په دري ژبه هم دي.

پر دغو ټولو لیکنو سربېره یې یو ګڼ شمېر ازادې او لیکلې راډیویي مرکې او ویناوې کړې، چې زیاتره یې چاپ شوي نه دي، چې زه یې دلته د څو بېلګو لنډه یادونه کوم.

راډیویي مرکې:

له ۱۳۵۱-۱۳۵۳ کال پورې یې په ((موږ او اوربدونکي)) پروګرام کې هره اونۍ یو ځل د ژبنیو مسالو په باب رسېدلو پوښتنو ته ځوابونه ویلي دي.

همدا ډول یې له ۱۳۵۱ل کال راهیسې تراوسه په ((کره کتنه))، بوډۍ ټال، ولولو او داسې نورو پروګرامونو کې لړ و ډېره په لیکنۍ یا ګړنۍ توګه برخه اخیستې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تلويزيوني پروګرامونو کې يې د ۱۳۵۸ل کال له مرغومي څخه تراوسه پورې په ځينو ادبي او سياسي مرکو او ((ګرد مېزونو)) کې برخه اخيستې ده.

د کابل پوهنتون، د علومو اکاډمۍ او د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د ليکوالو انجمن او ژورناليستانو ټولنې په يو لړ علمي کنفرانسونو، سيمينارونو او سمپوزيمونو کې يې د ليکنو ترڅنګه ځينې ازادې ويناوې هم کړي دي.

همدا راز د ژوندون او هنر مجلو، هېواد، انيس او کابل ټايمز ورځپاڼو او ځينو نورو مهالنيو خپرونو په ګرديو مېزونو او مرکو کې يې برخه اخيستې ده. د ((يوې يوازينۍ، بشپړې، نګه او کره ليکنۍ پښتو)) په برخه کې يې له ۱۳۵۱ کال څخه تراوسه پورې د مخامخ خبرو اترو، لکچرونو او ويناوو له لارې د باختر اژانس، راډيو، تلويزيون او د هېواد د زياترو مهالنيو چاپي خپرونو پښتو ليکونکو او ژباړونکو ته وخت پر وخت لارښوونې کړي دي.

پر ۱۳۶۶ کال يې د اساسي قانون، ملي سولې او پخلاينې په تبليغ کې کارنده ونډه اخيستې او په کابل او ننګرهار کې يې په يو لړ کولکتيفونو، فرهنګي، علمي او ټولنيزو سازمانونو کې ويناوې کړي دي.

همدا راز يې د افغانستان د سولې، پيوستون او د دوستۍ سازمان د رئيس او مرستيال او د ليکوالو د ټولنې د استازي په توګه په بېلابېلو سياسي ادبي او ټولنيزو غونډو کې ويناوې اورولې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر هېواده د باندې:

۱- پر ۱۳۴۹ کال چې په سويس کې يې د لوړو زده کړو وروستۍ شپې ورځې تېرولې او په خپل هېواد (افغانستان) کې يې د وچکالۍ له کبله سخته ولږه رامنځته شوې وه، د سويسيانو د انساني مرستو او خواخوږيو د هڅونو لپاره يې د برن ښار په يو کليسا کې ګڼو لمونځغاړو ته په الماني ژبه ليکلې او ازاده وينا کړې ده.

۲- د ۱۳۵۹ال کال د غبرګولي پر دريمه يې د افغانستان د سولې او پيوستون د سازمان د مشر او فوق العاده استازي په توګه په هغه نړۍ واله غونډه کې په انګليسي ليکلې وينا اورولې ده چې د ناپييلو هېوادونو د غورځنګ د پنځه ويشتمې کاليزې د نمانځنې لپاره د سريلانکا په مرکز کولمبو کې جوړه شوې وه.

۳- د ۱۳۵۹ کال د تلې پر اتلسمه يې د افغانستان د سولې او پيوستون د سازمان د پنځه کسيز هئيت د مشر په توګه د مجارستان په مرکز بوداپست کې د صنفي اتحاديو غونډې ته دوه ساعته اوږده وينا کړې ده.

۴- د ۱۳۶۰ال کال دوري له پنځمې تر اتلسمې يې د ژبو او ادبياتو پوهنځي د رئيس په توګه د هند د اتلس ورځني سفر په ترځ کې د ډيلي پوهنتون، جواهر لال نهرو پوهنتون، پنجاب پوهنتون، حيدراباد پوهنتون او ممبيي پوهنتون او ځينو فرهنګي موسسو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازمانونو د کتنې پر وخت ویناوې او مرکې کړې دي. د دغه سفر یو ګزارش یې هماغه مهال په هېواد ورځپانه کې هم خپور شوی دی.

۵- پر **۱۳۶۵** او **۱۳۶۰** کال یې د شوروي اتحاد د علمي او فرهنګي سفرونو په ترڅ کې د اذربایجان په راډیو او د ازبکستان په تلویزیون کې خبرې اترې او مرکې کړې دي او د دغه راز یې د ((شوروي ادبیات)) او ((نوویستي)) له خبریالانو سره یو لړ مرکې کړې دي.

۶- د **۱۳۶۵** کال د زمري میاشتې پر شلمه یې په برلین کې د المان دیموکراتیک جمهوریت د متحد سوسیالیست ګوند خپرنې اورګان ((نوایزد دایچلند)) پازوالو ته د افغانستان د وخت د بدلونونو په باب په الماني ژبه یونیم ساعته لکچر ورکړی دی.

۷- د المان متحد سوسیالیستي ګوند په یوولسمه کنګره کې یې ((د ثور انقلاب حقیقت ورځپانې)) د افتخاري خبریال په توګه ګډون کړی دی، چې د ۱۹۸۲م د اپریل له ۱۸-۲۰ د برلین په جمهوري ماڼۍ کې جوړه شوې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه

لکه څنګه چې ښکاره ده او مو پر هم دمخه ورته ګوته ونیوله، د پوهاند زیار د لیکنو شمېر پرته له ځانګړو اثارو (۱۱۰۰) ټوټو ته رسېږي او کېدی شي له دغو څخه لا زیاتې وي. استاد زیار خپلې دا لیکنې له ۳۰-۳۵ کلونو راهیسې په هېواد او بهر کې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني ژبو د بېلابېلو مهالنیو (چاپي، راډیویي او تلویزیوني) خپرونو له لارې خپرې کړې دي. د دغو لیکنو یو شمېر مې د خپلو نژدې ملګرو او په خپله د استاد په مرسته پیدا کړې، هغه هم په ډېره ستونزه، هغه جریدې، مجلې او ورځپاڼې چې د علومو اکاډمۍ، عامه کتابتون او د کابل پوهنتون په مرکزي کتابتون کې موجودې وې، پوره پوره مې ورڅخه ګټه واخیسته، چې یو اوږد زماني واټن یې ونیو، خو بیا هم زه په دې بریالی نه شوم، چې د استاد زیار یو لړ چاپي لیکنې له اخځلیک سره دلته راوړم دا ځکه چې په کتابتونونو کې د ډېرشمو کلونو د جریدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسیونونه نیمګړي دي او په تېره بیا د هېواد ورځپاڼه چې ۳۷-۴۳ کلونو پورې په کې د خبریال په توګه د استاد ډېرې لیکنې او راپورتاژونه خپاره شوي دي او د ځینو خو لا هېڅ نه شته. استاد زیار د خپلو چاپي لیکنو یو اخبار هم له ځانه سره نه دی ساتلی. زه له ځینو نورو لیکوالو سره چې ځانګړي کتابتونونه لري هم په تماس کې شوم، له هغوی سره هم زما د اړتیا وړ مواد نه وو. نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وجه مې ونه شو کړای، چې د پوهاند زيار ټولې چاپې ليکنې دلته راوړم.

دا دی دلته د هغو جريدو ، مجلو او ورځپاڼو يادونه کوم چې د استاد د ليکنو يوه زياته برخه په کې خپره شوې ده، خو په کتابتونونو کې نه پيدا کېږي او په يو ځايي ډول يې موندل ډېر زيات زماني واټن غواړي او ځينې بيا هم بنايي هېڅ پيدا نه شي:

۱- د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۲- د (هېواد) ورځپاڼې د ۴۰-۴۱ او ۴۲ ځنې اړتيا وړ ګڼې.

۳- د اصلاح ورځپاڼې د ۳۵-۴۳ کلونو ګڼې.

۵- د ننګرهار ورځپاڼې د ۴۳ او ۴۴ کلونو د حمل او ثور د مياشتو ګڼې.

۶- د (پکتيا وړانګه) ورځپاڼې د ۴۲ کال ګڼې.

۷- د (پلوشه) مجلې د ۵۲-۵۷ کلونو ګڼې.

۸- د زېري جريده د ۳۵ کال ګڼې او ځينې نورې اړتيا وړ ګڼې.

۹- د مېرمن مجلې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۰- د (پوهنتون کابل) او ونيزې د ۱۳۲۶ کال ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۱- د کابل پوهنتون خبرونه د ۱۳۳۸-۱۳۴۱ کال ګڼې.

۱۲- د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳۴۱ کال ګڼې.

۱۳- د کهول مجلې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۴- درفش جوانان اوونيزې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۵- د حقيقت سرباز جريدې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

۱۶- د (ننداره)) مجلې ځينې اړتيا وړ ګڼې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما په خپله دغه څېړنیزه لیکنه کې له خپل واک و وس سره سم هڅه وکړه، چې د استاد زیار پر اند وژوند او فرهنګي شخصیت، د لاسته راغلو اخځونو او توکونو له مخې رڼا واچوم، خو بیا هم هاغسې چې ما غوښتل او ښايي نور يې هم وغواړي، ونه شو کړای او ډېر څه نا سپړلي او ناجوت پاتې شول. له دې کبله مې غوره وګڼله، په خپله له استاد زیار سره هم یو لړ خبرې اترې او مرکې وکړم، چې ګوندې له دغې لارې زما د څېړنې پاتې تشې او نیمګړتیاوې څه ناڅه بشپړوالی او کره والی ومومي. دا هم زما پوښتنې او د ده ځوابونه (غبرګونې):

۱- پوښتنه: ښاغلی استاد زیار ! ما څو ځایه ستا د ژوند لیکونو په ترڅ کې چې ستا د چاپ شویو کتابونو پر دوتنو (پښتیو) او ژوندون مجلې د ۱۳۶۷ل کال په ۴ ګڼه کې خپاره شوي دي، ستا د خپلواکو څېړنیزو، ژباړیزو او زېږندویزو (تخلیقي) اثارو شمېر ۱۳۰ او د لیکنو (مقالو) هغه ۱۱۰۰ ښوول شوی دی، خو زما د لږو ډېرې پلټنې له مخې لومړی شمېر تر ۱۳۰ ټوکو هم تېری کوي، مګر ستا د بېلابېلو لیکنو ټول شمېر مې د ورځپاڼو، جریدو او مجلو د کلکسیونو د نشتوالي او نیمګړتیا له کبله پوره نه شو کړای په دغه برخه کې ستا غبرګون څه دی؟

ځواب: څنګه چې زما د بېلابېلو لیکنو(مقالو) شمېر هم زیاتره په ژورنالستیک فعالیت پورې اړه لري او په تېره بیا دا چې له ۱۳۳۸ څخه مې تر ۱۳۴۵ پورې د هېواد ورځپاڼې د خبریال په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زښتې ډېرې ليکنې خپرې شوې، نو دا کومه هېښنده خبره نه ده، چې د کلکسينونو نشتوالی او نيمګړوالی يې تا دغې پوښتنې ته اړ باسي. زه پوره باور لرم چې که دغه کلکسينونه په لاس درغلي وای، هرو مرو دې زما ((شمېر)) ته د منني سرخوځاوه، ځکه ښه مې په ياد دي چې د ۱۳۳۸ کال له ژمي بيا د ۱۳۴۱ کال تر پايه د هېواد ورځپاڼې يوه ګڼه هم بې زما له ليکنې خپره شوې نه ده. ان دا سې وخت راغلی چې په بېلابېلو پورنومو (لکه مزينه وال، اخترخېل...) مې په کې تر درو ليکنو هم خپرې شوې دي: يو راپورتاژ، يوه مرکه او يا هم ورزشي او هنري تبصره، که نه يو ښاري خبر خو به مې بې نومه هم په کې خپرېده. نو که په منځنۍ کچه مې يوازې په هېواد ورځپاڼه کې د کال ۳۰۰ ليکنې خپرې شوې وي، نو يوازې مې په نوموړو درو کلونو کې د ژورناليستيکو ليکنو شمېر نهو سوو ته رسېږي او همزمان ورسره په نورو ورځپاڼو او مهالنيو کې هم لږ تر لږه ۵۰ ليکنې ورسرباري شوې دي او دغه راز ژورنالستيک فعاليت مې لږ و ډېر تر دې دمه رارسېږي.

زه دا باټې نه وهم چې ګوندې زما ټولې ۱۱۰۰ ليکنې دې يو مخيزه علمي او څېړنيزې وي، دغه راز په پورتني شمېر کې زما ځينو هغو ليکنو هم غبرګون (دوبلکيت) موندلی چې په علمي سيمينارونو او غونډو کې مې اورولي او بيا وروسته په اړوندو غونډونو (مجموعو) کې چاپ شوې دي او يا لکه ژبنۍ هغه چې يوه زياته برخه يې په (ليکلار) او (ويي پوهنه) کې راغلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور واړه واړه مطلبونه لکه سریزې، یادښتونه، کتنې، ارزونې یا تقریظونه هم په پورتني شمېر کې راځي چې پر ځینو علمي تېزسونو، څېړنيزو اثارو، پوهنتوني لوستلیکیو (درسي کتابونو) او یا شعري او داستاني غونډونو مې کښلي دي او دا هم باید ووایم چې زما د لیکنو شمېر په دوه مخکې کلو اړه لري او نورې لیکنې مې همداسې روانې دي.

هوګوره، زما ادبي زېږندویې (تخلیقات) تر نوموړي شمېر د باندې دي چې تا هم ورته ځانته جلا څېرکی ورکړی دی.

۲- پوښتنه: ستا د ((ملي ریکارډ)) خبره ښایي پر ځینو کسانو دومره ښه ونه لګي، په دغه باب مو څه نظر دی؟

ځواب: ((اختر څه پټ مېږه نه دی)) ترڅو چې پوهاند حبیبي ژوندی و، دا حق مې ځانته نه ورکاوه، ځکه هغه د یوه افغاني لیکوال او پوهاند په توګه په ټول افغاني فرهنګي تاریخ کې نه یوازې د مقالو او کتابونو د څومره والي له پلوه یو ملي ریکارډ ټینګ کړی و، بلکې په ځینو علمي څانګو، لکه تاریخ لیکنه او متن پوهنه کې یې څرنګوالی (کیفیت) هم په برخه و. خو تر ده وروسته په ټوله پازوالې (مسوولیت)، په نورو مړو او ژوندیو لیکوالو او څېړنوالو کې په څه دپاسه ۱۳۰ خپلواکو اثارو او ۱۱۰۰ مقالو سره ځان د ((ملي ریکارډ)) څښتن بولم، که څوک یې نه مني، ((دا ګز او دا میدان))، ((که شپه تیاره ده، منې په شمار دي)) په دې کې شک نه شته چې زما په خپلواکو ((کتابي)) اثارو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ۱۰۴ ټوکه هغه ډګر څېړنې (فیلډ ریسرچونه) هم راځي چې د هېواد د ۱۰-۱۴ ژبو پر ۱۰۴ ګړدودونو مې ترسره کړي دي او د چا خبره یوازې څېړنیزه او دیتایي بڼه لري، همداسې مې څرمه (ضمیمي) فولکوریکي څېړنې هم دروا خله! خو بیا هم دا په زغرده ویلای شم چې ما د دغو اومو توکونو د علمي اوډون په لومړني پړاو کې هم هغه مهال کارنده برخه اخیستې چې د برن پوهنتون د شپږ کلنې زده کړیزې استوګنې په ترڅ کې مې له خپل استاد پروفیسور ژارژ ردار او دوکتور شارل کیفر سره پرځای کړې ده او هر ټوک به یې تر بشپړ اوډون وروسته زما په نامه له چاپه راووځي (د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د پروژې په باب خو مې په خپل ځای کې څرګندونه کړې ده). له بلې خوا مې په خپلو ورځنیو لیکنو، څېړنو او کتابونو کې هم له پورتنیو دیتاوو څخه تل ګټه اخیستې او زما د ژبنیو او فولکوریکو څېړنو یوه غوره سرچینه بلل کېږي.

که ځینې را سره رخه لري او د ((ملي ریکارډ)) خبره پرې بده لګي، نه یې ته خوله ترلای شې او نه زه. دغه رخه یوازې له دې سرچینه نه اخلي چې ګوندې د چا خبره اړوندو کسانو ته زور ورکوي، بلکې له هغه نابانديوالي تومنه اخلي چې دوی یې زما له خوا د ((پښتو لیکنې معیار)) او ((ازاد شعر)) له راپیل کړي غورځنګ او بیا نه ایلېدونکې انتقادي لوښې سره یې لري. له اروابناد استاد حبیبي سره زما د پرتلې په باب ستا بله پوښتنه هم دلته ځواب موندلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- پوښتنه: له ډېرو ښاغلو مې اورېدلي دي، چې ته د ځانګړې سیاسي او فرهنګي تګلارې له کبله تل ((چپی)) پاتې شوی یې او همدا نارامه او نه ایلیدونکی چپي دریځ دې د لوړو دولتي څوکیو لپاره خنډ ګرځېدلی دی، ایا دا خبره سمه ده؟

ځواب: زه به دا هم زیاته کړم، کله چې په ناڅاپي توګه یوې لوړې څوکۍ ته رسېدلی هم یم، د همدغه دریځ له کبله ترې نه یوازې بېرته ژر لرې شوی یم، بلکې جزا مې هم لیدلې ده، یا زندان ته تللی یم او یا بهر ته. د خپلې ګروهې او دریځ، یا په بله وینا له ټاکلو ژوند آرونو (پرنسیپونو) د څوکۍ، بلکې د ژوند پروا مې هم ساتلې نه ده. زه به هېڅکله دا سې شرایطو ته سر کښته نه کړم چې زما د ځانګړې سیاسي او فرهنګي تګلارې او ټاکلي دریځ په بیه پرېوځي. ښایي ډېر فرهنګیالان لرو ډېر دغه راز نه ایلېدونکی دریځ ولري، مګر ما په کړن کې زباته کړې ده او چاته مې شک او خرخشه پرې ایښې نه دي. له بلې خوا په ټوله مانا د ټولنې او ژوند د ربښتینې څېرې په ځلونه کې زما نارامه او بې پروا ((زړورتیا او ربښتینتیا)) بس دي چې د وخت واکمنان رابانديې کومه پوړۍ او څوکۍ ونه لوروي.

۴- پوښتنه: لکه څنګه چې تا ویلي دي ((لیکوالي زما د ژوند یو نه جلاکېدونکی ټوک دی)) همدا اوس زما د منګ په اندول ستا روغتیایي حالت ښه برېښي، ایا کېدی شي، دا خبره د عمر تر پایه پورې پر ځان ومنئ!؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: هسې خو هر څوک دا هيله لري، په پوره روغتيا سره يو اوږد ژوند په مخ کې ولري او خپلې نيمګړې هيلې او ارمانونه د بري تر بريده ورسوي، مګر له ما سره د روغتيا او ژوند اوږدتيا هيله د همدې لپاره ملګرې ده چې وکړای شم، د ژوند تر وروستۍ ساه پورې لږ تر لږه نومورې شمېر اثار په چاپ ورسوم او د خپل پښتني، افغاني او بيا يې د جهاني فرهنګ تاريخ ته وسپارم.

هو ګوره، له دې سره به زما ټوله کازمني (ازمندي) خړوبتيا ونه مومي او غواړم د دغه اوډوني (تدويني) کار تر څنګه په درو ګونو (څېړنيزو، ژباړيزو او زېږندويزو) ډګرونو کې هم خپل نه ستړي کېدونکي کار و زيار پرمخ يوسم. په ځانګړي ډول په ناپيلې (منثورې) زېږندويزې برخه کې همدا اوس بې شمېره اډانې (طرحې) او يادښتونه له ځان سره کښلي لرم چې په کور ناستۍ سره ورته د لنډ، منځني او اوږد داستان (رومان) په بڼه رښتاينه وبښم، هغه هم په دې آړ (شرط) چې تر هغې مې د ((پښتو ليکني معيار)) او هم ((پښتو ازاد شعر)) غورځنګ يو غوځ بشپړتيايي پړاو ته رسولی وي، د اګاهانه او نا اګاهانه ((مخالفينو)) غوږونه دې کاڼه وي.

۵- پوښتنه: ځينې کسان وايي: ((استاد زيار په خپله علمي- ادبي او همدارنګه سياسي تګلاره کې له ښندې (افراط) څخه کار اخلي)) ته په دې کې څه وايې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: په یوه وروسته پاتې ټولنه لکه افغاني او په تېره پښتني ټولنه کې هر نوی ټولنیز او فرهنګي بدلون او غورځنګ هرومرو له ناباندې سره مخامخېږي او ذهنیتونه راپاروي که به څه هم د دغې ناباندې او پارونې آر لاملونه (اصلي عوامل) ساده او نالوستې پرګنې نه، بلکې تش په نامه ((روښاندان)) وي، چې د خپلو ارتجاعي ګټو په پار د دغو پرګنو له ساده ګۍ او نالوستۍ ناوړه ګټه اخلي. د ساري په توګه د ثور او ښتون ضد پارونې له آره له همدغه راز شاتګ پالو او ځانساتو ((روښاندانو)) څخه سرچینه اخلي او فرهنګي بدلون یا اوښتون خو چې د ټولنیز اوښتون یو نه جلاکېدونکی ټوک بلل کېږي، بیا په ځانګړې او سیده ډول د همدوی په خپل لاس له خنډو ځنډ سره مخامخېږي. له کلو راهیسې چې ما د ((پښتو لیکني معیار)) د رامنځته کولو لپاره غږ پورته کړی او ټولې هاندو هڅې مې ورته راکومارلې دي، د وخت د پښتو ټولنې ټیکه والو راپسې د مخالفت بیرغ راپورته کړی او هماغومره پلویان یې د ځان ملګري کړي، لکه څومره چې ما د ځان ملګري کړي دي. نو دا څرګنده وه، چې هغوی دغه غورځنګ د خپلې ټیکې لپاره خطر انګېره او څه یې چې له لاسه کېدل، ډډه یې ترې ونه کړه.

د دوی همدومره پروپاګند بس و، چې د ((ژبني معیار)) جاج له ((ژبني تصفیې (پیوریزم))) سره په سپسته یې توګه ګډ کړي او د وخت واکمن ځواکونه او ځان ساتي توکونه اګاهانه یا نااګاهانه زما او زما د لارویو پر ضد راوپاروي. (ددغې ربړې په باب زما اړوندې لیکنې او کتابونه هم په پام کې ونیسئ، همداسې د نوي او ازاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شعر هاندو هڅې هم دروا خله چې په را وروستو څو کلونو کې مې ورته اوړه ورته کړې ده او ته يې ګورې چې تر پايه پورې مې څومره ځوان استعدادونه ملګرتيا کوي او يوازې څو زوړ خوښې مې مخې ته درېږي. د پښتو ټولنې د وخت ټيکه وال چې له لږو ډېر واک و ځواک سره د افغانستان د علومو اکاډمۍ ته په ميراث پاتې دي، سره له دې چې له شعر او شاعرۍ سره دومره سرو کار هم نه لري، خو بيا هم له دغو زوړ خوښيو سره خپل پخواني ګرومونه (کمپلکسونه) ګډوي. نو ته سوچ وکړه چې که دغه راز کسان راته ((افراطي)) ونه وايي، نور به راته څه ووايي. په سياسي برخه کې هم د هر راز ((افراط)) تور بيا هم تر بل هر چا زيات له همدغو څخه آره اخلي او تصادفي نه ده چې دوې بېلابېلې سياسي ډلې ټپلې سره اچوي، ما له تا سره او تا له ما سره او خپله د ((اپولوتيستانو)) په توګه د خير پر غونډۍ کېني. پاچاخان (عبدالغفار خان) چې په خپل ژغورنده سياسي غورځنګ کې د ((عدم تشدد)) لار نيولې وه، بيا هم ګوډاګيانو ورته همدغه ټکۍ پلمه کاوه.

زه له دې هم منکر نه يم چې نژدې شل کاله ((د افغانستان د خلکو ديموکراتيک ګوند)) غړی پاتې شوی يم او د دوران سازې ايډيولوژۍ يو سخت پلوی، مګر کله چې دغه ګوند دولتي ځواک په واک کې راوست، له لومړۍ ورځې يې په بېلاريو پيل وکړ او زه يې هم په زندان وسپارلم. تر شل مياشتني زنديو او زندانونو وروسته چې د ګوند شړل شوې څانګه ((پرچم)) ډګر ته راغله او له ((خلق)) څانګې سره يې په سمه سميا (فيفټي- فيفټي) کې درېيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلې نيم بند يو والی وکړ، زما پر سترګو هم يو څه رڼا راغله او ازاده ساه مې واخيسته. د لومړي ځل لپاره مې د خپلو کتابونو په چاپولو لاس پورې کړ او ۳-۴ کاله مې يوه نيمه څوکۍ هم وچلوله. د لته پرچميانو د ((امينيانو- تره کيانو)) ضد سياست د ټولو پښتنو پر وړاندې راواخيست او د انتهي پشتونيزم او پرو تاجکيزم بازار يې تود کړ. ما وليدل چې نورې دواړې ډلې راته د زغم وړې نه دي، ((نه اشه ښه ده نه ګله، دوی دې وخوري يو تر بله)) او په برلين کې مې د استادۍ په پلمه خپله استوګه غوره وګڼله. پر ۱۳۶۵ل کال مې له راستنېدو سره چې دوکتور نجيب د ګوند و دولت مشرتابه ته رسېدلی و، بيا هم په ګوند کې خپل غړيتوب وساته، خو کومه ورته څپه چې د مخه راپيل شوې وه، نوره هم پسې تونده شوه او ورسته د شتو ټولونې سيالي د بډو او چور، غلا او خيانت، جاسوسي، هېواد پلورنې او په پای کې د هېواد د ټوټه کېدو پلان په خپله د مشرتابه د غړيو له خوا شورو زور ومونده، نور راته په ګوند کې پاتې کېدل په همدغو جرمونو کې شريکېدل و برېښېدل او د همدغو لاسوندونو په راوړنه مې خپله استعفا وړاندې کړه. مګر د ((ايډيولوژۍ)) د مثبتو او انساني اړخونو پلوی به مې د ژوند ترپايه کومه وټه ونه مومي.

له دې کبله بې سياسته ژوند، په ژوند کې نه شمېرم او هنر و ادب هم د ژوند د يوه ټوک په توګه په سياست پورې تړلی بولم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- پوښتنه: پر تا باندې تل دا انتقاد هم دی چې ستا لیکلار ډېره گرانه ده او په اسانه پرې څوک نه پوهېږي ایا دا انتقاد تر کوم ځایه سمون لري؟

ځواب: لکه پاس مې چې وویل، ما په خپله د ((یوې، یوازینۍ، نګه، بشپړه، کره لیکنۍ پښتو)) یا په لنډ ډول ((معیاري پښتو)) غورځنګ راپیل کړی دی، نو باید زما لیکلار د همداسې پښتو یوه څرگندویه بېلگه وي او جوته ده چې زما لیکنۍ پښتو د نورو غوندې یوه لنډه تنگه سیمه ییزه پښتو نه ده، بلکې د ټولو سیمو، تاریخي متنونو او نویو رغاونو استازې کوي او یوازې په سلو کې پنځه ویشت پورویيونه (دخیل لغات) را اخلي. ځکه د نورو سترو نړیوالو ژبو غوندې د معیاري پښتو لیکلار هم باید پر جوړښتي (گرامري) یووالي او لغوي رنگارنگوالي ولاړه وي. دا هم باید ووایم چې د دغه انتقاد آره چېرې ده ((که ملحد یم د ښنه یم)) په ادبي زېږونو کې پر دغه ژبنۍ خوا سربېره فکري او بدیعي پېچلتیا هم کېدی شي، د انتقاد لپاره پلمه شي خو دا پلمه هم بې سرو بوله ده په دې چې هنر زېږونه له گزارش سره همدا توپیر لري.

۷- پوښتنه: د نوي ازاد شعر په باب ځینې پسې شا او ځینې لا مخامخ ستا هلې ځلې انتقادوي، ستا په نظر د دوی دغه کار زموږ ادب ته زیان نه رسوي؟

ځواب: لکه څنگه مې چې ستا د مخنۍ پوښتنې په غبرگون کې پر دغه باب رڼا واچوله، له عیني پلوه هېڅ رښتیني پرمختللی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غور ځنګ بې ګټې نه وي او جوته ده چې هر راز نابانډي يې بې ځايه او بې ګټې وي. دلته له دې پرته چې دغه متل را ياد کړم، بل ورته ځواب ورته نه ګورم: ((کاروان به تېرېږي او سپي به غپېږي.)) هيله ده چې زما دغه غبرګون ته په خپله ((افراط)) ونه بولې.

۸- پوښتنه: ستا په نظر د يوه ليکوال هغه هم ستا غوندې د يوه ستر ليکوال لپاره په سياست کې سيده ګډون ښه برېښي او که څه ډول؟

ځواب: که يو ليکوال او بيا اديب غواړي، پرګنو ته لار پيدا کړي او ټولنيز ګرانښت او منښت يې په برخه شي، بايد د خپلې ټولنې په پرمختللې مبارزه کې کارنده ګډون ولري او لاهڅه يې تل دا وي چې په مخکښانو کې يې ځای ونيسي. ((ادب د ادب لپاره)) نن سبا هډو هېڅ ارزښت نه لري او ((ادب د ژوند لپاره)) په خپله سياست دی. دا خبره چې ځينې ليکوال وايي ((له سياست سره کار نه لرو يا مو سياست نه خوښېږي)) په خپله يوه سياسي خبره ده. داسې کسان هم له سياسي ګروهې ځان پاکولای نه شي، هرومرو يوه سياسي لار او تګلار لري او په کړن کې ليدل شوي دي، چې تل د پرمختللي سياست او مبارزې په مخالف سنګر کې ټيکاو لري او د دې لپاره چې د خپل ارتجاعي سياسي دريځ د پټولو هڅه يې کړې وي، سياست او ادب سره نه پخلاکېدونکی بولي او له دې انګروزې سره سوچ کوي، نور به وغولوي، له دې ناخبره چې خپل ځان غولوي. هره ادبي زېږنده که شعر دی يا داستان، ننداريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، که فلملیک، هرومرو یو سیاسي، یا په بله وینا یو ټولنیز ارمان او پیغام لري، خو که دغه ارمان او پیغام یو خوا له هنري ارمان سره اخښلی را اخښلی وي او بل خوا د ټولنې له پرمختګ او پرمختیایي بهیر سره سمون ولري، داسې چې د اندو جاج (فکرو مفهوم) له پلوه پوره ژور او د ژبنۍ او هنري جولې له پلوه له یوه ښکلاییز خوند او راکښون څخه ډک وي او له دې سره سره یې د انساني ټولنې او ژوند په انځورنه او ځلونه کې پوره ربښتینولي نغښتې وي، هغه زېږندې به په ربښتیا سره منښت او ګرانښت ولري او له دې سره به یې زېږندوی هم له دغه ویاړ څخه برخمن وي.

د نړۍ نومیالي شاعران او لیکوال تل پرمختللي او جنګیالي وي. دلته د سیده او ناسیده پوښتنه سمه نه ده که ستا موخه ګوندي غړیتوب وي، نو ((شنې په غلا نه چیچل کېږي))، د یوه تش ((اپولوتیست)) لیکوال یا په بله وینا د یوه ارتجاعي دریځ لید توګې او نړۍ لید لرونکي لیکوال پرمخ د پرمختګ ورشو ډېره لنډه تنګه ده او کوم ارت او په زړه پورې ځنډونه او لرلیدونه په مخ کې نه لري او د چا خبره ((د جولا غوندې یې منډه تر مړوي پورې وي)) او بس.

۹ - پوښتنه: ځینې کسان وایي چې ((د استاد زیار د پښتو پالنې روحیه د ده له سیاسي تګلارې سره ټکر خوري)) ستا په اند دا خبره سمه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: دا چې زما پښتو پالنه د ټولنې له کوم ناپښتو ملیت یا ډلې ټپلې په تاوان نه ده، بلکې د افغان ولس د ټولنیز او فرهنګي پرمختګ په ګټه ده او له بلې خوا زما له سیاسي تګلارې او اند پوهې سره پوره اړخ لګوي، نو ولې تر دا منځ ټکر پېښ شي او که کوم ټکر دلته لیدل کېږي، آره (منشا) یې له ما سره نه، بلکې له هماغو لنډ اندو پښتنو او نا پښتنو یا ګوندیانو او ناګوندیانو سره ده چې پښتنو ته د مشر ورور یا اکثریت په سترګه نه ګوري، کاشکې دوی له ما سره، نه یوازې د مارکسیستي- لینیستي آرونو (اصولو) له مخې، بللکې لې تر لږه د ټولمنلیو نړیوالو آرونو پر بنسټ استدلال کولای، هسې بې آرو بې دلیله ادعاوې ماته کوم ارزښت درلودای نه شي.

۱۰- پوښتنه: لکه څنګه چې څرګنده ده، ته د نورو ټولو مخینه والو او ازمېښتکارو لیکوالو په اندول له ځوانو شاعرانو او لیکوالو سره زیات نږدېوالی او لورېینه لرې او له همدې کبله در نه ډېر ګڼ شمېر تاوراتاو هم دي، علت څه دی؟

ځواب: ما د (نوي- زوړ) د مبارزې سختې شېبې لیدلې او تر اوسه یې لا ګورم، له دې کبله زه نه غواړم زوړ خوښی پاتې شم او د ((زوړ)) د خوشالونې په بیه ((ځوانان)) له ځانه بېزاره کړم. ما له هغو ((زړو)) څخه ستر لوست اخیستی، چې تل یې پر خپلو ((زړو)) ټینګار کړی او د نوي پښت د نوښتونو پر ضد درېدلي، یا په بله وینا د نوي او ځوان استعداد په غوړېدا کې خپله نیستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويني. دا سي زاړه خپل ځانونه په خپله منفوروي او کوم درناوی چې ځوانان يې ورته بايد وکړي، په لوی لاس له لاسه ورکوي. زه د همدغه رمز په پوهېدو سره دې پايلې ته رسېدلی يم چې نه يوازې ځوانانو ته په کمه سترګه ونه ګورم، بلکې د استعداد د غوړېدا او هڅونې مرسته يې وکړم. همدا سبب دی چې تر ((زړو)) مې له ځوانانو سره ناسته پاسته زياته ده، ليکنې ورسوم او سمه لاربنوونه يې کوم، نو ښکاره ده چې تر بل هر چا پر ما ډېر تاو راتاو وي او هماغومره پرې ګران يم، لکه څومره چې دوی پر ما ګران دي. زه که هرڅومره زوړ شم، فکرو خيال، هيله او ارمان به مې زړښت ته پرې نږدي او په دې ډول به تر مرګه له ځوان پښت سره واټن ونه لرم. د نوي ازاد شعر لپاره زما هاند وهڅه د همدې لوښې ښکارندوی دي. زه ددې څه پروا نه ساتم چې زوړ خوښي زاړه دې رانه خوښ وي يا ناخوښ، ځکه بې له هغې دوی د ګور پر څنډه ولاړ دي او له دې سره سره يې بې ګټې اندونه او ازمېښتونه هم يوځای ورسره له منځه تلونکي دي.

حال دا چې ځوانان يوه ويړه راتلونکې په مخ کې لري او زما د پښت د نورو ليکوالو او فرهنګيالانو ورمندون (قضاوت) او ارزونه (ارزيابي) د همدوی په لاس کې دي.

۱۱- پوښتنه: لکه څنګه چې ښکاره ده، اقتصادي حالت د ژوند په ټولو برخو کې خپلې اغېزې ښندي، ستا اقتصادي اکر پر اوس وخت څه ډول دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: زما اقتصادي اکر سمدلاسه په دې بد نه دی چې کار ډېر کوم او له دې سره مې ورځنۍ اړتیاوې هم خړوبېږي. د زېرمې خیال دومره نه ساتم، تش همدومره بو بچت هومره په پام کې نیسم چې زما او زما د کورنۍ غړیو کومې نابېرې پېښې ته ځواب وویلای شي. زه په دې برخه کې د المانیانو نه ، بلکې د فرانسیانو لپاره خوښوم، لکه چې وایي: ((المانیان د دې لپاره ژوند کوي چې کار وکړي او فرانسیان د دې لپاره کار کوي چې ژوند وکړي)).

۱۲- پوښتنه: لکه څنګه چې برېښي، ستا روغتیایي حالت ډېر ښه دی او لا تر اوسه ځوان ښکارې او د همدغې روغتیا په برکت دې په **۳۵-۳۶** کلن لیکوالي ژوند کې دا دومره کار کړی دی، نو که هم دا سې روغ پاتې شې او یو اوږد ژوند ولرې، کله دې دا هیله هم په زړه کې غځونې کوي، چې په لیکوالۍ کې پر ملي کچه سربېره نړیوال ریکارډ هم ټینګ کړای شې؟

ځواب: لکه چې وایي: ((نړۍ په امید خوړل کېږي))، نو زه هم د خپلو ټاکلو ژوند آرونو (پرنسیپونو) د چوکاټ د ننه له یوه امید سره ژوند کوم او هغه امید هم دا دی چې په خپل ژوند کې ستر فرهنګي بري او بریاوې ترلاسه کړم. لومړی مې په ملي او بیا په نړیواله کچه، یا مې لږ تر لږه د خپل ملي او بیا جهاني فرهنګ په تاریخ کې نوم په غټو تورو وکښل شي. زه په همدغه هیله او ارمان د یوه روغتیايي اوږده ژوند پلوی یم او له همدې لامله په پرتلیزه توګه تر ډېرو همزولو ځوان پاتې یم. زه د بې خرته دماغي کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅنګه جسمي کار او ورزش، پلي ګرځېدل او هوساييز پروګرام او بيا سم او ارام خوب او وړنده خوراکي رژيم هم له يادہ نه باسم د سويس شپږ کلنې تحصيلي استوګنې زما د مادي او مانيز ژوند کچې په لوړونه کې خورا ستر نقش لوبولی دی او همدغه شپږ کاله مې په خپل ژوند کې شمېرلي دي چې هغه هم د څرخي زندان يو کلن بند راته بېرته له صفر سره ضرب کړل، خو بيا هم د ناخوالو او بېلابېلو رواني فشارونو او اندېښنو زغم مې د رواني تلقين له لارې تل لوړ ساتلی او د ((خوږو)) په پرتله ((ترخه)) ژر ژر هېروم. زما زيات شعرونه له همدغه تلقين څخه رنګ اخلي، که نه هسې خو مې ژوند سر ترپايه رنځ او کړاو، درد او ځړيکې دي او د چا خبره هسې ځان غولوم او زړه خوشالوم.

((چې په ناز لوی شي په زيار زړېږي))

زه پـه زيـار لـوی شوم، په ناز زړېږم

۱۳- پوښتنه: لکه څنګه چې وايي، د لوړ استعداد او ذکاوت خاوندان، يا په بله وينا نابغه د ښکاره کړو وړو او ناستې پاستې له پلوه زياتره نارمل نه وي، يا پـه ډاګـه ووايـم لـه نبوغ سره يـو راز لېونتوب هم ملګری وي، نو ته له دغه پلوه د خپل ځان په باره کې څه نظر لرې، ايا لـومړی ستا دا دومره فرهنګي او علمي برياوې د همداسې لوړ استعداد يا ((نبوغ)) ښکارندويي نه کوي او دويم دا چې که دا خبره سمه وي، نو ستا ځينې ناړامۍ او نه سازښتونه يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول (لېونتوب) نه ګڼل کېږي او باور لري چې ته هېڅ راز جسمي او رواني يا دماغي ناروغي نه لرې؟

ځواب: زه څنګه چې د لوړ استعداد، ذکاوت يا نبوغ دعوا نه لرم، نو د لېونتوب تور راباندې هم لګېدای نه شي. زه ګومان نه کوم، زما د ذکاوت کچ و مېچ يا (I.Q) دې دومره لوړه وي او دومره نومرې وو ړلای شم چې زما د فوق العاده ذکاوت يا نبوغ تر بريده ورسي. زه د نژدې د برش کلنو رسمي او نا رسمي زده کړو په اوږدو کې هماغه مهال د لوړې درجې يا لومړۍ درجې په اخيستلو بريالی شوی يم چې زياته خواري او زيار مې ګاللی دی، که نه کله کله د بې پروايۍ او ناغېړۍ له کبله مې نه يوازې اول نمره ګي بايللې چې لا بېخي په منځنۍ او ټيټه درجه کامياب شوی يم. زه د کرکټر لوژۍ د آرونو له مخې ((دماغي)) کرکټر ارزول شوی او ډلبندي شوی يم (د پوهاند سيد بهاوالدين مجروح د شننې له مخې) او له همدې کبله چې له هرڅومره ګرانې او پېچلې علمي موضوع او مسالې سره مخامخ شوی يم، د پوهېدنې او شننې له توغه يې پوره وتلی يم، خو بيا هم د پرله پسې هاندو زيار په پايله (نتيجه) کې. زه همدومره پوهېږم چې دومره تېز هوښه نه يم او يو څه وخت ته اړتيا لرم چې يوه علمي يا فلسفي پوښتنه او مساله په هر اړخيزه توګه حل کړم او هرو مرو پرې بريالی کېږم. زما پرتليزه روغتيا زما د خپلې پاملرنې او اوډلې ژوند زېږنده ده. يوه نيمه روغتيايي ستونزه به هرومرو ولرم چې يا خو به مور زېږې وي او يا خو به مې د ژوند په لومړنيو پنځلسو کلونو کې راپېښه شوې وي، ځکه دغه کلونه مې له سختې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوزلۍ او بدویت سره ملګري وو. زه له څو کلو راهیسې پوه شوی یم چې ښي غوږ او کیڼه سترګه مې کمزوري دي او له دې سره مته پر دې هم ورسېدم چې دا دومره عمر او بیا د زده کړو په بهیر کې هرومرو زیانمن شوی یم او ډېر څه مې چې باید لاسته راوړي وای او ژر مې لاسته راوړي وای، له لاسه وتلي دي. حافظه مې هم دومره پیاوړې نه ده او د ټولو په پای کې له ارثي پلوه زما د پېژې د څوکې یو څه کږوالی هم تل زما د ناپامۍ او نه ځیرتیا سبب شوی دی. زما نــه ژبورتیـا هـم ښـایي د پاسـنیو طبیعـي او کسـبي روغتیـایي نیمګړتیاوو زېږنده وي او له همدې کبله مې د زده کړو په ګړنیو ازموینو کې تل پوره نومرې نه دي اخیستې او په لیکنیو (تحریري) هڅو کې مې بیا پوره پوره وړې دي. اوس هم زه تر وینا په لیکنه کې ځان ډېر پیاوړی ننګیرم که دا خبره سمه وي چې د هر چا د استعداد او ذکاوت له لوړوالي سره هماغومره د لېونتوب لوړوالی هم وي، نو کېدای شي، دغه غبرګ ویاړ زه هم ولرم. خو رښتیا رښتیا دا ده چې زه ټول فرهنګي او علمي بري او بریاوې د خپل لوړ استعداد زېږنده نه، بلکې تر هر څه دمخه د خپلو هاندو هڅو او خولې تویونو ییبره بولم، زه دلته د نومیالي مخترع اډیسن د خبرې پخلی کوم چې د اختراعاتو په باب یې د یوې پوښتنې په ځواب کې کړې وه:

((نبوغ پـه سلو کې ۹۹ پـه خولې توینـه اړه لري او یـوازې یـو پـه الهام)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانپېژندنه

(Autobiography)

د ځانپېژندنو ثبت د ليکوال د ځاني، ټولنيز، سياسي او فرهنګي ژوندانه په څېړنه او سپړنه کې ډېر رول لري، په تېره بيا دا چې دا پېژندنې په خپله د ليکوال په قلم ثبت شوي وي. دا ليکنه يا ځانپېژندنې، چې دلته يې لولئ، پوهاند استاد زيار په خپل قلم ليکلي، نو ځکه دده د ژوند په تشريح کې ډېره مرسته کوي.

کله چې سړی د همېشه بهار ننګرهار له منځي جلال اباد ښخه مخ پر سویل یو د ډېرش څلوېښت کیلومتره د مزینې په ښکلې او سمسوره دره کې پورته ولاړ شي او د سپین غر شنې لمنې ته ورنژدې کېږي، په هر نیم کیلومتري واټن کې یوې لویې ویالې ته رسي چې لوی لوی کلي او لوړې برجورې کلاوې، شنې کروندې، بڼې دېرې او ښېرازې باغچې ورباندې لکه د مرغلرو لړ پرله پسې پرتې دي. دغه ویالې له پسرلي نیولې، د اوړي تر وروستیو شپو ورڅو له مست ښپاند ((مزینې)) رود ښخه د لویو لویو دودیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندونو له لارې او به را اخلي او ډکې بهېږي او بيا وروسته يې د چينو او کاريزونو نرۍ نرۍ اوبه ځای نيسي؛ له همدې کبله يې د لرنيو (وروستي ورخو) برخو منګني کښتونه د برنيو (سر ورخو) هغو هومره ګڼ سمسور او ښېرازه نه وي- مزينې رود له خپلې ښکلې او اوږدې درې سره د سپين غر له هغو سويلي سر درو څخه سرچينه اخلي، چې د شينوارو او خوګيانو ترمنځ تېرنی او اداري بريد جوړوي او شمالي هغه يې د کورمې سيند سرچينه؛ د مزينې رود پر نويو اوبو (باريکاب) باندې پر کابل سيند پای ته رسي.

دغه رود له کوټ او چپرهار هغو سره د ((روداتو ولسوالۍ)) رغوي چې لومړی ترې په ((تور راغه)) او دويم ترې په ((سپين راغه)) جلا کېږي.

د همداسې يوې ويالې له سرورخ څخه پر شمال د ((اخون کلی)) د کلاوو لړۍ رانښلي چې څلورمه يې د ملک ميرسيد کلا نومېږي او ځينې يې د ملا رحمت الله کلا هم بولي، ځکه د دواړو مخورو ترمنځ سمه پر دوو برخو وېشل شوې او دواړه يو برابر اړوندان او ګاونډيان لري. دغه کلا تر ټولو هملږو کلاوو ډېره لوړه او برجوره ده او مخه يې د تلبهاندې ويالې له کبله تل په شنو کروندو، بڼو دېرو او بڼکيو ښکلې او ښېرازه بريښي. د مزينې رود منځ لار چې اوس سړک شوی دی، د دغې کلا له سويلي اړخه تېرېږي.

زما مور وپلار تر يوه لانجمن واده دولس- ديارلس کاله وروسته له يو زوی لور سره له پاسني حصارک، ميدانک او بيا روغانيو څخه دغې کلا ته رالېږدېدلي وو او د ملک ميرسيد د ګاونډي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه یې په یو خونیز کور کې استوګنه غوره کړې وه، چې له ځارویو سره په کې یوځای اوسېدو. زه د خپلې مور د وینا له مخې په همدغه کورګي کې د ۱۳۱۵ل کال پر دویمه یا درېیمه میاشت زېږېدلی یم، چې د صفرې له میاشتې او د مندتو (زردالو) له موسم سره یې سمون درلود؛ دا ځکه چې دغه تازه راوتې مېوه یې راباندې وېشلې وه دا هغه شپې ورځې وې چې زما د دوو خویندو ترمنځ یو ازیني اووه- اته کلن ورور د کوي د ناروغۍ له کبله له نړۍ څخه تازه سترګې پټې کړې وې. له دې لامله زما زېږېدنې دغې کوچنۍ کورنۍ ته نوې رڼا وبښله او له ټولې ښېوزلۍ سره سره یې د ناز او هوسایۍ په غېږ کې رالویېدلم او په مینه مینه یې پاللم او روزلم. پلار به مې په هر اختر کې په ښایسته کالیو پټولم او په کال کې به یې د سیالۍ په توګه د ولسوالۍ بازار (شیرشاهي) ته پر شا لېږدولم او یوه ښکلې چرمه یي ټټرۍ (سدرۍ)) به یې راته پر درزي باندې ګنډله. د پلار د ځوانۍ د ځواکمنو متو او نه ستومانېدونکي کارو زیار په برکت مو یو شډل، مګر څه ناڅه هوسا او بسیا ژوند درلود. له کرګرۍ او جولاګرۍ سره یې د غوا خوسي او مېږې وزې ساتنه پالنه هم کوله. له همدې کبله مو د شودو، شړومبو کوچو او غوړیو کمی نه و او هېڅ ژمی مو بې لاندې نه تېراوه.

له فرهنګي پلوه میرسید کلا تر نورو کلاوو پوره دمخه وه، هسې خو ټول اخون کلی، لکه څنګه یې چې له نامه ښکاره وه، یو دیني- فرهنګي کلی و او د سیمې د یوه مخور او ستر ځمکوال اخون په نامه نومول شوی و چې شاهي دربار ته یې هم لار درلوده او امیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

حبیب الله خان ورته د ورځې تر اوو وژنو (قتلونو) فرمان ورکړی و. خو کله چې ورباندې د اوبخرې (حقابې) د بلوسنې له کبله یو سر تېر بزګر غلیلاک راوړ او له غټو زامنو سره یې یوځای بلې نړۍ ته ولېږه او ساتندوی امیر یې هم همهال د خپلو چړچو بلهاري شو، نو یوې نوې را لېږدېدلې فرهنګي ((قاضي امین جان)) کورنۍ یې ځای ونیو. دغې کورنۍ هم نژدې شل کاله پر اسکیرلي ولس باندې د یوه ځېښنا ګګر په توګه خپله واکمني وچلوله، تر څو یې د جاسوسۍ په تور له چوچو پوچو سره د کابل دهمزنګ ځای شو او ترې راپاتې سمسور باغ او دېره یې د یوه لومړني ښوونځي د پرانیستنې لپاره په زړه پورې انګېزه شوه چې د مزینې حصارک ښوونځي په نامه یې د تېر فرهنګي برم یوازینۍ پاتوړی او ځای ناستی وګرځېد.

زموږ کوچنۍ کورنۍ د نورو دوه درو ګاونډیو کورنیو غونډې د کلا د دوارو ځمکوالو دیني فرهنګي کورنیو له اغېز سره سره زما نورو خویندو ورونو له لیک لوست سره کومه لېوالتیا نه درلوده. خو کله چې زه تر شپږ کلنۍ واوښتم او د کال مخکې جوړ شوي ښوونځي پلټونکي راپسې راغلل، نو پلار مې له ټولو هلو ځلو سره ونه شو کړای، ما ترې د کلا د یوازیني ښوونځي منګي هلک په توګه وژغوري. له دې سره یوه اندېښنه دا وه چې زه نه چېرې د یوه نارامه هلک په توګه کوم سرکاري کتاب څیرې کړم او ده ته خطره پېښه شي. یوه همداسې ورته اندېښنه ورته بله هغه مهال پیدا شوه چې ما ترې د سرښوونکي په سپارښتنه د یوې بغدادۍ سیپارې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانیونې غوښتنه وکړه. دا یې بیا داسې انګېرله، ګوندې چې هغه راڅخه ځیرې یا تر پښو لاندې شي، غاړه به یې راسره بنده شي، خو مور مې دغه کار یو ستر ثواب ګاڼه، سیپاره یې راته پیدا کړه. د هغې له پای ته رسولو سره یې راته (عم) سپپاره او بیا یې په هغې پسې قران شریف هم د ملا او ملک له کورنیو څخه راته په سوال وغوښتل او د هماغو کورنیو له ښځمنو سره مې لوستل. پلار مې له دغه کار څخه متې هماغه مهال خبر شو چې زما تربور استاد ترې د مبارکۍ ویلو په ترڅ کې د پګړۍ غوښتنه وکړه، بیا یې نو په هسکه غاړه هغه ته پګړۍ ورکړه او زه یې ونازولم. مګر تر څو چې ژوندی و، د ښوونځي د یوې سلیټ تختې اخیستنه یې را باندې ونه لوروله. دریم ټولګي ته نوی بریالی شوی وم چې د پلار سیوری مې له سره پرېوت او ما ددې لپاره چې متې راته مور سلیټ تخته واخیسته، مړینې یې دومره اند ښنمن نه کړم. له دې ناخبره چې یوازینی رزمنه وال (نفقه رسان) مو له لاسه ورکړ او د مشروټې نرینه غړې په توګه د درو نورو غړو (مور او دوو کشرانو ورونو) کالخوایي همدا زما تر غاړې شوه. زه اړوم چې په هماغه نه کلنۍ کې تر ژرندې او لو و لور پورې ټولې بهرنۍ چارې پرمخ یوسم. له پلاره راته دومره پانګه پاتې وه چې متې مو پرې یوه وزه واخیسته، نور نو د خدای اسرې ته کېناستو. له بده مرغه هماغه ژمی له سختو واورو سره ملګری و او بل کال ته ورپسې پر ټوله سیمه د یوې بېسارې وچکالۍ او قحطۍ ناتار راخپور شو. ځوانې جانې کونډې مور مې نوره اړووته چې د کور څلور د ېوالي پربږدي، تور ټیکری

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سر کړي او له موږ درو سرو زامنو سره په کوچیاني ژوند پیل وکړي؛ دوا ړې مشرې خویندې مو خو لا د پلار پر ژوند په خپل بخت پسې تللې وې. موږ به مې د لو و لور او مزدورۍ لپاره کشروټې درې کلن ورور په غېږ کې ونیو او موږ دوه لږ شان غوټکې (نه کلن او شپږ کلن) ورونه به یې له لاسه ونیوو او د کامې، جلال اباد او نورو لریو نژدیو سیمو په تکل به مو خپل ((عاریتي)) کورو کلې پرېښوول. یا به مو د غنمو وږي ټولول، یا کودي، یا به مو د جوارو وږي سپینول، یا به مو پومبه اوښله او یا خو به مو له چا سره په یوه خبټه مزدوري کوله.

ما له دغو ټولو خواریو مزدوریو او لولنګریو سره سره بیا هم د زده کړې لړۍ نه پرېښووه او له څلورم ټولګي څخه مې تر شپږمه څه پر مزینه او څه پر کامه د یوه او بل په مزدورۍ پرمخ بوتله. دغه مهال ۱۳۲۸مو له میرسید کلا څخه خپل پلرني کلي حصارک ته کډه وکړه. هلته مو د خپل پخواني ځای ځایګي او پولې پټي څه نښه نښانه او قباله پاتې نه وه او تر کلونو کلونو ګاونډیتوب وروسته مو متې په خپلو متو ځانته کلاګۍ جوړه کړه او جریب نیم ځمکه مو ورسره هم وپېرله. د ښوونځیوالې زده کړې ترڅنګه مې هر سهار او مازیګر دیني هغه هم پرې نه ښووه او تر شپږم ټولګي وروسته راته د همدې مزدکي زده کړې کېدون راترلاسه شو او د چړې په توګه مې پوره څلور کاله د ننګرهار په بېلابېلو لریو نژدیو سیمو کې عربي او پارسي زده کړې پرمخ یوورې، ترڅو رابانديې د کوم زړه سواند فرهنګیالي زړه وسوه او په جلال اباد کې یې تر ازموینې وروسته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۳۲ تعلیمي کال لپاره د کابل لیلیه ښوونځي ((دارالمعلمین)) ته راواستولم. دا زما په ژوند کې لومړی اوړون ټکی و چې هم یې له بېوزلۍ او لولنګرۍ وژغورلم او هم یې له ناپوهۍ او بې لیکلوستۍ.

کابل د هېواد د یوازینۍ غوړې فرهنګي منځۍ په توګه زما د هر اړخیزې روحي او ذهني ودې او غړېدا لپاره لیاره اواره کړه او زما پرمخ یې د پراخو علمي- فرهنګي پرمختیاوو روښانه ځنډونه او لرلیدونه پرانیستل. په ابن سینا ښوونځي او دارالمعلمین کې زما شپږ کلنې زده کړې له ډېرو بریو او بریاوو سره ملګرې وې. له اتم ټولګي څخه مې د شاعرۍ او لیکوالۍ وړتیا غځونې وکړې او زه یې د بېته وهځولم چې په ټولو پوهنتوني څانګو کې له چانس درلودنې سره سره ژبې او ادب ته مخه وکړم او همدا مې تر پایه د ژوند یو نه بېلېدونکی ټوک وګرځي. له دې سره سره مې له لسم ټولګي څخه تر دولسمه د ژمنۍ رخصتۍ له خوا د هلمند ناوې په پروژه کې له امریکایانو سره لومړی کال د ډیزاینر او پر دویم کال د افیس انجنیر په توګه کار کاوه چې پر جیب خرڅ سربېره مې خپله انګلیسي زده کړه هم پراخواله د تعلیمي کال په اوږدو کې مې هر ګوره ادبي او ژورنالیستي لړۍ هم پرمخ وړه او د باسکتبال د ټیم د غړي او مشر په توګه مې وزګار وخت هم هسې وزګار نه تېراوه. پر ورځپاڼو، مهالنیو او اوونیزو سربېره مې سر له دولسم ټولګي ۱۳۳۷ څخه له راډیو افغانستان سره د همکارۍ لړۍ هم رانښلولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه او په پوهنتوني دوره کې مې پرې د څو ورځپاڼو او مجلو پرله پسې خبريالي هم ور زياته شوه.

پر ۱۳۴۱ل کال له پوهنځي څخه له وتلو سره سم له سمونې په علمي کدر کې ونيول شوم او د ژبپوهنې د نوې پرانيستل شوې څانګې (موسسې) په چوکاټ کې راته ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره د ژبنيو څېړنو کار را تر غاړې شو چې پر ۱۹۲۰م کال په ويانا کې د يونسکو د ختيځپوهنې د څليرويشتمې کانګرې له خوا يې سپارښت شوی و او د اروپايي ژبپوهانو په علمي تخنيکي او مالي مرسته د يوې اوږد مهالې پروژې په توګه پرمخ وړل کېده. ما نژدې پنځه کاله د هېواد په غرو رغو او کليو بانډو کې د هېواد د څوارلسو ژبو څه د پاسه سل ګړدوده د جلا جلا اثارو په بڼه وڅېړل او وکښل. دغه ډګر څېړنې (فيلډ ريسرچونه) چې د هېواد او سيمې په کچه يې مخينه نه درلوده، زما د راتلونکو لورو څانګيزو زده کړو په بريالۍ پرمخوړنه او علمي فرهنګي بشپړتيا کې يو بېساري غوره نقش ولوباوه.

ما په دغه ترڅ کې د نورو دوه درو ملګرو په توپير يوازې د ګړدودو پر څېړنه، کښنه او تړلونه بسنه نه کوله، بلکې ورسره ورسره مې د هرې اړوندې ژبې او سيمې فولکور او دودونه جالونه هم کښل او راټولول. له دې سره سره مې ژورناليستي هڅې هم پرمخ وړې او د بېلابېلو خپرونو د همکار او په تېره د هېواد ورځپاڼې د لومړني او همېشني خبريال په توګه مې د هر څېړنيز سفر يو اوږد انځوريز راپورتاژ هم را برابراوه. د علمي او فولکوريکو څېړنو يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه مې علمي څېړونو لکه کابل مجلې او وړمې مجلې ته سپارله او بله مې له ځان سره په ځانګړو څرمه کتابچو کې راخوندي کوله؛ ثبت کړې هغه خو مې له ژبنيو څېړنو سره يوځای د پروژې د امانت په توګه د اړوندو ځانګو په واک کې ورکوله چې آر (اصل) يې سويس ته استول کېده او کاپي يې د پوهنځي د ژبپوهنې په موسسه کې خوندي کېدله.

زما د علمي- فرهنګي بشپړتيا دويم اوړون ټکی د لوړو ځانګيزو زده کړو لپاره هغه بورس و چې د نوموړو پنځه کلنو څېړنو د پاداش په توګه د سويس ملي فونډ راپه برخه کړ. ما ددغه هېواد د پايتخت برن په دولتي پوهنتون کې شپږ کاله د ټوليزې (عمومي) ژبپوهنې هندو اروپايي او هندو ارياني فيلولوژۍ او په څرمه توګه د وګړ پوهنې (اتنولوژۍ) او ادبپوهنې زده کړې پرمخ بوتلې. چې لومړي درې کاله مې د الماني او انګليسي ژبو زده کړې او پياوړتيا او ماسټرۍ ونيول او درې وروستي مې د يفل دوکتورا. ما د سويس په ښکلي هېواد کې له شپږ کلنې استوګنې څخه نه يوازې د خپلې ځانګيزې پرمختيا او بشپړتيا لپاره ګټه واخيسته چې لا تر څنګه مې له خپل استاد پروفيسور ژارژردار سره د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د تيارونې په بهير کې هم خپله مرسته ونه سپموله، په تېره د خپلو څيرليو او کښنليو ګړدودو په برخه کې. پروفيسور ژاردار د سويس د ناسيونال فونډ درې- ځلور ټوکه چاپ ته چمتو کړي او پاتې کار ته له کور ناستې سره سره دوام ورکوي. له هېواد سره مې پرله پيبلي ژورناليستي او ادبي اړيکي دپخوا په څير پالل. د شعر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه کې مې ښېخي يوه نوې لياره ونيوله او دا نه يوازې له دې لامله چې د اروپايي ادبي او شعري بهير تر اغېزې لاندې راغلی وم، هغه هم زياتره له جوليز (فورمال) پلوه، بلکې نوې طبيعي، ټولنيز او فرهنگي چاپېريال راباندې نوې اغېزې وښندلې، په تېره د سويس ښېساري ښکلي او الهام ښښونکي پنځ زما پر شاعرانه ولولو يو نه اټکلېدونکی اثر واچاوه. ما په وزگار او ازادو ورځو کې له غر گرځيو اوسکي لوبغاړو سره يوځای پر واورينو الپونو او ښېرازو ځنگلونو، سيندگيو او سيندونو او ټولو جنتي منظرو گرځېدم او د ايشيا د جنت ((افغانستان)) په ياد به مې تړي شاعرانه الهامونه اخيستل، په سويس او نورو اروپايي هېوادو کې زما د شعرونو ښېلگې په ښېلاښېلو غونډونو کې له ځای او ښېټې سره راخوندي شوې دي. ما د سويس له ديموکراسۍ څخه په گټه اخيستنه د خپل يوه شعر الماني ژباړه د پوهنتون په يوه کېنۍ لاسې اوونيزه ((برنرستوډنټ)) کې خپره کړه چې ډېره هنگامه او انگازه يې پيدا کړه او د اړوندو زده کړيالو (محصلينو) د ټولنې ((فوروم پوليتيکوم)) له تاوده هر کلي سره سره راباندې په وروستيو دوو کلو کې يو نيم زريز بورس پر پنځه سويز بدل شو. هماغه وو چې له سياسي شعرونو سره مې هغه پخوانۍ لېوالتيا کمه شوه او له ټولنوال رياليزم سره مې د رومانتنيسيزم او سمبوليزم راگډولو ته هڅه ډېره شوه، يا د چا خبره د ((شعريت)) په هڅه کې شوم. که څه هم زما دغه هڅه هېواد ته له راستنېدو او گوندي فعاليت سره نيمزالې غوندې پاتې شوه او مټې يې د شپېتمو کلونو له پيل سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته ساه واخیسته. هسې خو سیاست زما له شعر سره نه بېلېدونکی پیوند لري. ځکه زه شعر او هر هنر په ژوند پورې تړلی بولم او سیاست ور پورې د ژوند د یوه واقعیت په توګه اړوند ګڼم خو دومره نه چې هغه د شعار تر بریده ورسوي. ما د همدې وروستۍ لسیزې په سر کې پاسني آر ته خپله پاملرنه زباته کړه او په پای کې مې هم کره کتونکو ته زباته کړه چې نور مې وچ او سپېره شعار ته پای ټکی ایښی دی او دا دی د همدې لړۍ تر دوه ګونو غونډونو (اور او وینې- ګلولې) پسې مې درېیم غونډ چاپ ته چمتو دی چې په یو مهال کې د ازاد پښتو شعر لومړنۍ بشپړې بېلګې هم ګڼل کېږي او له دې سره سره زما د شل کلن ازاد شعر غورځنګ له عملي او لارښودو بېلګو څخه شمېرل کېدای شي. د ۱۳۵۱ په درشل کې مې له سویس څخه له راستنېدو سره د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې د ژبپوهنې د استاد په توګه خپله رسمي او مسلکي دنده له سره پیل کړه او د تدریس ترڅنګه مې د څېړنو او لیکنو او له دې سره د ژورنالیستي فعالیت لړۍ هم په نوي دود او سبک راونښلوله. د پوهنځي د دوې میاشتنۍ مهالنۍ (وږمې) را تر غاړه کېدل مې د دوو غبرګو غورځنګونو د سیستماتیکولو او رښتیاینې لپاره ښه فال وګڼه چې لومړی مې د ((یوې یوازینۍ ګډې نړه بشپړې کره لیکنۍ پښتو)) او دویم مې د ((نوي ازاد پښتو شعر)) په نامه ان د سویس د استوګنې په وروستیو کلو کې د کابل مجلې او ځانګړو لیکونو له لارې اعلام کړي و. په دغه (وږمې) مجله کې مې ټولې رارسېدلې لیکنې له پورتني آرو معیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره سمې کره کولې او بیا مې چاپ ته سپارلې او همداسې یې د ازادو او نیم ازادو شعري ښېلګو خپرول دروا خله. له هماغې لومړۍ ګڼې څخه مې پر وړاندې ټینګار (مقاومت) پیل شو، خو ما خپله درسته پر ځمکه ونه غورځوله، کتونکې ډله او همکاران مې په منطق او استدلال له ځان سره ملګري کړل او د پښتو ټولنې رسمي او نیم رسمي ګوښونه مې د پوهنتوني اتاریتې او علمي ځوابیه لیکنو سره شنډ کړل.

هغه مهال چې لومړۍ ډله ییز ټکر مې پر **۱۳۵۴** کال د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز په پرانیستونکې نړیوال علمي سیمینار کې له دودیزو پښتو پوهانو او ټیکه والو سره پېښ شو او ځوان زده کړوال پښت او د اروانښاد ناروېژي استاد پروفیسور مورګن ستیرن تر مشرۍ لاندې مې ټول مېلمانه اروپایي ژبپوهان او ختیځپوهان پر خوا ودرېدل او د چا خبره هغو ته مې علمي او رواني ماته ورکړه. نور مې زوړ اندو بډانو له ډاګیزې (علني) مخامختیا څخه لاس واخیست او له هغې ورځې راهیسې یې چې له سرکاري واک وویسا څخه په ګټه اخیستنه زما مخې ته هر څومره کرکندې راغورځولې، له پښو یې غورځولای نه شوم، که څه هم توکیز او مانیز زیانونه یې ډېر راورسول، نه مې کوم اثر جایزه وړای شوه او نه یې د چاپ کابو پیدا کوله، مګر یو مخیزه یې زما د علمي او ژورنالیستي هلو ځلو مخه نیولای نه شوه. هغه ټول څېړلي او لیکلي اثار مې پرله پسې زېرمه کول او متې مې د ثور اوښتون له دویم پړاو راهیسې د هغو د چاپ لړۍ راونښلوله چې اوس یې شمېر ۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسېږي. دا زما د ګوندیتوب یوازینی ګټه وه چې د نورو لیکوالو او پوهانو غوندې زما اثارو ته هم د چاپ لاره اواره شوه. نور خو یې تر اوښتونه پوره اووه کاله د سر په کاسه اوبه راکړې او را وروسته مې هم یو کلن څرخي زندان د همدغه ګوند پر سر وګاله چې په جنتي سویس کې یې زما د رښتیني ژوند شپږ کاله بېرته له صفر سره برابر کړل او دا باید اعتراف وکړم چې ګوندیتوب زما د ((معیاري پښتو)) او ((ازاد پښتو شعر)) د غبرګو غورځنګونو د خنډ و ځنډ تل یو غوره لامل بلل شوی دی. په علمي، ژورنالیستي او زېږندویي (ایجادي) ډګر کې هر ګوره زه ډېر لږ د ګوند د دیکتې او دوکتورین اړوند شوی یم او که په یوه لیکه کې ورسره راغلی یم، هغه مې ورسره له ښه یا بد مرغه اند پوهیز (ایډیولوژیکي) ګډوالی و. اوس چې مې د واکمن ګوند له لیکو څخه د وتو دوه کاله تېر شوي هم دي، د خپل پاتکیز رغښت او د افغان ولس د وروسته پاتېوالي په غوښتنه له خپلې اند پوهې او نړۍ لید څخه تېرېدونکی نه یم. زه د یوه نړیوال سیستم په توګه د ستالیني سوسیالیزم د راپرځېدنې هر کلی کوم، خو کپیتالیزم یې هېڅکله یوازینی الترناتیف او ځایناستی نه بولم او د یوه منځګړي هومانیستي ژغورنده نړیوال غورځنګ منځته راتګ ته سترګې پر لار یم له دې سره په زېږندویي ډګر کې هم د سوسیالیستي ریالیزم پر ځای د یوه رښتیني هومانیزم لاروي خوښوم او د هېڅ بېلارې کوونکي پانګوالي (ایزم) لاره به ونه نیسم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ځان پوره بريالی ننګيرم چې زما شل کلنو غبرګو غورځنګونو نن سبا خپلې ييبرې او اغېزې ښندلې له يوې يو ازينې کره پښتو سره په لره بره پښتو نخوا کې ((ازاد)) يا په بله وينا ((نوي ازاد پښتو شعر) نور له هغې کړغېړنتيا (ابتذاله) را ژغورل شوی دی چې تر شپېتمو کلونو د مخه ورسره لاس و ګرېوان و. دا کومه پوچه او بې سرو بوله ادعا نه ده، بلکې د زبات لپاره يې عيني لاسوندونه لرم. د ساري په توګه د نوي او نوي ازاد شعر او ان نوي داستان هېڅ يو ځوان نوښتګر زما له سيده او ناسيده شاګردۍ او لارښوونې څخه انکار نه شي کړای. دا ماته نور کوم ارزښت نه لري چې څوک مې د شاګردۍ يا لارښوونې پاسلنه مني يا نه مني مګر د غورځنګ ويار راځنې هېڅکله اخيستلای نه شي.

زما ټولې ليکنې، خبرنې، علمي، ژورناليستيکي او زېږندويي کارونه په لومړي سر کې په خپله مورنۍ ژبه دي او کله نا کله مې په کې له پارسي، انګليسي او الماني څخه هم کار اخيستی. لومړی شعري ازمېښت مې هم په پارسي ژبه و چې د اتم ټولګي په پای کې مې ويلی و او د ۱۳۳۴ل کال د ابن سينا ښوونځي په پسرلنۍ غونډه کې مې اورولی و. همدارنګه له پارسي څخه زما لومړۍ پښتو ژباړه له لسم ټولګي، له انګليسي څخه له دولسم ټولګي او له الماني څخه له ماسترۍ مهاله را پيلېږي دا چې پارسي شعر مې دومره نه دی پاللی، ښايي چې چا به ورهڅولی نه يم، خو هڅه مې کړې چې په هر شعري غونډ کې يې يوه نيمه شعر ډوله بېلګه را واخلم. په کتابي بڼه زما لومړۍ ژباړه هم له دري څخه په پښتو وه چې د ((طب

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حکمت په اسلام کې)) تر سرلیک لاندې مې په یوولسم ټولګي کې پر ۱۳۳۲ل کال تر سره کړی او پر ۱۳۳۷ل کال د وخت د ښوونې او روزنې د موسسې له خوا په افسیټ چاپ خپره شوې ده.

زما ادبي ژباړې له انګلیسي څخه پر ۱۳۳۹ کال د الفردو موسس د یوه شعر او د یوه چیني لیکوال د داستان له پښتو کولو سره پیل کېږي او له الماني څخه پر ۱۳۴۸کال د سویسي ګتهیلف، الماني ګویتې، برتولت برېښت او داسې نورو شاعرانو د شعرونو له ژباړې سره. د پارسي شعر را اړونه مې خو ټیک له هماغه شپږم ټولګي څخه رانښلي چې په جومات کې مې د سعدي ګلستان او بوستان، د جامي یوسف و زلیخا، د نظامي سکندر نامه او د داسې نورو کلاسیکو شاعرانو او ناثرانو اړوند اثار د یوه ټاکلي دودیز کریکولم په چوکاټ کې له عربي هغو سره یوځای یو بل پسې لوستل او ورسره ورسره مې پارسي لیک زده کاوه. د همدغه کار له برکته مې وکړای شول، کابل ته له رسېدو او د اووم ټولګي له پیلونې سره مې پر پارسي باندې د لاسبرې بهیر تر نورو پښتو ژبیو ډېر ګړندی و، تر دې کچې چې دوه کاله وروسته مې په کې خپل لومړی شعر هم وکښه.

زه دا خپله ستره نېکمرغي ګڼم، تر هغې مخکې چې له بهرنیو ژبو سره مې پېژندویي پیدا شي، د مورنۍ ژبې ((پښتو)) تر څنګه دغې دویمې غورې هېوادنۍ ژبې زما په علمي- فرهنګي بشپړتیا کې یوه نه هېرېدونکې اغېزمنه ونډه اخیستې ده او پر دې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویاړم او ښاغلم چې د ناپلیون له خبرې سره سم دغې دویمې زده کړې ژبې ماته دویم شخصیت را ښیلی دی.

ما په ۲۹ کلنۍ کې د یوې اوږدې سوځنده مینې تر بریالنۍ پایلې وروسته واده کړی او د همدغه بریالیتوب له کبله یې راته د ((پښتیان)) او ((پښتیانا)) په نومونو دوه غبرګ ښانونه د مینه وړې برخلیک پر ټټر راځړولي دي.

دا دی، په څرمه ډول خپل ژوند لیک له یوې لنډې کرونولوژۍ سره د خپلو لیکنو څېړنو، ژباړو او ادبي زېږونو بشپړ لیکلو ستاسې مخ ته ږدم چې په لنډ ډول زما له پېژندګلوي، مګر ویاړلي اند و ژوند سره پېژندګلوي پیدا کړئ.

په تړوله فرهنګي او شاعرانه مینه
پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار
کابل، مرغومی، ۱۳۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

ددغه اثر په کښلو کې له دغو لاندې اخځونو او يادښتونو څخه ګټه اخيستل شوې ده:

۱- دوکتور عبدالحکيم طبيبي، تلاشهای سياسی سيد جمال الدين افغاني، ۱۳۵۵ل کال، ۲۰مخ.

۲- د پوهاند زيار پنځوسمه کاليزه، د اکبر کرګر له خوا د استاد زيار اورول شوی ژوند ليک.

۳- ژوندون مجله ۱۳۲۷ل کال، د ميزان-عقرب ګڼه، ۷۸-۸۰مخونه او د پښتنې څلورم مخ.

۴- د نورمحمد سهيم مقاله، د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.

۵- وږمې مجله، ۱۳۴۲ل کال، ۹ ګڼه، ۳۵-۴۳ مخونه.

۶- پوهنې مجله، ۱۳۳۹ل کال، ۹ ګڼه، ۶۷-۷۴ مخونه.

۷- پوهنې مجله، ۱۳۳۹کال، ۱۰ ګڼه، ۵۷-۶۲ مخونه.

۸- د ثور انقلاب حقيقت ورځپانه، ۱۳۶۴ل کال ۲۵۵ ګڼه، ۵ مخ.

۹- د ثور انقلاب حقيقت ورځپانه، ۱۳۶۲ل کال د ۷ مياشتې د ۱۴ نېټې ګڼه، لومړی مخ او دريم مخ.

۱۰- وږمه، ۱۳۵۱ل کال، ۴-۵ ګڼه، ۱-۲مخونه.

۱۱- کابل مجله، ۱۳۴۹ کال، ۴ ګڼه، ۵۷-۵۸ مخونه.

۱۲- وږمه، ۱۳۵۳ل کال، لومړۍ ګڼه، ۱-۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳- پوهنتون کابل (اوونیزه) ، ۱۳۵۳ل کال، ۱۲ گڼه، ۲مخ.
۱۴- درفش جوانان (اوونیزه) ۱۳۶۰ل کال، د ۱۱ میاشتې د ۲۷ نېټې گڼه.
۱۵- پوهنتون کابل (اوونیزه) ۱۳۶۷کال د ثور د اوومې نېټې گڼه.
۱۶- زنان مجله، ۱۳۶۰کال، ۲ گڼه، ۱۹ مخ او ۳۳ مخ.
۱۷- هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳۶۰کال، ۱۰ میاشت، ۲۳ نېټې گڼه.
۱۸- هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳۶۰کال، ۳ میاشت، ۱۲ نېټې گڼه.
۱۹- عبدالروف بېنوا ، اوسنی لیکوال، ۳ ټوک، ۱۳۴۲کال، ۱۱۰۸ مخ.
۲۰- د اصف بهاند مقاله، د پوهاند زیار پنځوسمه کالیزه، ناچاپه.
۲۱- وینه او مینه (شعري غونډ) پوهاند زیار، ۱۳۶۰کال.
۲۲- اور او وینې (شعري غونډ) پوهاند زیار، ۱۳۶۰کال.
۲۳- د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼه، د ۱۳۶۲کال، ۳مه میاشت، د ۱۱ نېټې گڼه، د ن. سیوري یا (اسحق ننگیال) لیکنه.
۲۴- زیار، مجاوراحمد: گلکڅونه (شعري غونډ)، ۱۳۶۷ل کال.
۲۵- پوهاند زیار: زنداني نغمې (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ۱۳۶۴ل کال.
۲۶- سوزونه او سازونه (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ۱۳۶۴ل کال.
۲۷- پوهاند زیار: اند و ژوند (شعري طرحې او څلوریزې) د سرحدونو چارو وزارت، ۱۳۶۸ل کال.
۲۹- ژوندون مجله، ۱۳۶۷ل کال، ۱گڼه، ۵-۲۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰- وږمه، ۱۳۵۲ ال کال، ۴ گڼه، ۵۰-۵۷ مخونه.
۳۱- د عبدالحمید مومند یاد، د علومو اکاډمی خپرونه، ۱۳۶۲ ل کال.
۳۲- ژوندون مجله، ۱۳۶۲ ال کال، لومړۍ گڼه، ۴۷-۵۴ مخونه.
۳۳- د حمزه یاد، ۱۳۶۲ ال کال، ۱۱ گڼه، ۲۹-۲۸ مخونه.
۳۴- کابل مجله، ۱۳۶۲ ال کال، ۱۱ گڼه، ۳۴-۴۲ مخونه.
۳۵- د محمد هوتک یاد، ۱۳۶۲ ال کال، ۱۴۵-۱۵۲ مخونه.
۳۶- کابل مجله، ۱۳۴۲ کال، ۷-۸ گڼه، ۲۳-۳۲ گڼه.
۳۷- کابله مجله، ۱۳۴۲ ال کال، ۹ گڼه، ۱۴-۳۶ گڼه.
۳۸- کابل مجله، ۱۳۴۳ ال کال، ۴ گڼه، ۷-۲۳ مخونه
۳۹- کابل مجله، ۱۳۶۲ ال کال، ۲ گڼه، ۱۲-۱۳ مخونه
۴۰- کابل مجله، ۱۳۶۳ ل کال، لومړۍ گڼه، ۲۹-۳۹ مخونه
۴۱- کابل مجله، ۱۳۶۲ ال کال، ۱۲ گڼه، ۱-۸ مخونه
۴۲- ژوندون مجله، ۱۳۶۲ ال کال، لومړۍ گڼه، ۹-۲۱ مخونه
۴۳- ژوندون، ۱۳۶۲ ال کال، ۲ گڼه، ۵۵-۶۲ مخونه
۴۴- ژوندون، ۱۳۶۲ ال کال، ۲ گڼه، ۷۲-۸۰ مخونه
۴۵- ژوندون، ۱۳۶۲ ال کال، ۳ گڼه، ۵-۹ مخونه.
۴۶- ژوندون، ۱۳۶۲ ال کال، ۴ گڼه، ۹-۱۵ مخونه.
۴۷- فولکور مجله، ۱۳۵۵ ال کال، ۱۱ گڼه، ۱۵۷- ۱۶۲ مخونه.
۴۸- فولکور، ۱۳۵۵ ل کال، ۶ گڼه، ۲۶-۲۹ مخونه
۴۹- فولکور، ۱۳۵۵ ال کال، ۳ گڼه، ۳۵-۳۹ مخونه.
۵۰- فولکور، ۱۳۵۵ ال کال، ۲ گڼه، ۳۹-۴۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۱- فولکور، ۱۳۵۵ال کال، ۴ گڼه، ۳۲-۳۵ مخونه.
۵۲- فولکور، ۱۳۵۶ال کال، ۳ گڼه، ۲۸-۲۹ مخونه.
۵۳- فولکور، ۱۳۵۵ال کال، ۵ گڼه، ۲۹-۳۱ مخونه.
۵۴- فرهنګ خلق مجله، ۱۳۵۷ال کال، لومړۍ ګڼه، ۲۴-۲۵ مخونه.
۵۵- هنر مجله، ۱۳۵۷ال کال، لومړۍ ګڼه، ۲۴-۲۵ مخونه.
۵۶- هنر، ۱۳۵۹ال کال، لومړۍ ګڼه، ۵-۶ مخونه.
۵۷- هنر، ۱۳۵۸ال کال، ۴-۵ ګڼه، ۱۸ او ۸۴ مخ.
۵۸- هنر، ۱۳۶۱ال کال، قوس، حوت، ګڼه، ۳-۶مخونه.
۵۹- هنر، ۱۳۵۹ال کال، ۴ ګڼه، ۵-۷ مخونه.
۶۰- هنر، ۱۳۵۹ال کال، ۵-۶ ګڼه، ۱۷-۱۸ مخ.
۶۱- پوهنې مجله، ۱۳۴۱ال کال، ۴ ګڼه، ۲۳ مخ.
۶۲- پوهنې مجله، ۱۳۴۱ال کال، ۳ ګڼه، ۲۰-۲۳ مخونه.
۶۳- پوهنې مجله، ۱۳۴۱ کال، ۳ ګڼه، ۱۸-۱۹ مخونه.
۶۴- بلخ مجله، ۱۳۵۷ ل کال، لومړۍ ګڼه، ۱۴-۱۵ مخونه.
۶۵- ژوندون مجله، ۱۳۶۲ال کال، ۳ ګڼه، ۵-۹ مخونه.
۶۶- ژوندون، ۱۳۶۱ال کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲-۱۵ مخونه.
۶۷- ژوندون، ۱۳۶۱ال کال، ۳ ګڼه، ۱۱-۱۴ مخونه.
۶۸- ژوندون، ۱۳۶۱ال کال، ۴ ګڼه، ۴۴-۴۷ مخونه.
۶۹- اجتماعي علوم مجله، ۱۳۶۱ال کال، ۳ ګڼه، ۱۶۳-۱۷۲ مخونه.
۷۰- تحقیقات کوشاني مجله، ۱۳۵۹ال کال، ۲ ګڼه، ۱۱-۱۱۲ مخونه.
۷۱- دوستي مجله، ۱۳۵۹ال کال، ۲-۳ ګڼه، ۴-۳۸ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۲- بدني روزنه مجله، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲-۱۴ مخونه.
۷۳- بدني روزنه، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۱-۱۳ مخونه.
۷۴- مېرمن مجله، ۱۳۴۴کال، د اسد د میاشتې ګڼه، ۱۱او ۱۳ مخونه.
۷۵- مېرمن، ۱۳۴۴کال، د سنبلې- میزان ګڼه، ۲۳ او ۵۳ مخ.
۷۶- دوستي مجله، ۱۳۶۲ کال، ۳ ګڼه، ۸۰-۸۴ مخونه.
۷۷- دوستي، ۱۳۶۳کال، ۴ ګڼه، ۲۷-۲۹ مخونه.
۷۸- دوستي، ۱۳۶۰ کال، ۸ ګڼه، ۴۴-۴۸ مخونه.
۷۹- دوستي، ۱۳۶۲کا ، لومړۍ ګڼه، ۵۱-۵۷ مخونه.
۸۰- دوستي، ۱۳۶۱ کال، ۱۱ ګڼه، ۵۷-۲۳مخونه.
۸۱- ژوندون مجله، ۱۳۶۷کال، میزان-عقرب ګڼه، ۵۳-۵۴ مخونه.
۸۲- ژوندون، ۱۳۶۵کال، ۵-۶ ګڼه، د پښتنۍ څلورم مخ.
۸۳- محمد صدیق روهي، ژوندون مجله، ۱۳۶۳ کال، ۵ ګڼه، ۸ مخ.
۸۴- محمد صدیق روهي، ژوندون مجله، ۱۳۶۳کا ، ۵ ګڼه، ۱۳ مخ.
۸۵- کابل مجله، ۱۳۵۲ کال، ۱-۲ ګڼه، ۲۵-۳۷-۱۸۰مخونه.
۸۶- وږمې مجله، ۱۳۵۲کا ، ۱-۲ ګڼه، ۱۷۴-۱۸۰ مخونه.
۸۷- کابل مجله، ۱۳۴۹کا ، ۸ ګڼه، ۴۴-۵۱ مخونه.
۸۸- کابل مجله، ۱۳۶۲کال ۸ ګڼه، ۴۱-۵۱ مخونه.
۸۹- ننګرهار مجله، ۱۳۵۴کال، د حوت میاشتې ګڼه، ۱۰او ۳۲ مخ.
۹۰- ننګرهار مجله، ۱۳۵۴ کال، د سلواغې ګڼه، ۱۵او ۳۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹۱- ننګرهار، ۱۳۵۴کال، د مرغومي او سلواغې ګڼه، ۲۷ او ۳۰ مخ.
۹۲- پکتیا مجله، ۱۳۵۲کال، ۴ ګڼه،۴ مخونه.
۹۳- پکتیا ، ۱۳۵۲کال، ۴ ګڼه، ۲۲-۲۳ مخ.
۹۴- پکتیا ، ۱۳۵۲کال، ۶ ګڼه، ۱۲ مخ.
۹۵- وږمه، مجله۱۳۵۴کال، ۳ ګڼه، ۱۷۳-۱۷۷ مخونه.
۹۶- پکتیا مجله، ۱۳۵۶کال، ۷ګڼه، ۸ مخ
۹۷- پکتیا ، ۱۳۵۶کال، ۸ ګڼه، ۱۲ مخ
۹۸- پکتیا ، ۱۳۵۶کال، ۹ ګڼه، ۸ مخ.
۹۹- پکتیا مجله، ۱۳۵۷ل کال، ۱-۲ ګڼه، ۱۲ مخ.
۱۰۰- پکتیا مجله، ۱۳۵۷ل کال، ۳ ګڼه، ۲۸ مخ.
۱۰۱- پکتیا مجله، ۱۳۵۷ل کال، ۷ ګڼه، ۲۳ مخ.
۱۰۲- پکتیا مجله، ۱۳۵۷ل کال، ۴ ګڼه، ۱۵ مخ.
۱۰۳- پکتیا مجله، ۱۳۵۶ل کال، ۵ ګڼه، ۱۵ مخ.
۱۰۴- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، مرغومي-سلواغې ګڼه، ۲۷ او ۳۰ مخ.
۱۰۵- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ ګڼه، ۱۱-۱۱۲ مخونه.
۱۰۶- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۴-۵ ګڼه، ۱۲۴- ۱۷۸ مخونه.
۱۰۷- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۶ ګڼه، ۱۷۶-۱۷۶ مخونه.
۱۰۸- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۳-۴ ګڼه، ۱۵۲-۱۹۴ مخونه.
۱۰۹- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ ګڼه، ۱۲۱- ۱۲۹ مخونه.
۱۱۰- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۶ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱۱- سباوون مجله، ۱۳۲۲کال، ۵ گڼه، ۳۵ او ۲۳ مخ.
۱۱۲- زرین انځور، کابل مجله، ۱۳۲۴کال، لومړۍ گڼه، ۱ مخ.
۱۱۳- سباوون مجله، ۱۳۲۷کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹- مخونه.
۱۱۴- مېرمن مجله، ۱۳۲۷کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹ مخونه.
۱۱۵- کابل مجله، ۱۳۵۵کال، ۷-۸ گڼه، ۷۱-۷۴ مخونه.
۱۱۶- پوهنتون کابل، (اوونیزه)، ۱۳۲۲کال، ۵ میاشت، ۲۷ نېټې گڼه.
۱۱۷- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ گڼه، ۶۹-۷۱ مخونه.
۱۱۸- ژبنۍ څېړنې، نوراحمد شاکر، ۱۳۵۲کال.
۱۱۹- وږمه مجله، ۱۳۵۰کال، ۵-۶ گڼه، ۱۱۲-۱۱۵ مخونه.
۱۲۰- خراسان مجله، ۱۳۶۰-، ۵-۶ گڼه، ۱۵۰-۱۵۳ مخونه.
۱۲۱- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۶ گڼه، ۴۷-۴۸ مخونه.
۱۲۲- وږمه، ۱۳۵۲کال، ۶ گڼه، ۵۵-۵۶ مخونه.
۱۲۳- پښتو څېړنې، (د مقالو مجموعه) د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۵۲کال.
۱۲۴- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼهو ۵۷-۵۹ مخونه.
۱۲۵- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۱-۲ گڼه، ۹۰-۹۱ مخونه.
۱۲۶- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۱-۲ گڼه، ۹۸-۱۰۲ مخونه.
۱۲۷- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۶ گڼه، اته مخیزه.
۱۲۸- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۶ گڼه، اته مخیزه.
۱۲۹- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼه، ۲۳-۲۷ مخونه.
۱۳۰- وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۱-۲ گڼه، ۱۱۳-۱۲۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۱- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۱-۲ گڼه، ۱۳۹-۱۴۰ مخونه.
۱۳۲- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۲گڼه، ۸۹-۹۲ مخونه.
۱۳۳- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۲ گڼه، ۴۷-۴۸ مخونه.
۱۳۴- وږمه مجله، ۱۳۵۴کال، ۴ گڼه، ۸۷-۱۲۰ مخونه.
۱۳۵- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۴-۵ گڼه، ۷۳-۷۲ مخونه.
۱۳۶- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۴-۵ گڼه، ۱۱۷-۱۲۲ مخونه.
۱۳۷- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ گڼه، ۱-۳ مخونه.
۱۳۸- ۳ گڼه، ۸۲-۸۷ مخونه.
۱۳۹- عرفان مجله، ۱۳۵۷کال، ۴-۵ گڼه، ۲۱-۲۷ مخونه.
۱۴۰- د امیر کروړ یاد، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۲۴کال، ۳۹۰-۳۹۹ مخونه.
۱۴۱- وږمه، ۱۳۵۲کال، ۳-۴ گڼه، ۱۲۵-۱۳۲ مخونه.
۱۴۲- وږمه مجله، ۱۳۵۲کا، ۲ گڼه.
۱۴۳- وږمه، ۱۳۵۲کال، ۳-۴ گڼه، ۲۹-۷۰ مخونه.
۱۴۴- کابل مجله، ۱۳۴۲کال، ۹ گڼه، ۲۰-۳۰ مخونه.
۱۴۵- کابل مجله، ۱۳۵۷کال، ۲ گڼه، ۱۰۲-۱۰۷ مخونه.
۱۴۶- کابل مجله، ۱۳۵۹کال، ۲ گڼه، ۱۹-۳۵ مخونه.
۱۴۷- کابل مجله، ۱۳۵۹کال، ۳ گڼه، ۱۳-۱۸ مخونه.
۱۴۸- کابل مجله، ۱۳۶۱کال، ۲ گڼه، ۵۴-۸۲ مخونه.
۱۴۹- خراسان مجله، ۱۳۶۲کال، ۱۲ گڼه، ۵۴-۸۲ مخونه.
۱۵۰- ننگرهار مجله، ۱۳۵۳کال، لومړۍ گڼه، ۳۰ مخ.
۱۵۱- ننگرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د ثور میاشتې گڼه، ۲۸ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۲- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳ کال، د غبرګولي میاشتې ګڼه، ۳۷-۳۸ مخونه.
۱۵۳- ننګرهار مجله، ۱۳۵۵کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۱۵ مخ.
۱۵۴- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۳۴ مخ.
۱۵۵- ننګرهار مجله، ۱۳۵۵ کال، د لړم میاشتې ګڼه، ۲۹ او ۳۶ مخ.
۱۵۶- ننګرهار مجله، ۱۳۵۶کال، د لیندۍ میاشتې ګڼه، ۱۳ مخ.
۱۵۷- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د لیندۍ میاشتې ګڼه، ۲۳ مخ.
۱۵۸- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د مرغومي او سلواغې میاشتو ګڼه، ۴۸ مخ.
۱۵۹- عرفان مجله (میاشتنۍ)، ۱۳۵۶کال، لومړۍ ګڼه، ۱۴۱-۱۴۶ مخونه.
۱۶۰- عرفان مجله، ۱۳۵۵ کال، ۱۱ ګڼه، ۱۵۷-۱۶۶ مخونه.
۱۶۱- پکتیا مجله (میاشتنۍ)، ۱۳۵۶کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲ او ۳۷ مخ.
۱۶۲- پکتیا مجله، ۱۳۵۵ کال، ۲ ګڼه، ۲ مخ.
۱۶۳- پکتیا مجله، ۱۳۵۶ کال، ۲ ګڼه، ۱۸ مخ.
۱۶۴- وږمه مجله (درې میاشتنۍ)، ۱۳۵۴کال، ۴ ګڼه، ۸۷-۱۰۸ مخونه.
۱۶۵- وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۶ ګڼه، ۳۷-۴۲ مخونه.
۱۶۶- وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۶ ګڼه، ۸۵-۹۲ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶۷- ننګرهار مجله (میاشتنۍ)، ۱۳۵۲ کال، د وږي میاشتنۍ ګڼه، ۳۷-۳۹ مخونه.
۱۶۸- ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۶ ګڼه، ۲۲ مخ.
۱۶۹- ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۴ ګڼه، ۲۲ مخ.
۱۷۰- ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۱-۲ ګڼه، ۱۵ او ۴۹ مخ.
۱۷۱- ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۳ او ۲۸ مخ.
۱۷۲- ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۵ ګڼه، ۱۳ مخ.
۱۷۳- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۰۴-۱۰۶ مخونه.
۱۷۴- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲۲-۱۲۴ مخونه.
۱۷۵- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۳۱-۱۴۰ مخونه.
۱۷۶- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ۳ ګڼه، ۱۲۹-۱۳۱ مخونه.
۱۷۷- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ۴ ګڼه، ۱۵۹-۱۲۲ مخونه.
۱۷۸- وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال ۱۲۱- ۱۳۵ مخونه.
۱۷۹- پښتو څېړنې، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۶۷کال، ۴۱۲-۴۵۹ مخونه.
۱۸۰ کابل مجله، ۱۳۴۷ کال، ۱۱-۱۲ ګڼه، ۱۰۹ مخ.
۱۸۱- ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۲۳ او ۳۳ مخ.
۱۸۲- بیاض، فارسي هندوستاني خپرني اورګان، ۱۹۸۳م کال، لومړۍ ګڼه،
۱۸۳- هېواد ورځپاڼه، ۱۳۵۹کال، وږی، ۱۳۱ نېټې ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۴- پوهاند زیار: ویي پوهنه، کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳۶۰ کال.

۱۸۵- پوهاند زیار: ویي رغاونه، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵۵ کال.

۱۸۶- پوهاند زیار: د ژبپوهنې بنسټونه، د کابل پوهنتون ګستنرچاپ، ۱۳۵۳ کال.

۱۸۷- پوهاند زیار: نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵۶ کال.

۱۸۸- پوهاند زیار: پښتو لیکلار، ننګرهار پوهنتون خپرونه، ۱۳۶۰ کال.

۱۸۹- پوهاند زیار: پښتو نومترنګونه، د سویس د برن پوهنتون خپرونه، ۱۹۷۴م کال.

۱۹۰- وږمه مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.

۱۹۱- پوهنې مجله، ۱۳۳۹کال، لومړۍ ګڼه، ۲۳-۳۶ مخونه.

۱۹۲- کابل مجله، ۱۳۵۳ کال، ۲ ګڼه، ۱۰-۱۵ مخونه.

۱۹۳- پوهاند زیار: پښتانه او ورونه ملیتونه،ژباړه، ۱۳۶۶ کال.

۱۹۴- کابل مجله، ۱۳۴۳ کال، ۳ ګڼه، ۴۷-۴۸ مخونه.

۱۹۵- دوستي مجله، ۱۳۶۰ کال، ۷ ګڼه، ۴۳-۵۲ مخونه.

۱۹۶- دوستي مجله، ۱۳۶۲کال، ۲ ګڼه، ۵۲-۵۸ مخونه.

۱۹۷- عبدالکریم پتنګ: د غرونو شوکې، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳۵۹ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸- عبد الحی حبیبي: نو موركي مورخين، د ژبو او ادبياتو پوهنځي خپرونه، **۱۳۵۹**کال.
۱۹۹- میا فقیر الله جلال ابادي: فوايد فقيرالله، د ژبو او ادبياتو پوهنځي خپرونه، **۱۳۵۹** کال.
۲۰۰- عبدالشکور رشاد: د پټې خزانې فرهنګ، د ادبياتو پوهنځي خپرونه، **۱۳۶۲** کال.
۲۰۱- عبد الحی حبیبي، د میا فقیرالله پېژند لیک، د ادبياتو پوهنځي خپرونه، **۱۳۵۹**کال.
۲۰۲- عبدالشکور رشاد: د احمد شاه بابا د دېوان غورچاڼ، **۱۳۵۷** کال.
۲۰۳- عبدالکریم محب: د چينيانو يونليکونه، ژباړه، د علومو اکاډمۍ خپرونه، **۱۳۵۷**کال.
۲۰۴- افضل ټکور: دا لیکوال دا خبرې، د قومونو او قبايلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د رياست خپرونه، **۱۳۶۲**کال.
۲۰۵- عبدالروف خپلواک: ټولنپوهنه، ژباړه، **۱۳۵۲**کال.
۲۰۶- پروفیسور دوکتورعبدالظهور او پوهنمل عين الدين نصر: مقدمه بر زبانشناسی، د کابل پوهنتون خپرونه، **۱۳۶۳**کال.
۲۰۷- دوست شينواری، زړه پانګه، د افغانستان د علومو اکاډمۍ **۱۳۶۳**کال.
۲۰۸- پروفيسور سيال کاکړ: د کوشنيانو ژبه، د کوټې چاپ، **۱۹۷۹**م کال.
۲۰۹- باقي بريال: مينه نه مري، شعري غونډ ، **۱۳۶۷** کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱۰- عبدالروف بېنوا: پښتو روزنه، د پښتو ټولنې د نړیوال مرکز خپرونه، **۱۳۵۷** کال.

۲۱۱- د غلام محی الدین افغان افکار او اثار، د کابل پوهنتون خپرونه، **۱۳۶۰** کال.

۲۱۲- نصر الله حافظ: ستا د چم ګلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کومیټې خپرونه، **۱۳۶۵** کال.

۲۱۳- کاوون توپاني: شګې او ګلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کومیټې خپرونه، **۱۳۶۶** کال.

۲۱۴- ابراهیم عطایي: د پښتني قبایلو اصطلاحي قاموس، د پښتو ټولنې د نړیوال مرکز خپرونه، **۱۳۵۷** کال.

۲۱۵- دوکتور ګل محمد نورزی: ادبي ژانرونه او مکتبونه، ۱۳۷۰ کال.

۲۱۶-پوهاند زیار: ګلکڅونه، د لیکوالو انجمن خپرونه، **۱۳۶۷** کال.

۲۱۷- کابل مجله، **۱۳۴۳** کال، **۳** ګڼه، **۴۷-۴۸** مخونه.

۲۱۸- د خوشال ختک فراق نامه، د کابل پوهنتون خپرونه، **۱۳۶۳** کال.

۲۱۹- د راحت یاد، د کابل پوهنتون خپرونه، **۱۳۶۳** کال، **۵۷-۶۵** مخونه.

۲۲۰- پښتو پښویه (ګرامر)، پوهاند زیار، د کابل پوهنتون خپرونه، **۱۳۶۲** کال.

۲۲۱- مېرمن مجله، **۱۳۶۴** کال، **۵** ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲۲- ځاړندوی مجله، ۱۳۲۷کال، ۱۰ ګڼه.
۲۲۳- پوهنتون کابل اوونیزه، ۲۱-۵-۱۳۶۶ نېټې ګڼه.
۲۲۴- وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۳ ګڼه، ۶۹-۷۱ مخونه.
۲۲۵- پښتو مجله، ۱۳۶۰ کال، لومړۍ ګڼه، ۴۵-۴۷ مخونه.
۲۲۶- پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، ۴ ګڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.
۲۲۷- پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، لومړۍ ګڼه، ۹۲-۱۰۵ مخونه.
۲۲۸- پښتو مجله، ۱۳۶۰ کال، ۳ ګڼه، ۶۵-۷۰ مخونه.
۲۲۹- پښتو مجله، ۱۳۶۲کال، ۳ ګڼه، ۴۵-۵۰ مخونه.
۲۳۰- کابل مجله، ۱۳۵۷کال، ۲ ګڼه، ۱۰۲-۱۰۷ مخونه.
۲۳۱- کابل مجله، ۱۳۵۹کال، ۳ ګڼه، ۱۳-۱۸ مخونه.
۲۳۲- پلوشه مجله، ۱۳۵۷کال، ۱-۲ ګڼه، ۲۴-۲۶ مخونه.
۲۳۳- پلوشه مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ګڼه، ۳۴-۳۵مخونه.
۲۳۴- پلوشه مجله، ۱۳۵۶کال، ۴ ګڼه، ۲۵-۳۲ مخونه.
۲۳۵- پلوشه مجله، ۱۳۵۵کال، ۲ ګڼه، ۲۳-۲۸ مخونه.
۲۳۶- برکت الله کمین: تلوسې، شعري غونډ ، ۱۳۵۲کال،
۲۳۷- کابل مجله، ۱۳۲۷کال، ۵ ګڼه، ۳۵-۵۴ مخونه.
۲۳۸- زیار: د کنیشکا د سره کوتل ډبرلیک (ژباړه) ، ۱۳۲۹کال.
۲۳۹- خاوره، امین افغانپور، ۱۳۲۷کال.

یادښت: ما په پورتنیو یاد شویو اخځونو کې د هغوی ټول یاد شوي مخونه نه دي را اخیستي، یوازې مې د لیکنو ځرنګوالی او د هغوی سرلیکونه را اخیستي دي او په ځینو ځایو کې مې د هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول مخونه هم را اخیستي دي. د پوره مخونو راوړنه مې په دې خاطر کړې ده، چې شمېر او څومره والی یې څرګند شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستۍ بشپړونه

د کتاب د چاپ چمتو کېدنې په وروستیو شېبو کې د استاد زیار د تازه زېږونو او خپرونو دا لنډیز برابر کړای شو:

۱- په ادبي برخه کې یې څلور شعري غونډونه (د سبرونو نڅا، ګلوییونه، رزم و بزم، څڅواکي) او یو داستاني اثر (مینه د زړه په وینه) له چاپه راووتل. همدارنګه یې یو نندارلیک (ډرامه) چې پر ۱۳۵۷ کال یې کښلې وه او چاپ و ننداریې ته لا نه ده وړاندې شوې، دلته د یاد وړ ده.

۲- په څېړنیزه برخه کې یې یوه نوې څېړنه ((د پټې خزانې لیکزیکي شننه)) چې برخه برخه د ((وفا)) په اوونیزه کې خپره شوې ده، په همدغه روان کال کې په کتابي بڼه چاپ ته سترګې پر لار ده. د پېښور پوهنتون پښتو څانګې او پښتو اکېډمۍ د باړه ګلۍ د تېر او سږ کال په غبرګو سیمینارونو کې یې اوږدې اوږدې څېړنې وړاندې کړې دي. همدا راز یې د بېلابېلو غونډو او خپرونو لپاره یو لړ لیکنې څېړنې، کره کتنې او سریزې کښلې دي او د لوی احمد شاه بابا د ۲۲۰ تلین په نمانځنه کې یې یوه لیکنه په وفا اوونیزه او بله د خلیل ولسي ادبي جرګې د اړوند سیمینار په غونډه کې چاپ شوې ده.

۳- په ژباړیزه برخه کې یې ((د هند و اروپایي ژبو لرغونی تاریخ)) د یادونې وړ دی چې له الماني سرچینو څخه یې را ژباړلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د کابل مجلې د ۱۳۷۰ کال د دریمې گڼې برابر ۳۴ مخه یې پرې نیولې دي.

د فرانسې افغانپوهاند کیفر لپاره یې ((د پټې خزانې المانې ژباړه او گرامري شننه)) خو تراوسه کوږته هېره وه، همداسې یې په څلورو ژبو لیکلې ((ځانپېښنې)) هم درواخله.

یون، ۱۳۷۲ل کال، مرغومی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمد خان زوی پر ۱۳۴۲ل کال، د لغمان ولایت د الینګار ولسوالۍ دنیا زیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینګار ولسوالۍ د سلینګار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لیسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۲ل کال له نوموړې لیسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته دپښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د ماسټرۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د(پوهندوی) علمي پوړۍ ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلې)) او((شمشاد))مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنګه دیو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد کې بېړنۍ لویې جرګې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرګې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرګې غړی، بیا د جرګې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرګې دلومړي منشي په توګه انتخاب شو. استاد یون په دې جرګه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرګې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیزو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرګې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا ترسره شول استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرگه کې د نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوې وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنگسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملگرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره گوښه شو. ملگرو ملتونو (UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده در وسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادۍ ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملگرو په زیات ټینگار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنگي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لا تر اوسه دا دنده پر مخ وړي. استاد یون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن گډې جرگې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توگه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد یون د خپلو اکیډمیکو اکالیکو ال په توگه په تېرو شلو کلونو کې گڼ شمېر فرهنگي او ټولنیز خدمتونه ترسره کړي، په گڼو چاپي، راډیویي او ټلویزیوني مرکو کې یې د واقعیتونو او حقایقو د څرگندیدو لپاره له امله د خلکو په زړونو کې ځای نیولی دی. که څه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلک د یون لیکنې، مرکې او نظریات خوښوي، خو یو شمېر داسې خلک هم شته، چې د یون سرسختي مخالفین دي. د هغه ملي او ګټورو نظریاتو ته هم غلط رنګ او تعبیر ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره یې زورواکي او د سیاسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد یون نظریات خپلو شخصي او تنظیمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه یې په ټینګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد یم، هر کله چې یون کومه لیکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې یې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سیاسي بهیر کې یې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه یې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد یون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرایطو کې بیا هم خپل فرهنګي، سیاسي او ټولنیز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنګي کار، چې تاسو یې اوس په مسلسل ډول ګورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر یو نیم کال راهیسې پرې په منظم ډول کار شوی، اوډل شوي او دادی ستاسو مخې ته اېښودل کېږي، په داسې یو دولتي دفتر کې چې بوختیاوې په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دی.استاد یون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی، په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو (دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې) او(د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې) د همکار په توګه د بېلابېلو لیکوالو په لسګونو اثار، ایډیټ او چاپ کړي دي. دغه راز یې په سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په لسګونو مشاعرې،سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.
سربېره پر دې، په یو زیات شمېر، ملي او نړیوالو کنفرانسونو کې یې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به یې د اثارو یادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې:

کتاب نوم	څرنګوالی	چاپکال
• مټکور	لومړۍ شعري ټولګه	دویم ۱۳۸۷
• په اورونو کې سندرې	دویمه شعري ټولګه	دویم ۱۳۸۷

ب- راټولونې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هیلې   ګډه شعري ټولګه   دویم ۱۳۸۷
- نیمګړي ارمانونه   د حیران شعري ټولګه   دویم ۱۳۸۷
- د لوونو فصل   ګډه شعري ټولګه   دویم ۱۳۸۷
- د نازو انا یاد   د سیمینار د لیکنو ټولګه   دویم ۱۳۸۷
- د استاد الفت نثري کلیات   د استاد الفت نثرونه   دریم ۱۳۸۷
- سیندونه هم مري   د اسحق ننګیال شعري منتخبات   دویم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
  د پوهنوال روستار تره کي اثر   دویم ۱۳۸۷
- .د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه
  د نینسي دوپرې اثر   دویم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه
  د پوهنوال روستار تره کی اثر   دویم ۱۳۸۷

د - یونلیکنې:

- د اماراتو سفر   د اماراتو یونلیک   دویم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی   د اروپا یونلیک   لومړی ۱۳۸۷
- د پنټاګون ترڅنډو   د امریکا یونلیک   لومړی ۱۳۸۷

هـ- خېړنې او شننې:

- د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه   دویم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری   دویم ۱۳۸۷
- د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود   دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه   دویم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷
- ببرړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷
- اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷
- مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷
- د کتابونو په ورېمو کې لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷
- پښتو لیکنی سمون لومړی ۱۳۸۷
- اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷
- که نړیوال ماته وخوري؟ لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زیار کې ورته د نور زغم او وسېلې هیله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ostad Zeyar,
a bright star of pashton's culture

By:
M. Ismael yoon

ISBN 978-9936-500-06-8
9 789936 500068 >

د خپرونو لړ: (۷)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library